

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners in Didam en Winterswijk hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven

Barbara Pepping (2555191)
barbarapepping@gmail.com
Amsterdam, 10 augustus 2016

Vrije Universiteit Amsterdam
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Faculteit Sociologie

Begeleiders: Drs. T. Overmars-Marx en dr. G.C.F. Thomése
Tweede beoordelaar: Dr. P.G.S.M. Smets

Voorwoord

Met deze thesis rond ik twee turbulente en mooie studiejaren af. Na een tijd in de zorg gewerkt te hebben, heeft deze studie mij geprikkeld, uitgedaagd en een nieuw pad laten zien, welke ik met veel plezier tegemoet zie. Een pad welke ik zonder het enthousiasme, steun en vertrouwen van mijn vrienden en familie nooit was ingeslagen. Ik ben ze erg dankbaar dat zij mij in weer een bijzondere wending hebben gevolgd en achter mij hebben gestaan. In het bijzonder wil ik Theo bedanken dat hij mijn fanatisme altijd heeft gewaardeerd en gestimuleerd, en mij de ruimte heeft gegeven om dit tot iets moois te maken. Deze jaren waren ook nooit zo mooi en interessant geweest zonder mijn studiegenoten. Deze gevarieerde groep enthousiastelingen heeft voor interessante gesprekken en nieuwe inzichten gezorgd, al dan niet onder het genot van een kop koffie of een biertje. Bedankt hiervoor en zeker ook voor alle gezelligheid en vrolijkheid. Ook wil ik de docenten bedanken die elke keer weer een ander stukje van dit vak hebben laten zien, ons hebben doen nadenken en ons hebben geïnspireerd om ons ook na de studie te blijven verdiepen in deze interessante materie.

De keuze voor een onderwerp voor het laatste onderdeel van deze studie, de thesis, was een overtuigende. Ik had het geluk om op de Vrije Universiteit Amsterdam een onderzoekster te ontmoeten die eenzelfde passie voor dezelfde doelgroep deelt. Om bij het onderzoek van Tessa Overmars-Marx betrokken te raken, was voor mij de link met waar ik deze studie voor gedaan heb. Om ook met mijn thesis bij haar onderzoek aan te kunnen sluiten, was voor mij de kers op de taart. Een mooie afronding van de studie en een mooi begin van wat er na zal komen. Ik wil haar niet alleen daarvoor bedanken, maar ook voor haar warme betrokkenheid en begeleiding bij het uitvoeren van dit onderzoek. Voor het delen van ervaringen, meedenken over alle facetten van de thesis, en het laten zien wat je bevindingen kunnen toevoegen aan de praktijk. Ik wil ook Fleur Thomése, Peer Smets en Stefan Cornelissen bedanken voor hun inbreng en feedback. Verder is er nog een aantal mensen die mij een thuisplek in de verre Achterhoek heeft gegeven tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek. Bewoners en begeleiding van Spoorstraat 13, bedankt voor jullie gastvrijheid en warmte! En als laatste maar zeker niet het minst wil ik alle geïnterviewden bedanken voor hun hartelijke ontvangst, hun openheid en verhalen. Zonder jullie was deze thesis nooit geworden tot wat het is.

Barbara Pepping

Amsterdam, augustus 2016

Inhoud

1.	Nieuwe buren.....	7
1.1.	Inleiding.....	7
1.2.	Maatschappelijke relevantie	9
1.3.	Wetenschappelijke relevantie.....	10
1.4.	Leeswijzer	11
2.	Buurrelaties en sociale normen	12
2.1.	Buurrelatie	12
2.1.1.	Typen relaties	12
2.1.2.	Relatie tussen buren.....	13
2.2.	Sociale normen	13
2.3.	Sociale normen binnen buurrelaties	15
2.3.1.	Modern naoberschap	15
2.3.2.	Sociaal contact.....	16
2.3.3.	Behulpzaamheid	17
2.4.	Buren met een verstandelijke beperking	19
2.4.1.	Sociaal contact.....	19
2.4.2.	Behulpzaamheid	20
2.4.3.	Woonbegeleiding.....	22
2.5.	Deze thesis.....	22
3.	Onderzoeksaanpak.....	24
3.1.	Onderzoeksmethode	24
3.2.	Selectie en werving participanten.....	24
3.3.	Reflectie diepte-interviews.....	25
3.4.	Analysemethode	26
3.4.1.	Codes	28
4.	Didam en Winterswijk	29
4.1.	Didam	29
4.2.	Winterswijk	29

5. Buurschap in Didam en Winterswijk	31
5.1. Autonome type	31
5.1.1. Kennismaken	32
5.1.2. Groeten	32
5.1.3. Praatje maken	33
5.1.4. Mekaar niet overlopen.....	33
5.1.5. Oplettendheid, maar geen nieuwsgierigheid	34
5.1.6. Bij elkaar terecht kunnen.....	36
5.1.7. Niet teveel last hebben.....	37
5.2. Sterk betrokken type.....	38
5.2.1. Kennismaken	38
5.2.2. Groeten	39
5.2.3. Praatje maken	39
5.2.4. Mekaar niet overlopen.....	40
5.2.5. Oplettendheid, geen nieuwsgierigheid	40
5.2.6. Bij elkaar terecht kunnen.....	41
5.2.7. Niet teveel last hebben.....	42
5.3. Terughoudende type	42
5.3.1. Kennismaken	43
5.3.2. Groeten	43
5.3.3. Praatje maken	43
5.3.4. Mekaar niet overlopen.....	43
5.3.5. Oplettendheid, geen nieuwsgierigheid	43
5.3.6. Bij elkaar terecht kunnen.....	44
5.3.7. Niet teveel last hebben.....	44
5.4. Selectieve type.....	44
5.4.1. Kennismaken	45
5.4.2. Groeten	45
5.4.3. Praatje maken	45

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

5.4.4.	Mekaar niet overlopen.....	46
5.4.5.	Oplettendheid, geen nieuwsgierigheid	46
5.4.6.	Bij elkaar terecht kunnen.....	47
5.4.7.	Niet teveel last hebben.....	47
6.	Buren met een verstandelijke beperking.....	50
6.1.	Typologie.....	50
6.2.	Hetzelfde, maar toch anders	51
6.2.1.	Herkenbaarheid.....	52
6.2.2.	Kennismaken	52
6.2.3.	Groeten & praatje maken.....	53
6.2.4.	Mekaar niet overlopen.....	55
6.2.5.	Niet teveel last hebben & geen nieuwsgierigheid	55
6.2.6.	Oplettendheid & bij elkaar terecht kunnen.....	57
7.	Conclusie	60
7.1.	Hoe sociale normen buurrelaties vormgeven	60
7.1.1.	Typologie.....	61
7.2.	Buren met een verstandelijke beperking	62
7.2.1.	Aanpassen naar vermogen	62
7.2.2.	Overschrijden van sociale normen	64
7.2.3.	Onbekend en gesloten.....	64
8.	Discussie	66
8.1.	Samenspel van sociale normen.....	66
8.2.	Bepalen van de privacygrens.....	66
8.3.	Behulpzaamheid vanuit solidariteit en morele verplichting	67
9.	Methodologische reflectie en aanbevelingen	69
9.1.	Methodologische beperkingen en verder onderzoek	69
9.2.	Aanbevelingen voor de praktijk	70
10.	Literatuurlijst	73

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

---

11. Bijlagen.....	77
11.1. Bijlage 1. Topiclijst	77
11.2. Bijlage 2. Vignetten.....	79
11.3. Bijlage 3. Gegevens Didam en Winterswijk	82
11.4. Bijlage 4. Typologie buren met een verstandelijke beperking	84

1. Nieuwe buren....

1.1. Inleiding

In veel Westerse landen, zo ook in Nederland, wonen mensen met een verstandelijke beperking in steeds grotere getale in reguliere buurten in plaats van grote institutionele settings (Beadle-Brown, Mansell & Kozma, 2007; Nivel, 2013). De normalisatiebeweging in de jaren '70 en '80 van de twintigste eeuw heeft ideeën over de plaats van mensen met een verstandelijke beperking in de samenleving veranderd. Zij zouden niet meer afgesloten van de rest van de samenleving moeten leven, maar deel uit maken van deze samenleving. Ook zij zouden bij kunnen dragen aan verschillende facetten van het leven, waaronder het leven in buurten (Nirje, 1985). In Nederland woont ongeveer 89% van de mensen met een matige of lichte verstandelijke beperking in reguliere buurten, veelal in woonvormen of onder ambulante begeleiding (NIVEL, 2013). In 2006 is de United Nation Convention on the Rights of People with Disabilities aangenomen, waarin onder andere opgenomen is dat mensen met een beperking de mogelijkheden moeten hebben voor volledige participatie en inclusie in de samenleving (United Nation Convention, 2006). Sinds 12 april 2016 is dit verdrag ook in Nederland geratificeerd (College voor de rechten voor de mens, 2016). Sociale inclusie is dan ook een actueel thema binnen de zorg van mensen met een matige en lichte verstandelijke beperking. Sociale inclusie heeft onder andere te maken met het ervaren van betekenisvolle sociale rollen en erkend worden deze rollen te kunnen vervullen (Cobigo, et al., 2012). De sociale rol van buurman en buurvrouw is een belangrijk onderdeel van sociale inclusie in de buurt. Doelstellingen van zorgorganisaties zijn er onder meer op gericht dat ook mensen met een matige en lichte verstandelijke beperking deze rol ervaren. Dit wil zeggen, dat zij meedoen in de activiteiten die buren samen of voor elkaar doen, en relaties aangaan met hun buren (Keller, 1968 in Kusenbach, 2006). Dit kan bijvoorbeeld gaan om op straat een praatje maken of een pannetje soep brengen als de buur ziek is. Het wonen in een buurt blijkt echter niet automatisch te leiden tot sociale inclusie (Ager et al., 2001 en Myers et al., 1998, in Overmars-Marx et al, 2014). Mensen met een matige en lichte verstandelijke beperking voelen zich nog vaak afgewezen en niet geaccepteerd als buurman of buurvrouw (Cobigo & Hall 2009 en Hall 2005, in Overmars-Marx et al, 2014). De thesis richt zich op mensen met een matige of lichte verstandelijke beperking die onder begeleiding in de buurt wonen, in een woonvorm of zelfstandig onder ambulante begeleiding. In het vervolg van dit document worden zij met de term mensen met een verstandelijke beperking aangeduid, tenzij anders vermeld.

In de huidige dominante visie op de realisatie van sociale inclusie van mensen met een lichte en matige verstandelijke beperking, wordt ook de rol van de sociale omgeving erkend (Van Gennep, 2007). Buren hebben invloed op hoe mensen met een verstandelijke beperking buurschap ervaren. Sociale interactie tussen buren bepaalt immers hoe iemand zijn rol als buurman of buurvrouw ervaart

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

(Kusenbach, 2006). Bredewold (2014) ziet in haar onderzoek naar contact tussen buren met en zonder een lichte verstandelijke beperking dat sociale interactie tussen hen echter weinig ontstaat. In hoeverre mensen contact met elkaar aangaan, wordt sterk beïnvloed door sociale normen waar men naar leeft (Ajzen, 2005). Sociale normen zijn ‘regels’ die weergeven hoe men zich hoort te gedragen, en wat acceptabel en wenselijk gedrag is (Lapinski & Rimal, 2005). De relatie tussen buren wordt voor een groot deel vormgegeven door sociale normen (Stokoe & Wallwork, 2003; Kusenbach, 2006). Zij bepalen hoe iemand vindt dat hij zelf als buur met mensen met een verstandelijke beperking om behoort te gaan, en hoe mensen met een verstandelijke beperking zich in de buurt behoren te gedragen (Lapinski & Rimal, 2005). Zowel Bredewold (2014) als Van Alphen als collega’s (2010) zien in hun onderzoek dat het gedrag van buren met een verstandelijke beperking bepaalde normen van buren zonder een beperking overschrijdt, wat het contact tussen beiden beïnvloedt. Het is echter nog niet duidelijk hoe buren zonder een verstandelijke beperking hun relatie met buren met een verstandelijke beperking precies vormgeven, op grond van verschillende sociale normen. Dit zal nader toegelicht worden in de wetenschappelijke relevantie, welke verder in dit hoofdstuk beschreven staat.

Deze thesis heeft als doelstelling om een beter begrip te krijgen van hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven, door de verbinding tussen hun gedrag en achterliggende sociale normen te bekijken. Dit geeft meer inzicht in de relaties die buurtbewoners met hun buren met een verstandelijke beperking aangaan en hoe dit tot stand komt. De thesis is verbonden aan het lopend promotieonderzoek van drs. T. Overmars-Marx naar de rol van de buurt en zijn bewoners bij sociale inclusie van mensen met een verstandelijke beperking. Dit onderzoek vindt plaats in Didam en Winterswijk, waar betrokken woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking gevestigd zijn. In haar onderzoek worden drie perspectieven ten aanzien van sociale inclusie bekeken, namelijk die van buren met een verstandelijke beperking, zorgprofessionals in de woonbegeleiding en buren van de woonvormen. Deze thesis beslaat het laatste perspectief en is gericht op het beantwoorden van de onderstaande onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen:

Hoe geven de sociale normen van buurtbewoners in Didam en Winterswijk vorm aan hun contact met buren met een verstandelijke beperking?

Welke sociale normen vinden buurtbewoners in Didam en Winterswijk belangrijk binnen het contact met buren?

Hoe geven de sociale normen van buurtbewoners in Didam en Winterswijk vorm aan hun contact met buren?

Hoe zien buurtbewoners in Didam en Winterswijk hun relatie met buren met een lichte verstandelijke beperking en gerelateerde sociale normen?

1.2. Maatschappelijke relevantie

Zoals in de vorige paragraaf benoemd woont ongeveer 89% van de mensen met een verstandelijke beperking in een reguliere buurt in plaats van op een instellingsterrein (NIVEL, 2013). Maar ondanks dat sociale inclusie een universeel recht is dat ook voor hen geldt (United Nation Convention, 2006), is de realisatie ervan minder vanzelfsprekend (Ager et al., 2001 en Myers et al., 1998, in Overmars-Marx et al, 2014). Bredewold (2014) en Van Alphen en collega's (2010) geven aan dat het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking wordt bemoeilijkt, doordat gedrag van buren met een verstandelijke beperking niet aansluiten bij sociale normen van buren zonder een verstandelijke beperking. Buren met een verstandelijke beperking overschrijden de privacygrens van buren en vertonen ongewoon gedrag, zoals onophoudelijk langskomen en repeterende spraak of huilen (Bredewold, 2014; Van Alphen et al, 2010). De norm van vriendelijke afstand wordt hiermee overschreden (Willmott, 1986 in Crow, Allan & Summers, 2002). Daarnaast wordt er een onbalans ervaren in het geven en nemen van hulp, waarbij buren met een verstandelijke beperking wederdiensten verschuldigd blijven (Bredewold, 2014; Van Alphen et al, 2010). Bij de beschrijving van de wetenschappelijke relevantie wordt hier verder op ingegaan.

Zorgprofessionals in de woonbegeleiding hebben een belangrijke rol in het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking, en hiermee in het creëren en realiseren van mogelijkheden voor buurschap van mensen met een verstandelijke beperking (Van Alphen et al., 2010; Wiesel, Bigsby & Carling-Jenkins, 2013). Deze rol is relatief nieuw. De rol van zorgprofessionals binnen de instellingsterreinen was voornamelijk gericht op zorgtaken. In de woonvormen en woningen in reguliere buurten hebben zij een meer ondersteunende rol erbij gekregen, waaronder bij het leggen en behouden van contact met buren (Van Gennep, 2007). Zorgprofessionals blijken als het gaat om het realiseren van buurschap nog weinig gebruik te maken van de mogelijkheden die in de buurt aanwezig zijn (Alphen et al., 2010). Kennis over hoe buren hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven, geeft zorgprofessionals handvatten om het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking te bevorderen.

Naast professionals die direct met mensen met een verstandelijke beperking werken, is deze kennis ook belangrijk voor de gemeente waar mensen met een verstandelijke beperking in wonen. Door decentralisatie heeft de gemeente meer verantwoordelijkheden gekregen ten aanzien van de sociale inclusie van kwetsbare groepen in hun stad of dorp. Putters (2014) geeft aan dat lokale overheden kennis nodig hebben over de sociale normen van bewoners, ten aanzien van participatie en sociale inclusie van deze groepen. Deze kennis is nodig om naar een visie toe te werken, als basis voor buurtbeleid (Putters, 2014).

1.3. Wetenschappelijke relevantie

Als het gaat om mensen met een verstandelijke beperking die in een reguliere buurt wonen, is onderzoek veelal gericht op hun participatie aan activiteiten en het behoren tot een sociaal netwerk zoals familie en vrienden (Overmars-Marx et al., 2014). Overmars-Marx en collega's (2014) geven aan dat er vooral nog een gebrek is aan wetenschappelijk onderzoek naar in hoeverre mensen met een verstandelijke beperking in staat zijn een rol in de buurt te vervullen en worden erkend als buur. Ook over de rol welke buren zonder een verstandelijke beperking hierin spelen en de relatie die zij aangaan met hun buren met een verstandelijke beperking is weinig bekend.

Zoals bij de maatschappelijke relevantie benoemd, komt wel in onderzoek naar voren dat de norm van vriendelijke afstand en de norm van wederkerigheid een obstakel vormen in het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking (Bredewold, 2014; Van Alphen et al, 2010). Bredewold (2014) en Van Alphen en collega's (2010) laten in hun onderzoek zien dat het overschrijden van deze sociale normen de relatie tussen buren schaadt en het contact beperkt tot spontane ontmoetingen op straat. Binnen de relatie tussen buren spelen echter niet enkel de norm van vriendelijke afstand en wederkerigheid een rol, maar zijn ook de norm van vriendelijke herkenning, de norm van solidariteit en de norm van morele verplichting belangrijk. De norm van vriendelijke herkenning heeft betrekking tot het contact tussen buren buitenshuis, wat de basis vormt van de relatie tussen buren (Kusenbach, 2006). Linders (2010) ziet in haar onderzoek dat buren hulp aan elkaar verlenen naar de norm van solidariteit, waarbij geen wederdienst terug wordt verwacht. Dankbaarheid en de wetenschap dat je ooit zelf van de behulpzaamheid van buren gebruik kan maken, compenseert voor de geleverde dienst (Linders, 2010). Manstead (2000) wijst ook nog op de norm van morele verplichting, waarbij wederdiensten in het heden en in de toekomst geen rol spelen. Het is een gevoel van verplichting om anderen in bepaalde situaties te helpen, ongeacht de persoonlijke of sociale consequenties (Manstead, 2000). Deze sociale normen kunnen ook binnen relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking een rol spelen. Zij worden in het theoretisch kader nader toegelicht.

Voorgaand onderzoek naar de invloed van sociale normen op de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking is voornamelijk gericht op enkele sociale normen (Bredewold, 2014; Van Alphen et al, 2010). Al heeft het wel of niet handelen naar een sociale norm invloed op de relatie, de relatie wordt vormgegeven door een samenspel van meerdere sociale normen (Ajzen, 2005). Om inzicht te krijgen in hoe de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking tot stand komt, is het noodzakelijk om dit samenspel te onderzoeken. De relaties die buren hierbij vormgeven zijn niet eenduidig. Kusenbach (2008) en Blokland (2014) laten zien dat buren meerdere soorten relaties aangaan, welke in het theoretisch kader nader beschreven worden. De interactie tussen buren verschilt binnen deze relaties, hiermee ook de sociale normen die dit vormgeven (Kusenbach, 2008). Het samenspel van sociale normen kan op verschillende wijzen plaatsvinden, wat tot verschillende soorten relaties leidt. Ook binnen relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking is

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

te zien dat relaties niet altijd hetzelfde zijn, waarbij verschillende sociale normen een rol spelen. Zo ziet Bredewold (2014) in haar onderzoek dat wanneer buurrelaties meer intiem worden, een andere norm geldt als het gaat om wederkerigheid. Zoals eerder benoemd ziet zij dat een onbalans in geven en nemen binnen relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking een probleem vormt, waarbij de norm van gebalanceerde wederkerigheid wordt overschreden. Zij geeft echter aan dat wanneer de relatie een meer intiem karakter aanneemt de norm van aangepaste wederkerigheid geldt, waarbij geen balans tussen geven en nemen gezocht wordt (Bredewold, 2014). Het onderzoeken van verschillende wijzen waarop een samenspel van sociale normen de relatie vormgeeft die buurtbewoners met buren met een verstandelijke beperking aangaan, geeft inzicht in de relatie tussen beiden en hoe dit vormgegeven wordt.

1.4. Leeswijzer

Literatuur kan ons veel vertellen over relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking, en de rol van sociale normen hierin. Het volgende hoofdstuk (2) wordt hier nader op ingegaan en vormt het theoretisch kader voor het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag van de thesis. Na een beter begrip van 'wat' er onderzocht wordt, wordt toegelicht 'hoe' dit onderzocht wordt. In hoofdstuk 3 staat de onderzoeks aanpak beschreven, waarbij aandacht wordt besteed aan zowel de onderzoeksmethode, de selectie van de participanten en de analyse methode. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 kort de context geschetst waarin de bevindingen van het onderzoek geplaatst moeten worden, de dorpen Didam en Winterswijk. Vervolgens worden de bevindingen van het onderzoek beschreven in hoofdstukken vijf en zes beschreven. Hoofdstuk 5 geeft een beschrijving van de bevindingen ten aanzien van buurrelaties in het algemeen en hoofdstuk 6 behandelt de bevindingen ten aanzien van de relatie met buren met een verstandelijke beperking. In het opvolgende hoofdstuk (7) wordt de conclusie gegeven van deze thesis, hierbij wordt antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag. Hoofdstuk 8 bevat de discussie, waarin een theoretische reflectie wordt gegeven. Een aantal vraagstukken naar aanleiding van het theoretisch kader worden hierbij aangehaald en besproken in het licht van de bevindingen van onderzoek. Tot slot wordt in hoofdstuk 9 nog een methodologische reflectie gegeven op het onderzoek binnen de thesis, gevolgd door aanbevelingen voor vervolg onderzoek. Het hoofdstuk sluit ik af met aanbevelingen voor de praktijk.

2. Buurrelaties en sociale normen

Zoals in het vorige hoofdstuk benoemd is de doelstelling van deze thesis om een beter begrip te krijgen van de verschillende wijzen waarop buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven, door de verbinding tussen de interactie en sociale normen te bekijken. Om dit te onderzoeken is het nodig om te begrijpen hoe sociale normen interactie tussen buren vormgeven, en hoe dit de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking beïnvloedt. Dit theoretisch kader beschrijft literatuur die aan dit begrip bijdraagt. Om te beginnen wordt beschreven wat buurrelaties precies zijn, om duidelijk te maken over wat voor soort relatie het in dit onderzoek gaat. Daarna wordt ingegaan op de rol die sociale normen binnen deze buurrelaties spelen en wat sociale normen precies zijn. Vervolgens wordt gespecificeerd welke sociale normen binnen de relatie tussen buren relevant zijn en wat zij inhouden. Na ingegaan te zijn op sociale normen binnen buurrelaties in het algemeen, wordt beschreven wat er bekend is over de rol van deze sociale normen binnen relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking. In de afsluitende paragraaf worden een aantal discussiepunten voorgelegd, waar binnen dit onderzoek aandacht voor is.

2.1. Buurrelatie

2.1.1. Typen relaties

Er bestaan verschillende soorten sociale relaties. Lofland (1998) onderscheidt drie verschillende typen, namelijk publieke, gemeenschaps-, en intieme relaties. *Publieke relaties* komen voor tussen vreemden of mensen die elkaar enkel kennen uit situaties die niet met de persoonlijke identiteit te maken hebben. Een voorbeeld hiervan is de relatie tussen een buschauffeur en zijn klant. Publieke relaties kenmerken zich door beschaafde onoplettendheid, terughoudende behulpzaamheid en beleefdheid naar diversiteit. Er is een onuitgesproken opdracht 'houd je bezig met je eigen zaken'. *Gemeenschapsrelaties* bestaan tussen mensen die deel uitmaken van een bepaalde groep. Deze relaties komen bijvoorbeeld voor tussen mensen van dezelfde kerkgemeenschap, waarbij het geloof en de kerkgang hun verbindt. De relatie wordt vormgegeven door interactie kenmerkend voor deze gemeenschap, zoals rituelen tijdens kerkdiensten. *Intieme relaties* vinden plaats tussen mensen die elkaar in de privésferen zien. De relatie is persoonlijk en intiem. Men kent elkaar goed en is nauw betrokken bij elkaars (privé)leven. Publieke, gemeenschaps-, en intieme relaties verschillen in sociaal emotionele nabijheid en kennen ieder hun eigen omgangsvormen. De grenzen tussen de typen relaties zijn echter diffuus en veranderlijk van aard. Een gemeenschapsrelatie kan zich bijvoorbeeld ontwikkelen tot een intieme relatie, waarbij de relatie kenmerken van beide typen heeft (Lofland, 1998).

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

2.1.2. Relatie tussen buren

Bulmer (1968) geeft aan dat geografische nabijheid het enige kenmerk van buren is, waar geleerden het over eens zijn. Hij benoemt dat buren meestal op loopafstand van elkaar wonen, waarbij mogelijkheid tot face-to-face contact bestaat (Bulmer, 1968). Lofland (1998) argumenteert dat buren een gemeenschapsrelatie met elkaar hebben, waarbij het deel uitmaken van een buurt hun verbindt. In tegenstelling tot Lofland (1998), ziet Kusenbach (2008) in haar onderzoek dat buren verschillende soorten gemeenschapsrelaties met elkaar aangaan. Haar typologie kent vier verschillende buurrelaties (Kusenbach, 2008). Ondanks dat tussen deze relaties een variatie aan sociaal emotionele nabijheid te zien is, zijn zij niet op een continuüm te plaatsen zoals Lofland (1998) met relaties doet. De verschillende relaties binnen de typologie van Kusenbach (2008) onderscheiden zich van elkaar door hun karakteristieke interactiepatronen. Zo kan de interactie zich beperken door het geven van een blik van herkenning, tussen buren die elkaar op gezette tijden tegenkomen als zij bijvoorbeeld onderweg zijn naar de trein. Of kan de interactie een intiem karakter aannemen wanneer buren zeer dichtbij elkaar wonen en de dagelijkse routines regelmatig samenvallen, waarbij buren privé zaken met elkaar delen, elkaar helpen bij een verbouwing en samen activiteiten ondernemen. Maar de interactie binnen een groep nauw bij elkaar betrokken buren kan ook gebaseerd zijn op een collectieve identiteit, waarbij onder meer bepaalde sociale routines en collectieve evenementen horen (Kusenbach, 2008). Ook Blokland (2014) geeft aan dat de interactie tussen buren de relatie tussen hen bepaalt. Zij benadrukt het veranderlijke karakter van de relatie. Hierbij is niet alleen de interactie die de buurtbewoner zelf met buren aangaat bepalend voor de relatie, maar ook de interactie die hun buren met elkaar aangaan (Blokland, 2014). Kusenbach (2008) argumenteert dat buren zich niet beperken tot één soort relatie, maar dat iemand verschillende relaties met diverse buren aan kan gaan. Om buurrelaties te definiëren is een brede beschrijving dan ook gepast. Binnen deze thesis worden buurrelaties beschreven als:

“Relaties die buren met elkaar aangaan als buren, variërend in sociaal emotionele nabijheid, omgangsvormen en interactiepatronen.”

2.2. Sociale normen

Stokoe en Wallwork (2003) en Kusenbach (2006) geven aan dat de interactie tussen buren voor een groot deel bepaald wordt door sociale normen. Kusenbach (2006, p. 282) legt buurschap uit als “een normatieve reeks van interactieve handelingen, welke buurten karakteriseren als een gemeenschap”. Zij verwijst hierbij naar Warren (1981) die aangeeft dat buren bij de interactie met elkaar bepaalde regels volgen. Abrams argumenteert dat dit nodig is, omdat de interactie tussen buren sterk wordt beïnvloed door een tegenstrijdige combinatie van ruimtelijke nabijheid en sociale afstand. Buren wonen zeer dichtbij elkaar, maar hun relatie is niet passend voor deze nabijheid (Bulmer, 1986). Doordat buren dichtbij elkaar wonen krijgen zij privé zaken van elkaar mee, maar hun relatie is niet zo

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

intiem dat het delen van deze zaken erbij past. Ook zijn buren in de positie om elkaar te helpen, maar vaak niet sterk emotioneel met elkaar verbonden (Stokoe, 2006). Volgens Bicchiera (2006) kan men door de inzet van sociale normen, met dit soort complexe en tegenstrijdige processen omgaan.

Over wat sociale normen precies zijn, bestaan verschillende ideeën. Horne (2001) geeft aan dat niet alleen verschillende disciplines verschillende definities hanteren, maar dat ook binnen disciplines zoals sociologie en psychologie uiteenlopende ideeën bestaan over wat sociale normen zijn (Horne, 2001). Horne (2001) argumenteert dat sociale normen niet simpelweg sociale regels zijn. Zij geeft aan dat zonder handhaving sociale regels niet tot gedragingen leiden, maar enkel een bewoording van idealen zijn. Het gaat om sociale regels die gedrag reguleren zonder wettelijke handhaving (Horne, 2001). Bicchiera (2006) geeft aan dat deze informele normen worden bekrachtigd door informele (sociale) sancties of door geen enkele sanctie worden ondersteund.

Ajzen (2005) geeft aan dat overtuigingen over wat men in een bepaalde situatie behoort te doen, onder andere gebaseerd zijn op wat iemand denkt dat de consequentie van het gedrag is. Hij argumenteert dat als je bij een bepaalde groep wilt (blijven) horen, sancties vanuit de groep een reden kunnen zijn om te conformeren aan de dominante ideeën binnen een groep. Naar welke sociale normen iemand handelt wordt hierbij niet alleen gestuurd door de dominante ideeën binnen de groep zijn, maar ook door wat de meeste anderen van de groep doen (Ajzen, 2005). Bicchiera (2006) argumenteert dan ook dat sociale normen alleen bestaan als voldoende mensen overtuigd zijn dat ze bestaan en dat genoeg (belangrijke) andere mensen zich er ook naar gedragen. Lapinski en Rimal (2005) benadrukken dat hierbij niet de daadwerkelijk ideeën en het daadwerkelijke gedrag van anderen van belang is, maar wat iemand denkt dat anderen van overtuigd zijn en doen.

Horne (2001) geeft aan dat gedragingen op den duur geïnternaliseerd kunnen worden, waardoor men ook zonder externe sancties naar bepaalde sociale normen handelt (Horne, 2001). Bicchiera (2006) noemt sociale normen die dusdanig geïnternaliseerd zijn dat bekrachtiging van anderen niet meer nodig is, morele normen. Men is het gedrag dat bij deze normen hoort gaan waarderen en handelt ernaar omdat men dat zelf wilt (Horne, 2001), zij zijn onderdeel geworden van ons waardesysteem (Bicchiera, 2006). Manstead (2000) argumenteert dat morele normen gedrag weerspiegelen dat als inherent goed of fout wordt gezien, ongeacht de persoonlijke of sociale consequenties. Hij geeft aan dat het niet naar deze normen handelen gevoelens als schuld, schaamte en spijt met zich mee brengen, terwijl gevoelens van tevredenheid en trots positieve bekrachtigers van het gedrag vormen (Manstead, 2000).

Morele normen worden door sommige geleerden strikt gescheiden van sociale normen (Bicchiera, 2006), anderen geven aan dat morele normen een bepaald type sociale norm zijn (Horne, 2001; Sunstein, 1996). Zij vormen echter beiden de motivatie voor bepaald gedrag, ondanks een verschil in de verklaring hoe zij mensen aanzetten tot dit gedrag (Ajzen, 2005; Bicchiera, 2006; Horne, 2001;

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Lapinski & Rimal, 2005; Manstead, 2000). Deze motivatie vormt handelingspatronen waar men zich in bepaalde situaties naar gedraagt (Horne, 2001). Beiden, sociale normen die wel en niet bekrachtigd worden door (mogelijke) sociale sancties, sturen hiermee hoe mensen zich gedragen en hoe zij hun relatie met anderen vormgeven (Bicchiera, 2006). Binnen deze thesis worden sociale normen meegenomen die gedreven worden door externe en door interne motivatie. Sociale normen worden beschreven als:

“Individuele overtuigingen over wat in een bepaalde situatie wel of niet gedaan moet worden, bekrachtigd door overtuigingen over de dominantie ideeën binnen de groep en wat de meeste anderen binnen de groep in deze situatie doen, of vanuit een overtuiging dat het gedrag inherent goed of fout is.”

2.3. Sociale normen binnen buurrelaties

Vanuit verschillende onderzoeken zijn een aantal sociale normen bekend, welke binnen buurrelaties ingezet worden om met de spanning tussen fysieke nabijheid en sociale afstand om te gaan. De sociale normen die in deze paragraaf beschreven worden hebben betrekking op het sociaal contact en de behulpzaamheid tussen buren. Dit zijn de basiselementen van de interactie tussen buren (Bulmer, 1968). Kusenbach (2008) laat zien dat binnen verschillende typen buurrelaties deze basiselementen op verschillende manieren worden vormgegeven. Dit varieert van een groet op straat tot samen recreatieve activiteiten ondernemen, en van ingrijpen bij inbraak tot hulp bij het bijhouden van de tuin (Kusenbach, 2008). Welke sociale normen ten grondslag liggen aan de interactie binnen elk type, zal dan ook verschillen. Ook zijn er persoonlijke en culturele verschillen als het gaat om sociale normen binnen buurrelaties, bijvoorbeeld tussen sociale klassen, gender, leeftijdscategorieën, huishoudens en of iemand in een stedelijke of plattelandsomgeving woont (Crow, Allan & Summers, 2002). Als het gaat om culturele invloeden, moet binnen deze thesis de Achterhoekse cultuur als het gaat om buurrelaties meegenomen worden. Deze wordt hieronder besproken, voordat sociale normen met betrekking tot sociaal contact en behulpzaamheid binnen buurrelaties beschreven worden.

2.3.1. Modern naoberschap

Abbas en Commandeur (2012) geven aan dat binnen de Achterhoek het ‘naoberschap’ van oudsher een begrip is in de omgang tussen naobers. Naobers waren niet zomaar buren welke men kende en waar men af en toe een praatje mee maakte. Zij spelen een grote rol in het (dagelijks) leven: vreugde en verdriet, en lief en leed werd met elkaar gedeeld. Naobers waren verplicht elkaar bij te staan in raad en daad indien dit nodig was, elkaar praktische en emotionele ondersteuning te bieden, wat bekend staat als de naoberplicht. Er waren vaste taken en rollen onder een kleine groep naobers verdeeld. Je behoorde je plicht na te komen, ongeacht je capaciteiten, competenties, kwaliteiten of talenten. Ook was de sociale controle groot, je behoorde je op een bepaalde manier te gedragen (Abbas & Commandeur, 2012). Abbas en Commandeur (2012) zien in hun onderzoek naar naoberschap in de

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Achterhoek, dat er in de Achterhoek nog sprake is van een bepaalde vorm van naoberschap, welke zij 'modern naoberschap' noemen. Ze geven aan dat "bijdragen aan de leefbaarheid in je nabije omgeving door met elkaar zelfredzaam te zijn" ook binnen modern naoberschap centraal staat (Abbas & Commandeur, 2012, pp. 53). Abbas en Commandeur (2012) argumenteren dat elkaar helpen en wederkerigheid nog steeds de hoofdelementen zijn, als het gaat om de relatie tussen buren. Dit geldt echter voor een grotere groep buren en de plicht is vervangen door verantwoordelijkheidsgevoel en wederzijds vertrouwen (Abbas & Commandeur, 2012). Modern naoberschap kan ook binnen Didam en Winterswijk nog aanwezig zijn, wat bepalend is voor de sociale normen waarnaar buurtbewoners hun relatie met buren vormgeven. Bij het bespreken van relevante sociale normen komt de invloed van naoberschap aan bod.

2.3.2. Sociaal contact

Als het gaat om sociaal contact tussen buren, is privacy erg belangrijk (Crow, Allan & Summers, 2002; Stokoe, 2006). Stokoe (2006) geeft aan dat huizen zijn gebouwd om een ruimte te vormen waarin mensen hun privéleven kunnen leven. Een huis heeft grenzen, maar deze worden vaak gedeeld met buren. Directe buren hebben gedeelde muren en schuttingen, en een huis heeft ramen waardoor naar binnen en buiten gekeken kan worden (Stokoe, 2006). Willmott (1986, in Crow, Allan & Summers, 2002) argumenteert dat buren hun grenzen rondom het leven in huis proberen te bewaken, maar tegelijkertijd ook een goede relatie met buren willen behouden. Om met deze tegenstrijdigheden om te gaan, handelen buren volgens hem naar de *norm van vriendelijke afstand*. Privégrenzen dienen te worden gerespecteerd door gepaste afstand te behouden, en binnen deze grenzen is vriendelijk contact mogelijk. Hierbij wordt de behoefte aan privacy en gereserveerdheid gecombineerd met een vriendelijke karakter van de relatie (Willmott, 1986 in Crow, Allan & Summers, 2002).

Stokoe (2006) ziet in haar onderzoek naar hoe buren omgaan met nabijheid en privacy, dat buurrelaties voornamelijk worden vormgegeven op de randen van of buiten de privévertrekken. Bijvoorbeeld door een praatje aan te gaan over de heg, of door bij iemand aan te bellen in plaats van zomaar naar binnen te lopen (Stokoe, 2006). De privacygrenzen zijn echter niet alleen gericht op waar het sociaal contact plaatsvindt, maar ook wat buren van elkaars leven horen, zien of ruiken (Paquin & Gambriell, 1994; Sjaeveland, Gärling & Maeland, 1996; Stokoe, 2006) en van elkaar te weten komen (Stokoe, 2006). Afstand houden betekent dan ook wegblijven van het privéleven van de ander, en je eigen privéleven voor jezelf houden. Interactie zoveel mogelijk beperken tot zaken die hier niet mee te maken hebben (Stokoe, 2006). Kusenbach (2008) geeft echter aan dat wat als privé wordt gezien en wat voor buren toegankelijk is per type buurrelatie verschilt, wat zich uit in andere wensen betreft de interactie met elkaar. Er zijn ook persoonlijke en culturele verschillen in de nabijheid die als wenselijk gezien wordt (Crow, Allan & Summers, 2002). Binnen het modern naoberschap zijn persoonlijk contact en verbondenheid belangrijk (Abbas & Commandeur, 2012), waar enige betrokkenheid van buren bij elkaars privéleven bij komt.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Kusenbach (2006) argumenteert dat de *norm van vriendelijke herkenning* de basis is van elke relatie tussen buren. Als buren elkaar tegenkomen behoren zij elkaar te groeten en zo af en toe een praatje met elkaar aan te gaan (Kusenbach, 2006). Kusenbach (2006) geeft aan dat buren hun relatie hiermee bevestigen en aangeven dat zij elkaar als vriendelijke buur zien. Volgens Abrams is dit een vorm van interactie, waarmee buren de balans tussen privacy en vriendelijkheid proberen te behouden (Bulmer, 1986). Hij illustreert dit met een citaat van Pfiel (1968, p. 147 in Bulmer, 1986, p.28), die het groeten tussen buren bespreekt: “een groet is een toenadering en een afwending... het impliceert beiden: goede manieren en sociale afstand...”. Hiermee wordt gepaste afstand gehouden, maar vriendelijk contact aangegaan.

2.3.3. Behulpzaamheid

Crow, Allan en Summers (2002) geven aan dat naast het behouden van een gepaste sociale afstand, buren het ook belangrijk vinden dat zij beschikbaar zijn als er hulp nodig is. Om sociale afstand tussen buren te verenigen met behulpzaamheid, worden verschillende sociale normen ingezet. Deze sociale normen bepalen welke hulp wordt gegeven of aangenomen, en onder welke voorwaarden dat gebeurt. Linders (2010) geeft aan dat verschillende onderzoeken hulp tussen buren als een ruilrelatie typeren, waarbij directe wederdiensten belangrijk zijn. Zij argumenteert echter dat het om een gecompliceerder evenwicht zoekend proces gaat. Aan de ene kant zien buren behulpzaamheid als iets wat je hoort te doen voor elkaar. Dankbaarheid en het idee ooit zelf van deze behulpzaamheid gebruik te kunnen maken, compenseert voor de geleverde inspanning. Maar aan de andere kant wordt het geheel ontbreken van een wederdienst wel als probleem ervaren (Linders, 2010). Deze op het eerste oog tegenstrijdige gevoelens duiden op een samenspel van de norm van solidariteit en de norm van wederkerigheid.

Bayertz (1999) geeft aan dat de *norm van solidariteit* gebaseerd is op een wederzijdse verbondenheid tussen mensen door gemeenschappelijke gronden, zoals een gedeelde geschiedenis of interesse. Mensen die tot de groep behoren hebben een wederzijdse verplichting om elkaar te helpen als en wanneer dit nodig is. Iemand is niet solidair met één persoon, maar met alle leden van de groep waartoe men behoort (Bayertz, 1999). Het gaat om een collectief systeem van indirecte uitwisselingen (Molm, Collett & Schaefer, 2007). Volgens Bayertz (1999) rechtvaardigt de emotionele verbondenheid de normatieve verplichting. Als de verbondenheid sterker is, is de solidariteit naar elkaar ook sterker (Bayertz, 1999). Komter (2003) argumenteert echter dat een wederzijdse uitwisseling van hulp en giften een belangrijke rol speelt in de vorming en ontbinding van gevoelens van solidariteit. Deze uitwisselingen verbindt mensen door hun wederzijdse verwachtingen en verplichtingen (Komter, 2003). Solidariteit en wederkerigheid lijken hierbij onlosmakelijk met elkaar verbonden, en elkaar te versterken en aan te vullen.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Naast indirecte uitwisselingen binnen een groep, wijst Gouldner (1960) op een algemene overtuiging dat mensen hen moeten helpen die hun geholpen hebben. Deze overtuiging is gericht op een verplichting naar een specifiek individu en vormt hiermee de basis voor de *norm van wederkerigheid* (Gouldner, 1960). Hoe belangrijk het is dat een wederdienst geboden wordt, wat hij inhoudt en wanneer hij plaatsvindt, verschilt. Sahlins (1972) geeft aan dat dit te maken heeft met de sociale afstand tussen mensen. Aangezien buren een bepaalde sociale afstand van elkaar willen behouden (Willmott, 1986 in Crow, Allan & Summers, 2002), zou er binnen buurrelatie sprake zijn van gebalanceerde wederkerigheid (Sahlins, 1972). Bij gebalanceerde wederkerigheid is een directe en gelijke wederdienst belangrijk, waarbij een precieze balans tussen geven en ontvangen behouden wordt (Sahlins, 1972). Echter, buurrelaties kunnen ook een meer intiem karakter hebben (Kusenbach, 2008), waarbij gegeneraliseerde wederkerigheid een rol kan spelen (Sahlins, 1972). Bij gegeneraliseerde wederkerigheid is de verplichting voor een wederdienst vaag: er is geen voorwaarde in tijd, kwantiteit en kwaliteit. Welke wederdienst wordt geleverd hangt af van wat de gever nodig heeft en wanneer, en van wat de ontvanger zich kan veroorloven (Sahlins, 1972). Sahlins (1972) geeft aan dat bij deze vorm van wederkerigheid de relatie boven materiele afwegingen gaat. Linders (2010) ziet in haar onderzoek beide vormen van wederkerigheid. Het lijkt soms lastig te achterhalen welke vorm van wederkerigheid van toepassing is, doordat de uitgewisselde hulp vaak erg verschillend is. Ook maakt het samenspel met de norm van solidariteit het lastig om te duiden hoe het proces van wederdiensten precies in elkaar zit (Linders, 2010).

Behulpzaamheid tussen buren is een belangrijk onderdeel van het modern naoberschap. Abbas en Commandeur (2012) geven aan dat wederkerigheid hier een grote rol bij speelt. Zij geven echter niet aan hoe deze wederkerigheid eruit ziet. Van oudsher lijkt het binnen het naoberschap om gebalanceerde wederkerigheid te gaan, waarbij iedereen ongeacht zijn mogelijkheden en capaciteiten verplicht is bepaalde hulp te verlenen om de balans te behouden. Als het gaat om modern naoberschap blijft het onduidelijk of het gaat om een directe of indirecte vorm van wederkerigheid, en in hoeverre deze tussen individuen onderling of binnen een groep als geheel geldt (Abbas & Commandeur, 2012). Modern naoberschap brengt echter ook een bepaalde verbondenheid met zich mee (Abbas & Commandeur, 2012), wat ook een bepaalde mate van solidariteit suggereert.

Manstead (2000) wijst erop dat ook de *norm van morele verplichting* invloed heeft op de behulpzaamheid van mensen. Bayertz (1999) geeft aan dat de verbondenheid tussen mensen waar solidariteit op gebaseerd is een grens heeft, maar dat er dan nog wel een moraliteit is om andere mensen bijvoorbeeld niet te doden, te verwonden of van te stelen. De norm van morele verplichting duidt erop dat men zich in dit soort situaties verplicht voelt om anderen te helpen, ook mensen waar je geen verbondenheid mee voelt. Niet naar deze norm handelen brengt gevoelens van schuld en schaamte met zich mee, terwijl wanneer iemand wel naar de norm handelt gevoelens van trots en tevredenheid opkomen (Manstead, 2000).

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

De norm van morele verplichting is niet specifiek op relaties tussen buren gericht, aangezien het gaat om mensen die geen specifieke verbondenheid hebben. Echter, kan deze norm wel een motivatie vormen om ook buren in bepaalde situaties te helpen. Het gaat hierbij om noodsituaties die te maken hebben met de veiligheid van buren. Dit kan zijn wanneer iemand een ongeluk heeft in huis of wanneer iemand al dagen zijn huis niet is uitgekomen. Het kan zijn dat de motivatie in deze situatie niet zozeer ligt in dat buren elkaar helpen, maar van een meer basale aard is: omdat het om een mens gaat. Dit ongeacht de relatie en verbondenheid die zij hebben.

2.4. Buren met een verstandelijke beperking

De sociale normen zoals in de vorige paragraaf beschreven zijn veelal ook van toepassing op de relatie met buren met een verstandelijke beperking, al dan niet in een aangepaste vorm. In hoeverre buurtbewoners vinden dat buren met een verstandelijke beperking naar de betreffende sociale norm handelen, heeft invloed op hoe de interactie met buren met een verstandelijke beperking wordt ervaren en de relatie wordt vormgegeven (Bredewold, 2014; Van Alphen et al, 2010). Het feit dat er een beperking in het spel is, kan verwachtingen die buurtbewoners hebben ten aanzien van het gedrag van buren met een verstandelijke beperking veranderen (Bredewold, 2014; Gouldner, 1960; Van Alphen et al, 2010). Hiervoor moet wel duidelijk zijn dat het gaat om iemand met een verstandelijke beperking (Wuyts, 2010). De herkenbaarheid van mensen met een verstandelijke beperking blijkt vooral aan het uiterlijk, de manier van bewegen en het gedrag afgelezen te worden (Leegwater & Lubbinge, 2005). Mensen met een matige of lichte verstandelijke beperking hebben echter niet altijd een afwijkend uiterlijk of manier van bewegen. Ook het gedrag hoeft in eerste instantie niet als afwijkend opgemerkt te worden (MEE Utrecht, Gooi & Vecht, 2014). Als dit het geval is, zullen verwachtingen ten aanzien van gedrag niet aangepast worden.

2.4.1. Sociaal contact

Als het gaat om het vormgeven van het sociaal contact zien Bredewold (2014) en Van Alphen en collega's (2010) dat buren zonder een verstandelijke beperking in hun relatie met buren met een verstandelijke beperking, de balans tussen privacy en nabijheid als probleem ervaren. Zij argumenteren dat buren met een verstandelijke beperking in hun gedrag regelmatig over de privacygrens van buren zonder een verstandelijke beperking heen gaan en de *norm van vriendelijke afstand* overschrijden. Bredewold (2014) benoemt dat buren zonder een verstandelijke beperking ervaren dat buren met een verstandelijke beperking onophoudelijk langskomen. Ook Van Alphen en collega's (2010) zien dat buren vinden dat er meer tolerantie van hun gevraagd wordt ten aanzien van ongewoon gedrag van hun buren met een verstandelijke beperking. Het gaat dan niet alleen om het onophoudelijk bij buren langskomen, maar ook om repeterende spraak of huilen en door de gordijnen gluren (Van Alphen et al, 2010).

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Bredewold (2014) argumenteert dat buren zonder een verstandelijke het lastig vinden om te gaan met de vaak gebrekkige sociale vaardigheden van buren met een verstandelijke beperking. Zij geeft aan dat een gebrek aan kennis over elkaar het moeilijk maakt om verwachtingen over de relatie bij te stellen en het handelen op elkaars verwachtingen af te stemmen (Bredewold, 2014). Dit suggereert dat met deze kennis buren zonder een verstandelijke beperking in staat zijn de situatie zo aan te passen dat het toch binnen hun sociale normen past, of hun sociale normen aan te passen. Echter lijken privacygrenzen maar in beperkte mate op te rekken. Van Alphen en collega's (2010) geven aan dat buren zonder een verstandelijke beperking bereid zijn tot meer tolerantie vanwege begrip voor de beperking, maar dat dit ook een grens heeft.

Sociaal contact naar de *norm van vriendelijke herkenning* wordt door buren zonder een verstandelijke beperking als positief ervaren (Aubry, Tefft & Currie, 1995; Bredewold, 2014; Cook, 1998; Van Alphen et al., 2010). Van Alphen en collega's (2010) zien dat buren zonder een verstandelijke beperking genieten van de humor en spontaniteit van buren met een verstandelijke beperking. Bredewold (2014) geeft aan dat een praatje buitenshuis door buren zonder een beperking als relatief veilig wordt ervaren. Het contact vindt buiten privégebied plaats, is duidelijk af te bakenen en kan makkelijk beëindigd worden. Er is hierbij een balans tussen privacy en nabijheid, dat buren zo belangrijk vinden (Willmott, 1968 in Crow, Allan & Summers, 2002; Stokoe, 2006).

2.4.2. Behulpzaamheid

Bredewold (2014) en Van Alphen en collega's (2010) geven aan dat bij het geven hulp tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking de *norm van wederkerigheid* voor problemen kan zorgen. Bredewold (2014) ziet dat buren met een verstandelijke beperking de norm van gebalanceerde wederkerigheid overschrijden en dat een onbalans in geven en ontvangen de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking verstoort. Buren met een verstandelijke beperking zouden niet in staat zijn om evenveel terug te doen, vanwege een beperkt vermogen (Bredewold, 2014). Gouldner (1960) argumenteert dat door een beperkt vermogen onder meer mensen met een verstandelijke beperking worden vrijgesteld van de norm van wederkerigheid. Becker (2005) geeft aan dat er geen sprake is van een vrijstelling voor de norm van wederkerigheid, maar dat deze wel wordt aangepast naar vermogen. Volgens hem is 'een passende en proportionele wederdienst' inherent aan de norm van wederkerigheid. Er kan dan ook niet gesproken worden over een onbalans, zolang ieder bijdraagt wat hij kan (Becker, 2005). Komter (2003) argumenteert dat de waarde van een dienst afhankelijk is van hoeveel inspanning en opoffering het iemand kost. Een boodschapje voor een buur doen is voor de één een kleine moeite, maar voor de ander een zware inspanning. Een boodschapje doen wordt in dit geval niet als 'gelijke dienst' gezien. Dit komt overeen met wat Becker (2005) aangeeft: het gaat om een eerlijksgevoel, eerder dan een daadwerkelijke balans tussen geven en nemen. Dus wellicht is niet de onbalans zelf het probleem in het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking,

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

---

maar het gevoel dat buren met een verstandelijke beperking meer bij behoren te dragen gezien hun vermogen.

Bredewold (2014) geeft aan dat buren met een verstandelijke beperking de regels van wederkerigheid niet kennen, niet aanvoelen wat in een bepaalde situatie gepast is en geen acceptatieschroom hebben. Zij nemen zonder enige moeite hulp van buren aan, en weten niet welke ongeschreven afspraken hier aan vastzitten. Het kan zijn dat de balans in geven en nemen hierdoor niet naar vermogen wordt aangepast, maar dat het teruggeven door buren met een verstandelijke beperking helemaal achterwege wordt gelaten. Dit zou het eerlijkheidsgevoel kunnen aantasten, waardoor de norm van wederkerigheid wordt overschreden. Daarnaast geeft Linders (2010) aan dat buren de norm van wederkerigheid het liefst onzichtbaar hebben; buren “prefereren vanzelfsprekende wederkerigheid zonder de als vervelend en hinderlijk ervaren plichtgevoelens” (Linders, 2010, p. 190). Komter (2003) sluit zich hierbij aan. Zij geeft aan dat mensen ondanks dat zij een balans in geven en nemen verwachten, behulpzaamheid het liefst “als een niet-economische, spontane en altruïstische activiteit zien” (Komter, 2003, p. 48). Het niet aanvoelen wat gepast is wat betreft een wederdienst kan daardoor een belangrijk obstakel zijn binnen het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking.

Bredewold (2014) benoemt dat bij een onbalans in geven en nemen duurzaam contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking wel mogelijk is, als de onbalans wordt geaccepteerd. Zij ziet dat binnen intieme relaties een sterke asymmetrie wordt getolereerd. Wederkerigheid wordt dan omgezet in liefdadigheid, waarbij de dienst ondergeschikt is aan de relatie (Bredewold, 2014). Bredewold (2014) noemt dit aangepaste wederkerigheid. Deze vorm van wederkerigheid lijkt overeen te komen met wat Sahlins (1972) gegeneraliseerde wederkerigheid noemt; bij intieme relaties maakt de waarde van de relatie een balans of onbalans minder belangrijk. Bij gegeneraliseerde wederkerigheid geven beide partijen wanneer dit zo uitkomt en naar wat iemand zich kan veroorloven, er wordt geen nadruk gelegd op een balans in deze uitwisselingen (Sahlins, 1972). Ook binnen relaties met buren met een verstandelijke beperking lijkt het type buurrelatie van invloed op de sociale norm die behulpzaamheid vormgeeft.

Zoals benoemd bij de bespreking van sociale normen omtrent behulpzaamheid in het algemeen, is wederkerigheid binnen modern naoberschap belangrijk (Abbas & Commandeur, 2012). Buiten dat onduidelijk is over welke vorm van wederkerigheid het hier gaat, wordt er ook niks gezegd over in hoeverre er rekening wordt gehouden met het vermogen van iemand. Het oude naoberschap gaf geen ruimte voor verschillen in capaciteiten, kwaliteiten en talenten (Abbas & Commandeur, 2012). Of dit bij modern naoberschap ook nog het geval is, is niet duidelijk. Net als bij buurrelaties in het algemeen, kan de *norm van solidariteit* ook binnen relaties met buren met een verstandelijke beperking van toepassing zijn. Bredewold (2014) geeft aan dat in haar onderzoek te zien is dat er te weinig vertrouwen tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking bestaat om solidariteit te realiseren. Volgens Abbas en Commandeur (2012) is de behulpzaamheid binnen het modern

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

naoberschap gebaseerd op wederzijds vertrouwen. Dit geeft geen garantie dat dit vertrouwen gericht is op collectieve indirecte uitwisselingen, maar zou wel ene mogelijke basis geven voor solidariteit. Hier komt bij dat het niet duidelijk is of dit vertrouwen ook geldt voor buren met een verstandelijke beperking.

De *norm van morele verplichting* krijgt binnen onderzoeken naar het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking geen aandacht. Het is echter een norm die voor iedereen geldt (Manstead, 2000), en zal daarmee ook van invloed zijn op behulpzaamheid ten aanzien van buren met een verstandelijke beperking. Wellicht strekt de norm van morele verplichting als het gaat om buren met een verstandelijke beperking verder dan binnen de relatie tussen buren in het algemeen. Als het gaat om mensen met een beperking, kunnen mensen zich moreel verplicht voelen om te helpen in situaties waar anderen geacht worden zichzelf te kunnen redden. De norm van morele verplichting zou dan binnen meer situaties de motivatie kunnen zijn om behulpzaam te zijn naar buren met een verstandelijke beperking, dan als het gaat om buren in het algemeen.

2.4.3. Woonbegeleiding

Begeleiders vanuit de woonvormen van mensen met een verstandelijke beperking kunnen een belangrijke rol spelen in het ondersteunen tijdens sociale interactie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking (Wuyts, 2010; Van Gennep, 2007), en bij het vinden van een acceptabele van buurcontact voor zowel buren met als zonder een verstandelijke beperking (Van Alphen et al., 2010). Hierbij kunnen zij buren zonder een verstandelijke beperking helpen grenzen te bewaken en buren met een verstandelijke beperking uitleg geven over regels die bij buurcontact horen (Bredewold, 2014). Oftewel, zij kunnen een rol spelen in hoeverre buren met een verstandelijke beperking naar de sociale normen van buurtbewoners zonder een verstandelijke beperking handelen. Verwachtingen van buurtbewoners ten aanzien van de rol die woonbegeleiding hierbij speelt, kunnen dan ook samenhangen met verwachtingen ten aanzien van het gedrag van mensen met een verstandelijke beperking. Om een compleet beeld te krijgen van hoe sociale normen de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking vormgeven, is het dan ook belangrijk de verwachtingen ten aanzien van de rol van woonbegeleiding mee te nemen.

2.5. Deze thesis

Vanuit het theoretisch kader komen een aantal zaken naar voren waar binnen deze thesis aandacht aan besteedt zal worden. Binnen de beschikbare theorie ten aanzien van de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking wordt veelal gekeken naar de sociale normen onafhankelijk van elkaar. Echter, is het van belang om naar het samenspel van bovenbeschreven sociale normen te kijken. Hoe staan zij in verhouding tot elkaar en hoe vormen zij samen het uiteindelijke contact en de relatie die buren met en zonder een verstandelijke beperking aangaan? Hierbij dient meegenomen te

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

worden dat buren verschillende soorten relaties met elkaar aangaan, welke vormgegeven worden door een verschillende invulling van de benoemde sociale normen.

Binnen het proces waarbij buren zonder een verstandelijke beperking het contact met buren met een verstandelijke beperking, gaat in deze thesis aandacht uit naar de wijze waarop de privacygrens wordt bepaald en hoe hiermee omgegaan wordt binnen de relatie met buren met een verstandelijke beperking. Daarnaast wordt ingegaan op de vorm van wederkerigheid die binnen buurrelatie met buren met een verstandelijke beperking van toepassing is. Hierbij wordt bekeken of de norm van solidariteit en de norm van morele verplichting bij het proces van behulpzaamheid tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking betrokken zijn.

3. Onderzoeksaanpak

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke onderzoeksaanpak er is gevolgd om de centrale onderzoeksvraag van de thesis te beantwoorden. Als eerste wordt de onderzoeksmethode beschreven die gebruikt is om de data te verzamelen. Vervolgens worden de selectie- en wervingsprocedure van de participanten uiteen gezet. Daarna volgt een reflectie op de gehouden interviews en het hoofdstuk wordt afgesloten met de beschrijving van de analysemethode die is gebruikt om tot de bevindingen van dit onderzoek te komen.

3.1. Onderzoeksmethode

Om een goed beeld te krijgen van wat buurtbewoners belangrijk en (niet) prettig vinden in de omgang tussen buren, zijn er diepte-interviews gehouden. Diepte-interviews geven de mogelijkheid om achterliggende redenen en motivaties te bevragen (Ritchie & Ormstron, 2014) en zo een volledig beeld te krijgen van de overtuigingen over hoe je je als buur behoort te gedragen. Binnen de interviews is gekaderd naar voor de onderzoeksvraag relevante thema's, ook wel thematische interviews genoemd (Evers, 2012). Tijdens de interviews is gebruik gemaakt van een topiclijst (zie bijlage 1), welke de grove structuur van het interview aangeeft (Evers, 2012). De topics zijn gekozen naar aanleiding van het theoretisch kader, zoals in het vorige hoofdstuk beschreven. De belangrijkste topics zijn de normen van vriendelijke herkenning, vriendelijke afstand, wederkerigheid, solidariteit en morele verplichting, en de relatie met buren met een verstandelijke beperking. Daarnaast is er aandacht voor verschillende soorten buurrelaties. Omdat sociale normen gevoelig zijn voor sociaal wenselijke antwoorden, is er gevraagd naar concrete situaties (Arthur et al., 2014), zoals het contact dat participanten met buren hebben en negatieve ervaringen met buren. Vanuit deze concrete situatie is de mogelijkheid om door te vragen naar het wat, hoe en waardoor van de ervaring. Tevens is er ingegaan op ervaringen in contact met buren met een verstandelijke beperking. Als participanten hier weinig ervaringen mee hebben, zijn vignetten ingezet (zie bijlage 2) waarbij een fictieve situatie wordt voorgelegd (Arthur et al., 2014). Op deze wijze kunnen de gewenste onderwerpen toch besproken worden aan de hand van concrete situaties (idem).

3.2. Selectie en werving participanten

Er zijn negen woonvormen betrokken bij het onderzoek, vier in Didam en vijf in Winterswijk. Het onderzoek is gericht op buurtbewoners rondom de woonvormen, omdat zij de mogelijkheid hebben om buurcontact aan te gaan met bewoners van deze woonvormen (Bulmer, 1968). Het gaat hierbij om buurtbewoners die in dezelfde straat wonen als de woonvorm zich in bevindt, of aangrenzende straten. Bij de aangrenzende straten is het belangrijk dat de woonvorm zich langs een veel gelopen route

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

bevindt, bijvoorbeeld naar een buurthuis of naar winkels. Hierdoor worden de mogelijkheden voor buurcontact meegenomen die Kusenbach (2008) beschrijft.

De 'huis-aan-huis'-werving is gestart bij de straten direct aangrenzend aan de woonvormen. Om buurtbewoners bereid te vinden voor een interview is kort en bondig benoemd waar het onderzoek over gaat, van waaruit het onderzoek plaats vindt, en wat voor (tijds)inspanning van participanten gevraagd wordt (Ritchie et al., 2014). Een folder met inhoudelijke informatie en contactgegevens is aangeboden bij deelname en twijfel over deelname aan het onderzoek. Aan de start van het onderzoek is een eerste werving uitgevoerd. Deze is later gevolgd door aanvullende wervingen, waarbij doelgerichte sampling toegepast om voor het onderzoek interessante straat(delen) te selecteren. Informatie uit de interviews is gebruikt om deze locaties te selecteren. Hiermee is ook gestreefd naar diversiteit in huishouden, geslacht en leeftijd, aangezien dit de vormgeving van buurrelaties beïnvloed (Flap, 1999). Om diversiteit te behalen is op verschillende dagdelen en dagen geworven en is in het wooncomplex Tesma een limiet gesteld, aangezien hier voornamelijk participanten van de leeftijd boven de 65 jaar wonen.

Tijdens het onderzoek hebben drie participanten, twee uit Didam en één uit Winterswijk, aangegeven toch niet meer deel te kunnen nemen aan het onderzoek vanwege persoonlijke omstandigheden. Uiteindelijk hebben 21 buurtbewoners deelgenomen aan een interview, elf uit Didam en tien uit Winterswijk. De demografische kenmerken van de participanten staan weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 1: Demografische kenmerken participanten

	Didam (totaal 11)	Winterswijk (totaal 10)
<i>Geslacht:</i>		
Man	3	4
Vrouw	8	6
<i>Leeftijdscategorie:</i>		
30-39 jaar	3	2
40-49 jaar	0	2
50-59 jaar	2	2
60-69 jaar	1	1
70-79 jaar	4	1
80-89 jaar	1	2
<i>Huishouden:</i>		
Alleenstaand	4	4
Alleenstaand met kinderen	3	0
Samenwonend	3	1
Samenwonend met kinderen	1	5

3.3. Reflectie diepte-interviews

De interviews hebben een lengte variërend tussen een uur en anderhalf uur. Het verloop verschilt per persoon enorm. Na de eerste interviews blijkt dat het vooral belangrijk is om verhalen los te krijgen,

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

het belangrijkste is om naar ervaringen met buren te vragen waarbij emoties spelen, zoals verbazing, boosheid, blijdschap of angst. In eerste instantie denken de meeste participanten dat zij niet veel over buurcontact te zeggen hebben; het lijkt allemaal zo vanzelfsprekend. Daarom is het belangrijk om te starten met vragen over het leven van de participant, om zo tot concrete ervaringen te komen. Binnen deze concrete ervaringen kan gestuurd worden naar de gewenste informatie over de verschillende topics. In de eerste interviews blijkt ook dat het creëren van een open sfeer heel belangrijk is. Aangezien het onderzoek is verbonden aan woonorganisaties voor mensen met een verstandelijke beperking, lijken sommige geïnterviewden de indruk te hebben dat de interviewer een “vertegenwoordiger” vanuit deze organisaties is en zelf een sterk positieve mening zal hebben tegenover buren met een verstandelijke beperking. Het blijkt dan ook belangrijk dat vanaf het begin duidelijk is dat het een neutraal onderzoek is en dat het hierbij belangrijk is de ware mening en ervaring te horen. Verder wordt na de eerste interviews duidelijk dat het belangrijk is om eerst een goed begrip te hebben van hoe de geïnterviewde het buurcontact in het algemeen ervaart, om vervolgens de ervaringen met buren met een verstandelijke beperking in perspectief te zien. Het feit dat het interview wordt afgenomen door iemand die niet uit de Achterhoek komt, maar uit de Randstad, lijkt zo zijn voor- en nadelen te hebben. Wanneer de interviewer uit dezelfde streek komt, is het makkelijker om te binden en hiermee een open sfeer te creëren om ervaringen te delen. Daarentegen kan het juist een voordeel zijn om deze binding niet te hebben, zodat geïnterviewde minder op zoek is naar bevestiging vanuit de interviewer. Ook is onwetendheid een mooie uitgangspositie om de ervaring van de geïnterviewde uit te vragen. Naar aanleiding van deze eerste ervaringen wordt het verloop van interviews, de topiclijst en de vraagstelling aangepast. Om de kwaliteit van het onderzoek te verhogen is niet alleen deze reflectie uitgevoerd, maar is er ook gebruik gemaakt van peer-reflectie. Twee interviews zijn door de thesis begeleider beluisterend en ideeën over het verloop zijn besproken.

3.4. Analysemethode

Alle interviews zijn opgenomen met een digitale voicerecorder en letterlijk uitgetypt, getranscribeerd. Op deze wijze kan tijdens het interview de focus liggen op het gesprek en niet op het vastleggen van wat er gezegd wordt. Ook kan het zijn dat onderwerpen en opmerking tijdens het gesprek niet opvallen of dat indrukken maar deels overeenkomt met wat er feitelijk gezegd wordt. Door de interviews terug te luisteren en door tijdens het coderen de feitelijke tekst te gebruiken, kunnen indrukken en feiten nader bekeken worden en gaat er geen informatie verloren (Evers, 2012).

In eerste instantie zijn de eerste interviews op een deductieve wijze geanalyseerd, waarbij het theoretisch kader als leidraad vormde (Saunders & Thornhill, 2012). Aan de hand van theoretische codes is de tekst ingedeeld in de typen buurt, waarbinnen vervolgens informatie naar de verschillende normen gecodeerd is. Hiermee is getracht een beeld te krijgen van hoe geïnterviewden invulling geven

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

aan de verschillende typen relaties die door Kusenbach (2008) worden beschreven. Deze wijze bleek echter veel minder rijke informatie op te leveren dan een inductieve wijze van coderen, waarbij vanuit de verhalen van de geïnterviewden naar belangrijke thema's gezocht is. Uiteindelijk zijn alle interviews op een inductieve geanalyseerd, om dichtbij de beleving van de geïnterviewden te blijven (Saunders & Thornhill, 2012). Hiermee is beter naar voren gekomen wat zij belangrijk vinden en hoe zij dit ervaren.

Het eerste deel van het analyseproces is gestructureerd aan de hand van verschillende fasen beschreven door Evers (2012). In de eerste fase van het coderen is de data hanteerbaar gemaakt, en bekeken wat geïnterviewden belangrijk vinden in buurcontact. Om vervolgens de volgende fase te starten waarin de bevindingen naast elkaar gelegd worden en gezocht wordt naar overeenkomsten en patronen hierin. Tijdens dit proces zijn de interviews opnieuw bekeken, codes hernoemd, samengevoegd en gesplitst, om een codering te bereiken die de inhoud van de interviews zo goed mogelijk duidt (Evers, 2012). In het tweede deel van het analyseproces is gekeken naar patronen in de wijze waarop geïnterviewden hun relatie met buren vormgeven, aan de hand van hun ideeën over de verschillende thema's die in het eerste deel van het analyseproces naar voren zijn gekomen. Om van hieruit tot een typologie te komen van de wijze waarop sociale normen van buurtbewoners de relatie met buren vormgeven.

Het eerste deel van het analyseproces is al gestart na het afnemen van het eerste aantal interviews. Steeds na vijf interviews is een analyse uitgevoerd. Patronen en nieuwe relevante onderwerpen zijn meegenomen naar de volgende reeks interviews, om zo verder te bouwen op de verworven kennis en het begrip ten aanzien van de relevante onderwerpen te verbreden (Saunders & Thornhill, 2012). Binnen de interviews is op deze wijze verder ingegaan op hoe gelijkheid en evenwicht in geven en nemen ervaren wordt, waarbij de rol van dankbaarheid en andere positieve ervaringen bekeken wordt. Daarnaast is het vertrouwen tussen buren en het belang van elkaar kennen besproken. En de grens tussen 'oplettendheid' en 'nieuwsgierigheid', en de grens tussen 'onvermijdelijke last' en 'geen rekening met elkaar houden' zijn verder bekeken. Dit alles zowel als het gaat om buren in het algemeen en buren met een verstandelijke beperking in het specifiek.

Ook als het gaat om de analyse is gebruik gemaakt van peer-reflectie, waarbij de thesis begeleider een uitgewerkt interview naleest en analyseert. De bevindingen zijn vervolgens uitgewisseld. Hiermee is bevorderd om met een open blik naar de tekst te kijken en niet in een eigen beeld te blijven hangen (Evers, 2012). Om een zo duidelijk en volledig mogelijk beeld te geven van wat de geïnterviewden verteld hebben en waar de uiteindelijke bevindingen op gebaseerd zijn, zijn de bevindingen uitgebreid in de thesis beschreven en is de beschrijving van de bevindingen geïllustreerd met relevante citaten uit de interviews (Evers, 2012). De bevindingen en citaten zijn volledig geanonimiseerd. Om de anonimiteit van geïnterviewden te garanderen zijn namen en andere zaken die terug te herleiden zijn naar de identiteit van geïnterviewden weggelaten (Evers, 2012).

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

3.4.1. Codes

Bij het coderen is gebruik gemaakt van verschillende soorten codes, welke zijn beschreven door Evers (2012). *Attributiecodes* worden gebruikt voor achtergrondkenmerken en demografische gegevens van geïnterviewden (Evers, 2012). Verhalen over ervaringen in het contact met buren worden gecodeerd door gebruik te maken van *in vivo codes*, emotie codes, argumentatiecodes en beschrijvende codes. Om dicht bij de tekst van de geïnterviewden te blijven, is veel gebruik gemaakt van *in vivo codes* (Evers, 2012). Deze codes worden gevormd uit letterlijke citaten van de woorden van geïnterviewden. Voorbeeld hiervan is ‘zijn doodgoede mensen’ of ‘saamhorigheid en gezelligheid’ of ‘het zijn ook mensen’. Door het gebruik van *in vivo codes* blijft de betekenis goed behouden (Evers, 2012). Emoties die geïnterviewden ervaren bij bijvoorbeeld conflicten tussen buren of wanneer zij een praatje met een buur maken, zijn belangrijk in het begrijpen van de ervaring. Hiervoor worden *emotiecodes* gebruikt. Deze codes beschrijven emoties die de geïnterviewden (hebben) ervaren en waarover zij vertellen, of die door de onderzoeker worden uitgevraagd (Evers, 2012). Bij het aansnijden van het onderwerp ‘hulp aan mensen met een verstandelijke beperking’ tonen sommige geïnterviewden bijvoorbeeld wantrouwen, zij weten niet zeker over wat voor soort hulp het gaat en zijn bang dat ze voor hulp met verplichtingen worden gecharterd. De reden waarom geïnterviewden op een bepaalde manier handelen, legt bloot welke gedachte of overtuiging erachter schuil gaat. *Argumentatiecodes* hebben als doel om de redenering die in de data wordt gehanteerd inzichtelijk te maken (Evers, 2012). Een geïnterviewde kan bijvoorbeeld aangeven dat hij buren met een verstandelijke beperking liever niet binnen heeft, omdat hij vreest dat ze dan elke dag voor de deur staan en hij bang is ze te kwetsen als hij ze wegstuurt. De argumentatiecode hierbij kan zijn ‘bang voor overlopen’. Om het onderwerp van stukken tekst aan te geven, waaronder alle hiervoor benoemde codes gehangen kunnen worden, worden *beschrijvende codes* gebruikt (Evers, 2012). Deze codes beschrijven in één of twee woorden het onderwerp waar een passage over gaat en vormt zo een onderwerpenlijst ter verdere indexering en categorisering (Evers, 2012). Voorbeelden zijn hulp geven, ruzie of praatje maken.

4. Didam en Winterswijk

Het onderzoek van de thesis vindt plaats in buurten in Didam en Winterswijk. Beide dorpen liggen in de provincie Gelderland in de regio genaamd de Achterhoek. Hieronder wordt een kort de context geschetst. In bijlage 3 is een tabel gevoegd, waar de beschreven gegevens en nog aanvullende gegevens opgenomen zijn.

4.1. Didam

Didam is sinds 2005 onderdeel van de Achterhoek, hiervoor was het een zelfstandige gemeente. Didammers die in Didam geboren en getogen zijn en waarvan de familiegeschiedenis zich voornamelijk in Didam afspeelt, zien zich eerder als onderdeel van de streek Liemers. Hier maakt Didam zowel historisch als cultureel deel van uit. De Liemers en de Achterhoek verschillen onder meer in religieus opzicht. De Liemers is van oudsher katholiek en de Achterhoek is voornamelijk protestants.

De gemeente Didam bestaat uit een aantal dorpen, waarvan Didam Noord en Didam Zuid de kern vormen. Het onderzoek vindt in deze kern plaats, wat in het vervolg van deze paragraaf en binnen de rest van de thesis met de naam Didam wordt aangeduid. In 2015 telt Didam 12.210 inwoners, gelijk verdeeld over mannen en vrouwen (CBS, 2016). Ongeveer 10 procent van de bevolking is van allochtone afkomst, Westers en niet-Westers. Bewoners van 45 jaar en ouder vormen een krappe meerderheid (CBS, 2016). Verder zijn alle leeftijdscategorieën ongeveer gelijk verdeeld met uitzondering van de categorie 15 tot 25 jaar (CBS, 2016). Ook als gekeken wordt naar het soort huishoudens is er een gelijke verdeling tussen eenpersoonshuishoudens, huishoudens zonder kinderen en huishoudens met kinderen (CBS, 2016).

Didam doet dorps aan en heeft een zeer actief verenigingsleven. Ook traditionele dorpsfeesten worden nog volop gevierd, zoals Schuttersfeesten en Didam op Stelten. De faciliteiten zijn voornamelijk geconcentreerd in de kern van Didam, al zijn er door heel Didam wel faciliteiten als supermarkten verspreid. De vier woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking die aan het onderzoek deelnemen, bevinden zich binnen verschillende buurten in Didam. Variërend van de kern van Didam tot een arbeiderswijk aan de rand.

4.2. Winterswijk

Winterswijk ligt in de oosthoek van de Achterhoek, bijna tegen de grens van Duitsland aan. De gemeente Winterswijk bestaat uit een kern met een aantal omringende dorpen. De kern is het dorp Winterswijk, wat binnen de thesis met de naam Winterswijk wordt aangeduid. In de gegevens van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS, 2016) had Winterswijk in 2015 3.755 inwoners, gelijk verdeeld tussen mannen en vrouwen. Ongeveer 15 procent van de inwoners is allochtoon, waarvan twee derde

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Westers allochtoon (CBS, 2016). De leeftijdsgrens van 45 jaar deelt de bevolkingsgroep van Winterswijk ongeveer in tweeën, de kinderen (tot 25 jaar) zijn in de minderheid (CBS, 2016). Als gekeken wordt naar de huishoudens is bijna de helft eenpersoons, ongeveer een kwart van de huishoudens heeft kinderen en de rest is een huishouden zonder kinderen (CBS, 2016).

Ondanks dat Winterswijk een dorp is, vinden velen het stads aanvoelen. Winterswijk kent een bloeiend centrum, waar het toerisme volop van geniet. Met name toeristen uit Duitsland zijn in grote getale in het centrum van Winterswijk te vinden. Naast faciliteiten met betrekking tot horeca, zijn ook andere faciliteiten zoals supermarkten en huisartsenposten volop aanwezig. Alle vier de woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking die aan het onderzoek deelnemen, bevinden zich rondom het centrum van Winterswijk. Variërend aan een doorgaande straat en middenin een woonwijk.

5. Buurschap in Didam en Winterswijk

In dit hoofdstuk worden de bevindingen beschreven ten aanzien van de relatie met burenen in het algemeen, om de bevindingen ten aanzien van burenen met een verstandelijke beperking in perspectief te kunnen zien. Deze laatste worden in het volgende hoofdstuk uiteengezet. Om een beeld te krijgen van hoe buurtbewoners in Didam en Winterswijk hun relatie met burenen vormgeven, wordt gekeken naar de heersende sociale normen van geïnterviewden ten aanzien van deze sociale relaties. Dit hoofdstuk richt zich op het beantwoorden van de eerste twee deelvragen van deze thesis, welke luiden:

Welke sociale normen vinden buurtbewoners in Didam en Winterswijk belangrijk binnen het contact met burenen?

Hoe geven de sociale normen van buurtbewoners in Didam en Winterswijk vorm aan het contact met burenen?

Binnen de verhalen van de geïnterviewden komen zeven thema's naar voren welke zij belangrijk vinden binnen het contact met burenen. Deze thema's zijn kennismaken, groeten, praatje maken, mekaar niet overlopen, oplettendheid maar geen nieuwsgierigheid, bij elkaar terecht kunnen, en niet teveel last hebben. De thema's zijn onderdeel van de sociale normen die in het theoretisch kader beschreven zijn, waar geïnterviewden hun relatie met burenen naar vormgeven. Hoe geïnterviewden hier invulling aan geven, verschilt en beïnvloed hoe hun relatie met burenen eruit ziet. Er zijn vier verschillende typen te herkennen; het autonome, sterk betrokken, terughoudende en selectieve type. Deze typen worden hieronder uitgebreid beschreven en hun kenmerken zijn in tabel 2 nog eens naast elkaar gezet.

5.1. Autonome type

De geïnterviewden uit het autonome type leggen de nadruk op een hoge mate van vrijheid en regie over het contact met burenen. Ze stellen duidelijke grenzen aan het contact dat ze met burenen hebben, om prettig samen wonen mogelijk te maken. Sociaal contact halen zij voornamelijk uit relaties met familie en vrienden; burenen spelen hier maar een minimale rol in. Geïnterviewden hechten echter wel veel waarde aan het voor elkaar klaar staan en een beetje voor elkaar letten met betrekking tot de veiligheid van burenen en hun eigendommen. Deze relatie gaan zij in principe aan met alle burenen uit de straat, waarbij met enkelen wellicht iets meer contact is. Ideeën over de thema's 'groeten' en 'praatje maken' zijn ook van toepassing op burenen die geïnterviewden regelmatig tegenkomen bijvoorbeeld als zij met de hond wandelen of naar het station gaan, maar niet bij hen in de straat wonen. Hieronder wordt beschreven hoe de geïnterviewden binnen het autonome type hun relatie met burenen vormgeven door middel van sociale normen.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

5.1.1. Kennismaken

Geïnterviewden uit het autonome type geven aan dat een eerste kennismaking met buren belangrijk is om het contact te starten. Over hoe deze kennismaking vorm zou moeten krijgen, wie het behoort te initiëren, en wanneer deze kennismaking plaats zou moeten vinden, bestaan echter geen vaste ideeën. Dit kan op verschillende manieren gedaan worden. Er kan gedacht worden aan buren die nieuwkomers verwelkomen met een bloemetje of aan nieuwkomers die bij hun buren langsgaan om even een praatje te maken en zichzelf voor te stellen. Een kennismaking maakt geen deel uit van de norm van vriendelijke herkenning zoals Kusenbach (2006) deze beschrijft, maar is wel belangrijk als start om als buur gezien en (h)erkend te worden.

“Toen ik hier kwam wonen, was het ook, toen ze in de gaten hadden dat ik hier echt kwam wonen kreeg ik meteen een bos bloemen. [...] En toen was ik mijn kat kwijt. Ik dacht met al die schuurtjes, daar zit ie vast ergens. Toen ben ik even gewoon een rondje gelopen. En ook ik had hier de meeste wel even zo gezien, maar niet goed gesproken. Ik dacht nou dan kan ik meteen even een praatje maken.”

5.1.2. Groeten

Groeten als je elkaar tegenkomt is iets wat geïnterviewden vanzelfsprekend vinden. Dit geldt zowel voor buren die in dezelfde straat wonen, als voor buren die je regelmatig tegenkomt als je in de buurt onderweg bent. Geïnterviewden geven aan dat als je elkaar als buren herkent het vreemd is om elkaar geen gedag te zeggen of geen blijk van herkenning te uiten, zoals even knikken of je hand opsteken. Geïnterviewden vinden dit het minste wat je kan doen, zeker gezien de kleine moeite die het kost. Naast dat het gezien wordt als een vorm van beleefdheid en vriendelijkheid, vinden zij het ook erg belangrijk dat je hiermee als buur erkend wordt. Het geeft het gevoel er thuis te horen. De ideeën ten aanzien van het groeten komen overeen met wat Kusenbach (2006) de norm van vriendelijke herkenning noemt, waarmee buren hun band bevestigen.

“Sowieso gedag zeggen, dat vind ik beleefd. En een kleine moeite denk ik altijd.”

“Ik denk dat toch iedereen dat toch fijn vindt. Dat je gedag gezegd wordt. Ja, dat je je een beetje thuis voelt.”

Een keer niet groeten vinden geïnterviewden niet erg, dat kan gebeuren. Iedereen heeft bijvoorbeeld een keer haast, hier worden niet direct kwade bedoelingen achter gezocht. Als buren echter consequent het groeten nalaten of op het ene moment wel groeten en op het andere moment niet, wordt er getwijfeld aan de bedoelingen. Dit wekt irritatie en wantrouwen op. Het wordt gezien als een teken dat iemand geen contact wilt en dat het contact niet goed zit, zoals bij conflicten of wanneer buren liever niks met elkaar te maken willen hebben. Hiermee wordt een belangrijke erkenning die Kusenbach

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

(2006) aan het groeten koppelt niet gegeven, namelijk de erkenning als vriendelijke buur beschouwd te worden.

“En dan zeg je ze daar hoi en kom je ze ergens anders tegen, dan ineens zeggen ze niks. Dan denk ik, wil je me nou wel of niet kennen?”

“[gesprek over conflict] En dan zegt hij maar een jaar lang niks. Maar dat is al vaker gebeurd. Maar ik blijf gewoon gedag zeggen, ik bedoel ik ga daar niet mee stoppen. Na, toen later bleek ook dat zijn vrouw niks meer zei en zijn dochter.”

5.1.3. Praatje maken

Het groeten wordt door geïnterviewden af en toe uitgebreid met een praatje, zowel met buren die in de straat wonen als die zij regelmatig tegenkomen. Met de laatst genoemden komt dit minder vaak voor, dan met buren uit de straat. Het praatje is meestal van korte duur en wat er besproken wordt meestal oppervlakkig, met onderwerpen als het weer, de buurt en wat voor werk iemand doet. Geïnterviewden vinden het belangrijk hiermee de relatie met buren prettig te houden. Dit komt overeen met wat Kusenbach (2006) aangeeft bij de norm van vriendelijke herkenning, het is belangrijk ter bevestiging van de band tussen buren. Geïnterviewden geven echter ook aan dat zij het ook belangrijk vinden om elkaar hiermee een beetje te leren kennen. Zij willen graag een beetje te weten wie buren zijn en een gevoel van toegankelijkheid te krijgen. Het maakt het makkelijker om elkaar te benaderen als dit gewenst is, bijvoorbeeld bij overlast of een hulpvraag. Het zorgt ervoor dat buren prettig bij elkaar kunnen wonen en de buurt leefbaar blijft. Een praatje kan ook een mogelijkheid tot makkelijk sociaal contact vormen, welke zo af en toe opgezocht wordt. Geïnterviewden houden dit het liefst oppervlakkig en sporadisch. Zij vinden dat buren niet altijd een praatje aan hoeven te gaan, het ligt eraan of er behoefte naar is. Wanneer zij echter het gevoel hebben dat buren zich afsluiten omdat zij iets te verbergen hebben of er iets niet pluis is, wordt het nalaten van een praatje maken wel als een probleem ervaren.

“Ik denk dat het wel de buurt leefbaar houdt. Doordat je mekaar kent, en dan niet van haver tot gort maar dat je weet wie iemand is, dat je ook iemand durft aan te spreken.”

“Maar ze zullen uit zichzelf geen contact zoeken. [...] Ik weet het niet, ik had daar gewoon geen goed gevoel over. Ik dacht ook wat een afgescheiden toestand, en waarom is dat eigenlijk. [...] Ik vind het toch een beetje mensen die niet open staan. [...] Ik wil wel graag een soort toegankelijkheid voelen.”

5.1.4. Mekaar niet overlopen

‘Mekaar niet overlopen’ is een belangrijk thema voor de geïnterviewden uit het autonome type. Zij hechten veel waarde aan het spontane contact met buren buitenshuis, maar houden verder contact binnenshuis veelal af. Een enkele keer koffie drinken kan. Maar het wordt al snel als ‘te vaak over de

Gewoon, als burenen?

Hoe buurtbewoners hun relatie met burenen met een verstandelijke beperking vormgeven.

vloer' ervaren, wat geïnterviewden vervelend en irritant vinden. Zoals Stokoe (2006) benoemt, wordt hier de relatie tussen burenen voornamelijk vormgegeven op de randen van of buiten de privévertrekken. Geïnterviewden proberen op deze wijze de behoefte aan privacy en vriendelijkheid te combineren, wat Willmott (1986 in Crow, Allan & Summers, 2002) de norm van vriendelijke afstand noemt. Ook verwachtingen en verplichtingen ten aanzien van het contact willen geïnterviewden liever niet. Ze houden graag zelf de regie over het contact met burenen. Niet regelmatige vaste afspraken, maar sporadische spontane acties worden gewaardeerd. Geïnterviewden geven aan een druk eigen leven te hebben, waarbinnen zij sociaal contact voornamelijk bij vrienden en familie zoeken. Sociaal contact met burenen wordt dan ook geminimaliseerd en zo vrij mogelijk gehouden. Als geïnterviewden een klik hebben met burenen willen zij het contact nog wel eens uitbreiden, maar dat wordt niet altijd gedaan.

“Dat je ook afstand weet te houden wanneer dat nodig is. Niet elkaar overlopen.”

“En als het wel klikt en je doet af en toe iets leuks samen, dat is leuk. Maar geen must. Want we hebben vrienden en we hebben familie, dus je hebt het niet echt nodig.”

“Ik wil best een keertje een kopje koffie komen drinken, maar dan niet vast elke week, nee. Dus dat hebben we toen afgedaan, ja. En daar ben ik tot nou toe heel blij om. Want dat wil ik niet.”

Geïnterviewden vinden het prettig als burenen zelf aanvoelen of contact op een bepaald moment wel of niet gewenst is. Zij geven aan dat niet iedereen daar even goed in is, en dat zij het geen probleem vinden om aan te geven als het op dat moment niet uitkomt. Echter lijkt dat zij het wel als vervelend ervaren als dit vaak aangegeven moet worden.

“Aanvoelen. Ja de één kan dat beter dan de ander, dat blijft lastig denk ik.[...] Je kunt eigenlijk ook al zeggen ‘ik heb geen tijd’.”

“Dat vind ik wel vervelend, als iemand, dat gebeurt mij niet vaak hoor, want ik maak dan toch wel duidelijk, desnoods verzin ik van ‘ik moet zo weg, dus ja, als je het niet erg vindt’. Dan breid ik daar echt wel een punt aan. [...] Ja, dan moet je op een gegeven moment toch wel iets doen. Ja, want dat gaat zich alleen maar herhalen, want die ander vindt het blijkbaar heel gezellig ook al zegt ie niet veel. Ja, dus dan denk ik nou daar heb ik echt geen zin in hoor. Nee.”

5.1.5. Oplettendheid, maar geen nieuwsgierigheid

Ondanks dat geïnterviewden niet graag veel sociaal contact met burenen willen, vinden zij het wel belangrijk dat burenen enigszins op elkaar letten als het gaat om de veiligheid van burenen en hun eigendommen. Burenen wonen dicht bij elkaar en zijn hiermee in de unieke positie een beetje voor elkaar uit te kijken. Geïnterviewden vinden het vanzelfsprekend dat als zij merken dat iemand bijvoorbeeld zijn huis al dagen niet is uitgekomen, ze even gaan checken of alles goed gaat. Of dat als

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

ze merken dat er een vreemde spullen uit de tuin van een buur haalt, ze hier op af stappen of de buur waarschuwen. Geïnterviewden voelen zich hier verantwoordelijk voor. Het wordt gezien als een sociale plicht, iets wat niet meer dan menselijk is om te doen. Buren lijken hier te handelen naar de norm van morele verplichting zoals Manstead (2000) deze beschrijft: iemand voelt zich verplicht te helpen zonder dat hij er zelf beter van te wordt, als verplichting van mens tot mens. Daarnaast lijkt het verantwoordelijkheidsgevoel ook voort te komen uit het gevoel dat buren als groep elkaar in dit soort situaties dienen te helpen. Ook de norm van solidariteit beschreven door Bayertz (1999) lijkt hier een rol te spelen.

“Voor buren vind ik het belangrijkste dat je een beetje wat aan elkaar hebt. Weet je wel, dat als je iemand drie dagen niet ziet dat ik dat wel zie, dat ik mijn buurman mis. Dat soort dingen, dat is heel belangrijk.”

“Ik voel mij wel veilig hier, ik weet dat als iemand aan mijn spullen zit, dat er genoeg mensen zijn die dat in de gaten hebben. En andersom ook, je houdt sommige dingen in de gaten.”

“Ik vindt dat niet meer dan menselijk.”

Hoezeer geïnterviewden oplettendheid onder buren waarderen als het gaat om de veiligheid van elkaar en elkaars eigendommen, zozeer wordt nieuwsgierigheid naar elkaars leven afgewezen. Geïnterviewden zijn erg op hun privacy gesteld en vinden het niet prettig als buren teveel details over hun leven kennen. Interesse in globale informatie over het leven mag, maar meer dan dat is niet wenselijk. Geïnterviewden houden graag zelf de controle en bepalen dan ook graag zelf wie wat van hun weet. Roddelen over buren en privé zaken doorvertellen aan anderen is zeker niet gewenst, dit is onnodig de privacy schenden. Ook hier zijn buren op zoek naar de balans tussen nabijheid en privacy zoals Crow, Allan en Summers (2002) dit benoemen, en is onderdeel van de norm van vriendelijke afstand. Geïnterviewden trekken hierbij de grens tussen oplettendheid betreft de vraag ‘gaat het goed?’ en oplettendheid vanuit de vraag ‘wat gebeurt daar?’. Dit laatste is erop gericht om van alles over de ander zijn privéleven te weten te komen, en niet omwille van het welzijn van buren. Dit verschil in intentie bepaalt de grens tussen acceptabel en onacceptabel gedrag.

“Ik had niks gezegd, tegen niemand van die mensen. Ik hield toch bewust mijn mond, want ik dacht ja dat hoeft niet op straat en ik heb ook geen zin dat dat overal besproken wordt. Maar dat gebeurde toch en ik had niks gezegd. Dus mensen gaan, ja dan wordt er ook gewoon steeds wat bij bedacht. [...] Dat zijn nare dingen vind ik.”

“Onze buurman is een vreselijk aardige man, maar het is een ontzettende gluurder. En hij vertelt dat ook gewoon in de kroeg waar iedereen bij zit, zo van ‘de buurvrouw in de bikini’. We zijn nu heel strategisch allemaal bomen aan het plaatsen, zodat we het gewoon helemaal dicht maken.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

5.1.6. Bij elkaar terecht kunnen

Niet alleen oplettendheid als het gaat om de veiligheid van buren is voor geïnterviewden belangrijk, ook hechten zij veel waarde aan het bij elkaar terecht kunnen als dit nodig is. Het gaat om kleine noodzakelijke hulp, waarbij buren in een unieke positie zijn elkaar te helpen. Dit kan gaan om een pakketje aannemen van de postbode, een schroevendraaier lenen of even op de kinderen letten als een buur plotseling naar het ziekenhuis moet.

“Ik zei ‘maar dat moet je echt doen, als er wat is mag je me altijd bellen’. Ja, dat vind ik dan toch wel een soort vanzelfsprekendheid. [...] Ik wil wel graag dat mensen weten dat als er wat is, dan kun je een beroep op mij doen. Dat vind ik wel prettig.”

“Ik was met een boom bezig met mijn vader, om die om te halen, en ik stond in mijn eentje aan dat touw te trekken. Ik dacht als hij de andere kant op gaat, dan word ik gelanceerd. Dus dat gaat niet goed. [...] Haha. Ja, ‘haal de buren’.”

Deze hulp wordt gegeven zonder hier iets voor terug te verwachten. Overeenkomstig met wat Linders (2010) in haar onderzoek ziet, vinden geïnterviewden het voldoende dat ze weten in dit soort situaties zelf ook op buren terug te kunnen vallen. Deze verwachting geldt voor buren als groep, als de één niet kan helpen dan kan de ander wel helpen. Er lijkt gehandeld te worden naar de norm van solidariteit zoals Bayertz (1999) deze beschrijft, waarbij sprake is van wat Molm, Collett en Schaefer (2007) een ‘collectief systeem van indirecte uitwisselingen’ noemen. Deze uitwisselingen worden niet verwacht van het individu waar hulp aan gegeven is zoals bij Sahlins’ (1972) gegeneraliseerde wederkerigheid, maar vanuit buren als groep. Het vertrouwen in buren is groot, er wordt niet aan getwijfeld dat buren niet zullen helpen al zij kunnen.

Een groot verschil tussen individuen in het geven en ontvangen van hulp, vinden geïnterviewden echter niet prettig. Zij vinden het dan wel belangrijk om iets terug te doen. Er lijkt toch een gevoel te spelen wat Gouldner (1960) aan de norm van wederkerigheid koppelt, dat je hen behoort te helpen die jou hebben geholpen. Net als binnen het onderzoek van Linders (2010) lijkt er sprake van een samenspel van de norm van solidariteit en de norm van wederkerigheid. Dankbaarheid speelt voor geïnterviewden bij een gevoel van wederkerigheid echter een grotere rol bij dan een wederdienst. Met dankbaarheid wordt geuit dat de hulp gewaardeerd wordt en niet ongezien voorbij gaat, maar het brengt geen specifieke verwachtingen met zich mee.

“Het voelt voor mij het belangrijkste dat je van mekaar weet dat als er wat is dat je aan kan bellen. In die zin dan geef je ook al iets hè. Ik vind als je dat geeft, dat vertrouwen, dat vind ik genoeg.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Ik vind relaties het prettigst als die verwachtingen er allemaal niet aan hangen. Dat vind ik zelf heel erg fijn. [...] Als d'r niet die onuitgesproken verwachtingen zitten, als iemand mij geholpen heeft.”

“Ik zeg maar niet te min ik doe het met plezier, maar ik zou het wel fijn vinden als daar een dankwoord tegenover staat.”

5.1.7. Niet teveel last hebben

Overlast van buren kan het leven in het eigen huis beïnvloeden en dat kan heel ver gaan. Geïnterviewden noemen dingen als harde muziek, luide ruzies, boorgeluiden, stank, of onkruid dat door de schutting heen groeit. Het wordt als overlast ervaren wanneer het dagelijkse leven er door wordt verstoord, bijvoorbeeld door luide muziek wanneer je wilt genieten van je rust. Of als geïnterviewden dingen meekrijgen die ze niet van hun buren willen weten, zoals intieme momenten, ruzies, en gesprekken over het seksleven of criminele activiteiten. Net als de thema's 'mekaar niet overlopen' en 'oplettendheid, geen nieuwsgierigheid', proberen geïnterviewden hier hun privacy te bewaken en maakt onderdeel uit van de norm van vriendelijke afstand beschreven door Willmott (1986 in Crow, Allan & Summers, 2002). Zoals Paquin en Gambrill (1994), en Sjaeveland, Garling en Maeland (1996) benoemen, proberen buren hier te beperken wat ze van elkaars leven horen, zien en ruiken.

“Eentje die leefde gewoon 's nachts, die ging gewoon meubels lopen maken. Dan dacht ik ja dan ben je niet goed bij je hoofd, je kan dan wel bedenken dat hier de rest allemaal slaapt... Kijk als je gewoon een beetje overdag of in het weekend, heb ik er echt geen problemen mee.

“Als je in de tuin zit en je hoort iemand over een vracht hier ophalen, nee vanavond en ik word door de politie gezocht. Ze zijn er dus ook niet discreet over, want ze blaten het gewoon in de tuin. Je hoort alles. De huizen zijn heel gehorig. Dat was niet fijn. [...] Je hoort dingen die niet voor jou bedoeld zijn.”

Dat buren iets meekrijgen van elkaars leven in en rond het huis is volgens geïnterviewden onvermijdelijk, omdat je nou eenmaal dichtbij elkaar woont. Iedereen moet zijn eigen leven kunnen leven in en rondom het huis. Het is dan niet te voorkomen dat buren af en toe last hebben van elkaar, dit moet getolereerd worden. Er zit echter wel een grens aan de last die geïnterviewden van buren tolereren. Als 'onvermijdelijk' overgaat in 'geen rekening houden met' wordt het moeilijker te accepteren. Ook hier wordt de grens bepaald door de intentie van het gedrag. Dit kan gezien worden als de zoektocht naar wat Crow, Allan en Summers (2002) een balans tussen gepaste afstand en een vriendelijke relatie noemen. Wanneer het idee bestaat dat iemand geen rekening met zijn buur houdt of zelf kwade bedoelingen heeft, loopt de irritatie snel op. Dit geldt ook andersom, als gedacht wordt dat de buur een zeur is en bij elk geluid gaat klagen. Rekening houden met elkaar komt van twee kanten.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Om het een beetje leefbaar te houden vind ik wel dat je rekening moet houden met elkaar.”

“Soms hoor je ruzies of hele heftige intieme momenten, en dat wil je liever niet horen. Maar dat zijn geen dingen waar je over gaat zeuren. Mensen mogen een keer ruzie hebben en mogen een keer harde muziek draaien, iedereen heeft zijn feestje en kinderen maken lawaai. [...] Dat is helemaal geen probleem. Een beetje auto's is ook niet erg, maar als je echt de hele avond.”

“Ik zeg ‘ik lig op bed en ik kan niet slapen’. ‘Oh, ik zal de muziek zachter zetten’. Dan was één keer genoeg. [...] Voor hetzelfde geld zegt ze ‘ja wat doe jij zo vroeg in bed?’, want het was nog vroeg. ‘Ik mag tot tien uur de muziek aan’ bijvoorbeeld had ze kunnen zeggen. En ‘ik zet hem niet zachter’, nee zij deed dat wel.”

Begrip voor elkaars situatie en elkaar kunnen aanspreken kan het makkelijker maken om samen te leven. Elkaar af en toe spreken en globaal kennen is belangrijk om rekening met elkaar te kunnen houden. Ook speelt overleg en communicatie voor de geïnterviewden een belangrijke rol in rekening met elkaar kunnen houden. Buren kennen elkaar niet goed, waardoor het belangrijk is om aan te geven wat je wel of niet prettig vindt. Ook positief oppervlakkig contact lijkt belangrijk in hoe last ervaren wordt. Als er weinig positief contact is dan willen geïnterviewden zo min mogelijk last van buren hebben, terwijl bij sporadisch maar positief contact meer begrip voor de ander bestaat en de ander meer gegund wordt.

5.2. Sterk betrokken type

Voor geïnterviewden uit het sterk betrokken type zijn buren een prominent onderdeel van het leven rondom en in het huis. Zij hechten veel waarde aan een sterke betrokkenheid tussen buren in alle aspecten van de relatie. Deze relatie gaan geïnterviewden aan met alle buren uit de straat, waarbij de intimiteit van de relaties iets kan verschillen. Echter, met iedere buur wordt actief contact aangegaan en iedere buur wordt actief betrokken bij de buurt. Ook voor buren die niet wonen in wat geïnterviewden als hun straat beschouwen, gelden de ideeën binnen de thema's groeten en een praatje maken.

5.2.1. Kennismaken

Net als bij het autonome type, vinden geïnterviewden die hun relatie naar het sterk betrokken type vormgeven de eerste kennismaking met buren belangrijk voor de start van het contact. Geïnterviewden uit het sterk betrokken type hebben echter een duidelijk idee over hoe dit vormgegeven dient te worden. Zij geven aan dat nieuwkomers hun buren uit horen te nodigen om kennis te maken, in de vorm van een intrekkefeestje. Naast dat het gebruikelijk is, maakt het verder contact met buren makkelijker. Nieuwkomers hebben zich hiermee opengesteld naar hun buren en het contact met hen gestart. Als nieuwkomers deze eerste stap niet zetten, wordt dit als vreemd ervaren.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Je nodigt sowieso even de mensen uit, ik bedoel kennis maken en dat soort dingen. Ik heb me dan open gesteld, hun konden binnen komen bij mij.”

“Ze hadden helemaal niet zichzelf voorgesteld, als je in de buurt komt wonen vind ik dat normaal. Het is normaal dat je de buurt uitnodigt. Dat hadden zij niet gedaan, nou prima, eigen keuze. Maar toen kwamen ze om hulp vragen en wij hadden zoiets van ‘hallo, we kennen jullie nog helemaal niet en dan vraag je dit al aan ons’. Dat valt verkeerd.”

5.2.2. Groeten

Ook geïnterviewden uit het sterk betrokken type vinden het contact met buren buitenshuis erg belangrijk. Groeten als je elkaar tegenkomt is iets wat je gewoon doet, naar iedereen. Het is een vorm van vriendelijkheid en beleefdheid die van iedereen verwacht wordt. Niet groeten wordt als ongeleefd ervaren: je (her)kent elkaar en het is een kleine moeite dit te laten blijken met een begroeting. In die zin is ook binnen dit type de norm van vriendelijke herkenning aanwezig, zoals Kusenbach (2006) deze beschrijft. Echter in tegenstelling tot geïnterviewden uit het autonome type, speelt erkenning als buur bij geïnterviewden uit het sterk betrokken type geen rol. Groeten lijkt voor hun meer een klein vanzelfsprekend onderdeel van het sociale contact tussen buren. Wat Kusenbach (2006) als belangrijk onderdeel van de norm van vriendelijke herkenning beschouwt, de erkenning, lijkt hier niet van toepassing.

“Als dat al niet gebeurt.”

“Ja je herkent elkaar.”

5.2.3. Praatje maken

Het groeten wordt vaak uitgebreid met een praatje, geïnterviewden hechten hier veel belang aan. Hun gaat het niet om een gevoel van toegankelijkheid, maar om het persoonlijk contact met buren. Er wordt hiermee een andere betekenis aan de norm van vriendelijke herkenning gegeven dan binnen het autonome type, welke ook hier verder gaat dan wat Kusenbach (2006) benoemt. Geïnterviewden vinden het belangrijk elkaar persoonlijk te kennen en bij elkaar betrokken te zijn. Het praatje gaat dan ook verder dan oppervlakkige gesprekken. Persoonlijk contact maakt het samen leven prettig en interessant. Je onttrekken aan dit persoonlijk contact wijst volgens geïnterviewden op wantrouwen of iets te verbergen hebben. Dit vinden zij erg vervelend, en het lijkt het contact tussen buren ernstig te schaden.

“Ik vind het heel belangrijk. Het geeft betrokkenheid. Ik bedoel je weet hoe iemand op dat moment leeft, hoe iemand zich beweegt ook in het leven. [...] Je hoeft niet alles op tafel te gooien, maar er zijn bepaalde dingen, in grote lijnen moet je eigenlijk wel weten van hoe iemand is en wat wel en wat niet kan.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Ja een verbondenheid en gezelligheid eigenlijk zeg maar, dat geeft een plus aan het dagelijks leven zeg maar. Hè dat is gewoon zo. [...] Doordat je mekaar kent heb je vaak toch wel leuke gesprekken en je kunt ook wat leuker met mekaar omgaan op de één of andere manier. Dat is gewoon zo. Ja en ook omdat je wat over je eigen familiegebeurtenissen vertelt enzo.”

5.2.4. Mekaar niet overlopen

Het belang van betrokkenheid in het contact met buren zet zich voort als het gaat om het thema ‘mekaar niet overlopen’. In tegenstelling tot geïnterviewden uit het autonome type, ervaren geïnterviewden uit het sterk betrokken type het contact met buren niet snel als overlopen. Zij leggen hiermee de privacygrens ergens anders, wat een andere invulling geeft aan wat Willmott (1986 in Crow, Allan & Summers, 2002) de norm van vriendelijke herkenning noemt. Voor geïnterviewden zijn buren onderdeel van hun leven in en rondom het huis. Regelmatig contact met buren zowel binnens- als buitenshuis is gewenst en buren zoeken elkaar dan ook met regelmaat op. De deur staat (letterlijk) open en buren zijn welkom. Het positieve aan de betrokkenheid en het sociaal contact met buren is belangrijker dan die enkele keer dat iemand langskomt, terwijl je er niet op zit te wachten. In de termen van Willmott (1986 in Crow, Allan & Summers, 2002) kan gezegd worden dat de wens voor meer nabijheid inherent is aan minder privacy, waar deze geïnterviewden voor kiezen.

“Maar dat vonden we dan ook geen overlopen, want we zochten mekaar gewoon op. Dat was gewoon de gewoonte en daar had niemand last van. [...] Daar kom ik ook bij één gezin gewoon wel eens een keer dat ik gewoon binnen loop hè, zonder aankondiging. [...] Ja, maar dat ouderwetse idee zoals we dat dan eigenlijk vroeger hadden, dat is toch aan het verdwijnen.”

“U heeft gezien, ik heb daar zo een wit dingetje tussen de deur zitten, die gaat nooit dicht. Ik zet er een blok voor en als ze d'r in willen dan schuiven ze hem wel aan de kant, kunnen ze er zo in. Daar heb ik geen moeite mee, nee.”

5.2.5. Oplettendheid, geen nieuwsgierigheid

Net als dat sociaal contact niet snel wordt gezien als overlopen, zien geïnterviewden oplettendheid ook niet snel als nieuwsgierigheid. Het wordt eerder gezien als betrokkenheid en interesse, wat geïnterviewden als positief ervaren. De privacygrens wordt ook hier meer richting nabijheid gelegd. Geïnterviewden vinden sociale controle goed, op deze manier kunnen buren zich om elkaar bekommeren en opletten of alles goed met hun gaat. En dan meer dan alleen met betrekking tot de basale veiligheid van buren. Hier is wederom het verschil in gewenste betrokkenheid te zien tussen het autonome type en het sterk betrokken type. De behulpzaamheid erbij hoort, komt niet alleen voort vanuit een verplichting van mens tot mens, zoals Manstead (2000) de norm van morele verplichting

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

beschrijft. Dit lijkt ook voort te komen uit een verplichting naar buren als groep, waarbij de norm van solidariteit (Bayertz, 1999) om de hoek komt kijken.

“Dat toch wel van ehh he ehh heb je al gehoord van ehh die hebben we al een poosje niet buiten gezien, is d'r wat? Toch een beetje van ‘houd me op de hoogte hè’, ‘gaat het goed?’, ‘nee, het gaat niet goed’, ‘oh, dat is minder’. Ja, je wordt wel in de gaten gehouden. [...] Niet prettig, dat heb ik nog niet ondervonden, sociale controle is goed.”

“Feest en leed moet je samen delen. Meer feesten dan het leed maar haha. Gewoon dat ook als iemand komt te overlijden dat je gezamenlijk ook wat doet. En met als iemand zoveel jaar is, dan wordt er ook langs gegaan van nou ehh wat geven we, doen we gezamenlijk wat?”

5.2.6. Bij elkaar terecht kunnen

Ook binnen dit thema is de sterke betrokkenheid tussen buren terug te zien. Behulpzaamheid stopt voor de geïnterviewden uit het sterk betrokken type niet bij kleine noodhulp in situaties, zoals het lenen van een schroevendraaier of het aannemen van een pakketje van de postbode. Zij vinden het belangrijk dat buren elkaar voorthelpen in het leven. Dit kan gaan om samen aan het huis bouwen, samen boodschappen doen of met regelmaat op elkaars kinderen passen. Deze verantwoordelijkheid ten aanzien van behulpzaamheid wordt door buren als groep gedragen.

“Nou die daar verderop wonen, een tijdje terug hebben ze een verschrikkelijk auto ongeluk gehad. [...] Dus ze kwamen hier terug van ‘ja, we hebben niks’. Nou en dan gewoon, ‘wij hebben dit en wij hebben dat’, ja zo. Zij heeft een paar keer voor hun gekookt. En hij heeft de klacht gedaan.”

“Dat je mekaar dus voorthelpt, nou daar is niks mis mee vind ik.”

“Ja dat zijn met name dingen die je zelf bewerkstelligt wilt hebben, dus ieder heeft zo zijn vak zeg maar. Ja zoals hier het afdakje, nou dat doe je dan ook samen met de buurman.”

Geïnterviewden vinden het belangrijk dat hierbij iedereen zijn steentje bijdraagt en dat op een gegeven moment hulp wordt beantwoord door een wederdienst. Dit laatste lijkt vooral te gelden voor de wat grotere hulp. De wederdienst hoeft niet direct gegeven te worden en hoeft niet van gelijk soort te zijn. Waar geïnterviewden uit het autonome type liever geen wederkerigheid verwachten, vinden geïnterviewden uit het sterk betrokken type het belangrijk dat er uiteindelijk enig evenwicht bestaat in de hulp die buren elkaar bieden. Wat van wie terug verwacht wordt, hangt af van wat iemand kan. Als je niet in staat bent om hulp te bieden, is dat geen probleem. Het gaat om het gevoel dat je ‘bijdraagt wat je kan’ en niet ‘anderen voor alles op laat draaien’. Gezien verwachtingen ten aanzien van een individu niet gericht zijn op een directe wederdienst van gelijk soort en de verwachtingen worden aangepast aan wat de persoon kan, lijkt er sprake te zijn van wat Sahlins (1972) gegeneraliseerde wederkerigheid noemt. Geïnterviewden vinden het sociaal contact erg belangrijk en lijken de relatie

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

boven het materiele te stellen, wat Sahlins (1972) als kenmerkend voor gegeneraliseerde wederkerigheid benoemt. Dit lijkt echter verweven te zijn met de norm van solidariteit zoals Bayertz (1999) deze beschrijft, welke vooral van toepassing lijkt op klein burenhulp. Het samenspel van de norm van solidariteit en de norm van wederkerigheid ziet er hiermee anders uit dan binnen het autonome type.

“Ja op een gegeven moment is dat wel belangrijk, dat je een keer iets terug doet in de vorm van tegenhulp.”

“Niet één alles op laten knappen, want dat heeft geen zin. [...] Kijk als iemand niet kan, dan houdt alles op. [...] Maar wat kan dat moet ie maar even doen vind ik.”

5.2.7. Niet teveel last hebben

Ook deze geïnterviewden geven aan dat enige overlast van buren onvermijdelijk is. Iedere buur zorgt wel eens voor overlast, daar moet niet over gezeurd worden. Geïnterviewden lijken echter meer te tolereren dan geïnterviewden die hun relatie met buren naar het autonome type vormgeven. Geïnterviewden uit het sterk betrokken type geven aan niet snel echt last van buren te hebben en veel te moeten accepteren. De nadruk ligt op samen leven, waarbij begrip en tolerantie voor elkaar een grote rol speelt. Net als bij de andere thema's met betrekking tot de norm van vriendelijke afstand, lijkt de nabijheid belangrijker dan de privacy.

“Ja, dat moet je maar gewoon accepteren.”

“Nou dat gaat hier dan zo van ‘buurman staat dat nou op jou grond?’ Ik zeg, ‘ik zou het niet weten’. ‘Ik ook niet’, zegt ie dan. ‘Nou zullen we d'r samen iets neerzetten?’ Nou dan bouwen we d'r samen iets. [...] Dat gaat heel soepel allemaal. [...] Wat dat betreft is het heel goeddelijk altijd.”

5.3. Terughoudende type

Een aantal geïnterviewden die graag een sterk betrokken relatie met buren willen, wonen in een buurt waar hun buren geen sterk betrokken contact wensen. Doordat hun relatie met buren niet is wat zij zouden willen en hier ook geen vooruitzicht naar is, richten zij zich op andere contacten in het dorp. Ondanks dat zij de ideeën wat betreft buurcontact delen met geïnterviewden uit het sterk betrokken type, geven zij hun relatie met buren vorm naar het terughoudende type. Het contact met buren heeft weinig waarde, en hier wordt dan ook niet veel tijd en aandacht aan besteed. In tegenstelling tot geïnterviewden uit het autonome en sterk betrokken type, handelen geïnterviewden uit het terughoudende type alleen uit reactie op hun buren. Als buren groeten dan groeten zij terug, als buren om hulp vragen dan zullen ze helpen. Maar uit eigen initiatief wordt weinig contact met buren aangegaan. Deze ideeën zijn van toepassing op alle buren, in de straat en hierbuiten.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

5.3.1. Kennismaken

Geïnterviewden hechten weinig waarde aan de eerste kennismaking met buren. Zij verwachten niet veel van het contact met buren en vinden de start van het contact ook niet zo interessant.

5.3.2. Groeten

Deze terughoudende houding zet zich in de andere thema's voort, zo ook bij het groeten. Geïnterviewden vinden dit niet belangrijk. Ze streven niet naar een band met buren en hechten ook geen waarde aan de erkenning van buren. Als zij gegroet worden zullen zij uit beleefdheid terug groeten. Als buren hen niet groeten is dat prima, zij zullen hier niet snel het initiatief in nemen.

“Gedag als ze dat doen en verder niet. Daar heb ik ook genoeg aan.”

“[niet groeten] Ja, ik vindt dat niet zo erg.”

5.3.3. Praatje maken

Als het gaat om een praatje maken geldt hetzelfde als voor groeten; het is voor geïnterviewden niet belangrijk en zij zullen het zelf niet snel initiëren. Kortom, de norm van vriendelijke herkenning zoals Kusenbach (2006) deze beschrijft is voor geïnterviewden uit het terughoudende type niet belangrijk. Zij kennen de norm wel en zullen als buren een praatje met hun beginnen hier uit beleefdheid op ingaan. Het gesprek blijft oppervlakkig en niet persoonlijk. Zij halen hier zelf weinig voldoening uit.

“Ik heb genoeg andere contacten.”

5.3.4. Mekaar niet overlopen

Het contact met buren vindt nagenoeg enkel buitenshuis plaats, het blijft bij groeten en een praatje maken, als buren hier initiatief in nemen. Het kan voorkomen dat zij een intiemere band met een buur hebben. Dit wordt dan eerder gezien als een losstaande vriendschap en een uitzondering. Zonder deze intieme band willen geïnterviewden ook liever niet veel energie in het contact steken. Als een buur een enkele keer langskomt is dat prima, er wordt echter niet vanuit gegaan dat dit gebeurt.

“Doordat je eigenlijk vrij weinig privécontact hebt ehh nodig je ze dan ook niet verder uit eigenlijk. Dan denk je, ja wat moet ik daar eigenlijk mee, snap je.”

5.3.5. Oplettendheid, geen nieuwsgierigheid

Als het gaat om oplettendheid met betrekking tot de veiligheid van buren en hun eigendommen, zullen geïnterviewden handelen als hen iets opvalt. Zij geven aan dat als je iets ziet, je niet niks kunt doen. Deze verantwoordelijkheid lijkt puur voort te komen uit de norm van morele verplichting, welke Manstead (2000) beschrijft. Geïnterviewden zullen echter niet actief opletten of er iets gebeurt. Door een gebrek aan verbondenheid met buren lijkt van solidariteit weinig sprake.

“Ja, vreemde situaties dat je dat dan in de gaten houdt. Maar voor de rest ja.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Om nieuwsgierigheid maken geïnterviewden zich geen zorgen, hier hebben zij weinig ervaringen mee. Zij geven aan dat doordat het contact minimaal is, er ook geen sprake is van ongewenste inmenging in het privéleven. Zoals ook te zien bij het ‘mekaar niet overlopen’, lijkt de norm van vriendelijke afstand in het algemeen geen issue. Er lijkt geen sprake te zijn van een zoektocht naar balans tussen privacy en een vriendelijke relatie, zoals Willmott (1986 in Crow, Allan & Summers, 2002) beschrijven.

5.3.6. Bij elkaar terecht kunnen

Geïnterviewden geven aan dat er van burenhulp nauwelijks sprake is. Kleine dingen als een pakketje aannemen zullen ze doen, en als buren een kleine hulpvraag hebben zullen zij hierop ingaan. Zelf vragen zij echter niet snel buren om hulp en bieden ook geen hulp aan. Zij zitten dan ook niet op verplichtingen te wachten en vinden wederkerigheid bij deze kleine hulpvragen niet belangrijk. Vanuit welke motivatie deze hulp geboden wordt is niet geheel duidelijk, er lijkt toch sprake te zijn van een beperkte mate van solidariteit.

“[burenhulp] Nee nee, zie ik niet meer zitten hier.”

“Maar structurele hulp daar zal ik zo ie zo niet aan beginnen.”

5.3.7. Niet teveel last hebben

Geïnterviewden benadrukken vooral dat het onvermijdelijk is een beetje last van elkaar te hebben. Iedere buur bezorgt de ander wel last, dat moet getolereerd worden. Als zij teveel last ervaren, geven zij dit aan bij buren. Dit komt echter nauwelijks voor. Ook hier lijkt privacy nauwelijks een issue te zijn.

“En de hond die blaft wel eens wat, ja daar zullen zij ook last van hebben. Daarom je moet daar een beetje soepel in zijn, vind ik hoor.”

5.4. Selectieve type

Geïnterviewden uit het selectieve type maken een duidelijk onderscheid tussen een specifieke groep buren waarmee zij intensief contact hebben en buren waarmee zij weinig contact hebben. Ideeën ten aanzien van de thema's verschillen als het gaat om buren waarmee intensief is en buren waar weinig contact is. Geïnterviewden richten zich voornamelijk op het contact binnen de specifieke groep buren, waarbij sterke betrokkenheid centraal staat en in alle thema's naar voren komt. Zij kiezen ervoor om deze intensieve relatie aan te gaan, wanneer zij een klik buren hebben. Het contact met de andere buren is voor geïnterviewden minder van belang en wordt dan ook minder actief aangegaan. De ideeën over de thema's komen hierbij in grote lijnen overeen met het autonome type. Net als binnen het autonome type zijn de ideeën over de thema's ‘groeten’ en ‘praatje maken’ ook van toepassing op buren die niet bij geïnterviewden in de straat wonen, maar zij wel regelmatig tegenkomen in de buurt.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

5.4.1. Kennismaken

Ook voor deze geïnterviewden is de eerste kennismaking met buren belangrijk voor de start van het contact. In overeenstemming met geïnterviewden onder het autonome type geven zij aan dat de vormgeving hiervan niet vast staat, het gaat zoals het gaat en ieder geeft er zijn eigen invulling aan.

“Het eerste contact dat wij eigenlijk met de buren hadden, was het geboortekaartje dat door de bus ging. [...] Toen zijn er inderdaad een paar buren op kraambezoek geweest.”

5.4.2. Groeten

Geïnterviewden vinden het belangrijk buren te groeten, wanneer zij deze tegenkomen op straat. Als je iemand herkent doe je dat, dit is een beleefdheidsvorm die voor iedere buur geldt. Wanneer buren hun niet groeten, wordt dit als onbeleefd gezien. In tegenstelling tot geïnterviewden uit het autonome en sterk betrokken type, vinden zij dit niet heel storend als het gaat om buren waar weinig contact mee is. Geïnterviewden geven aan dat er dan ook geen contact met deze buren ontstaat en dat zij hier ook verder geen energie insteken. Erkenning buren te zijn en de interactie die hierbij hoort, lijkt belangrijk voor het bestaan en de ontwikkeling van een relatie. Binnen de specifieke groep buren waarmee meer intensief contact bestaat, wordt het nalaten te groeten wel als vervelend ervaren. Zoals Kusenbach (2006) beschrijft, lijkt groeten de basis en een bevestiging van de band die geïnterviewden met deze buren hebben.

“Een stukje vriendelijkheid, van dat je iemand wel ziet staan weet je wel, van je bent er ook.”

“Ik zou er niet wakker van liggen haha, nee. Dan heb je gewoon weinig contact haha.”

5.4.3. Praatje maken

Met buren waar weinig contact mee is, wordt incidenteel een praatje aangegaan. Geïnterviewden vinden het niet heel belangrijk en nemen zelf dan ook niet snel het initiatief. Onderwerpen beperken zich net als bij het autonome type tot het weer, de buurt en globale kennis over elkaar. Overeenkomstig met het thema ‘groeten’, is een praatje maken wel belangrijk voor de ontwikkeling van intensiever contact. Binnen dit spontane contact kan wel een klik blijken, waardoor het contact uitgebreid kan worden.

Als het gaat om de specifieke groep buren waar geïnterviewden intensief contact mee hebben, is het maken van een praatje belangrijk. Geïnterviewden zoeken dit contact graag op en de ideeën hierover komen overeen met geïnterviewden uit het sterk betrokken type. Geïnterviewden vinden het belangrijk interesse te tonen en elkaar beter te leren kennen. Persoonlijke betrokkenheid is voor hen belangrijk, om zo een prettige band met deze buren aan te gaan. Tijdens een praatje worden dan ook allerlei onderwerpen besproken met betrekking tot elkaars leven.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Als zij iets nieuws hebben in de kamer, of we hadden net nieuwe jaloezieën, van kom even kijken en daarna gaan we wandelen. En vragen naar de kinderen, zij hebben kinderen die nu het huis uit zijn en even vragen hoe het daarmee gaat. Als je merkt dat één van de kinderen afgestudeerd is, dan stuur je een leuk berichtje of een kaartje of een bloemetje. Dat is net allemaal wat intensiever.”

5.4.4. Mekaar niet overlopen

Geïnterviewden geven aan dat wat als overlopen voelt, afhankelijk is van de band die zij hebben met buren. Buren waar intensief contact mee is, zijn welkom om ad hoc bij geïnterviewden langs te komen en er worden regelmatig sociale activiteiten met elkaar ondernomen. In tegenstelling tot geïnterviewden uit het sterk betrokken type, vinden geïnterviewden uit het selectieve type een controle over dit contact wel belangrijk. Zomaar binnenlopen is dan ook niet gewenst. Ook vinden geïnterviewden het belangrijk dat het contact een spontaan karakter behoudt, en niet teveel vastgelegd wordt. Wat dat betreft komen de ideeën meer overeen met geïnterviewden uit het autonome type. Contact met de andere buren is minimaal en beperkt zich veelal tot buitenshuis. Verder contact wordt met hun niet actief aangegaan. De invloed van de intimiteit van de relatie op de privacygrens welke zichtbaar is binnen de typologie van Kusenbach (2008), is ook hier duidelijk te zien.

“Ik hoef niet dat verplichte gedoe, van nu moeten we gaan fietsen met z'n allen. Als wij willen fietsen, dan komt dat spontaan. Van ‘goh heb je zin om te fietsen?’, ‘Ja’, ‘Ok, dan kan ik die en die ook wel vragen, die vindt het vast ook wel leuk’. Zo gaat dat hier.”

“Dan ligt er weer een briefje in de deur van ehh he wie heeft zin om zaterdag te gaan barbecueën. [...] Ja en het ligt er natuurlijk ook aan met wie je goed contact hebt. Want ja je gaat niet bij Jan en alleman een briefje in de deur doen, denk ik.”

5.4.5. Oplettendheid, geen nieuwsgierigheid

Ook als het gaat om de grens tussen oplettendheid en nieuwsgierigheid, speelt de band een belangrijke rol. Geïnterviewden hechten veel waarde aan privacy, maar wat als privé wordt gezien is niet eenduidig. Dit komt overeen met wat Kusenbach (2008) in haar onderzoek ziet. Met buren waarmee zij intensief contact hebben, worden veel privé zaken gedeeld. De interesse van deze buren wordt niet snel als nieuwsgierigheid gezien, eerder als betrokkenheid. Dit komt overeen met het sterk betrokken type. Als het gaat om buren waarmee geïnterviewden niet dit intensieve contact hebben, is alleen oplettendheid wat betreft de veiligheid van buren en hun eigendommen, en interesse in globale kennis over elkaars leven gewenst. Net als voor geïnterviewden die hun relatie met buren naar het autonome type vormgeven, wordt al het andere gezien als nieuwsgierigheid en privacy schending. Als het gaat om deze veiligheid voelen geïnterviewden zich verantwoordelijk, ook als het gaat om buren waar zij geen nauwe band mee hebben. De toepassing van de norm van morele verplichting (Manstead, 2000)

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

en de norm van solidariteit (Bayertz, 1999) lijkt hierbij overeen te komen met respectievelijk het sterk betrokken type en het autonome type.

“We hebben een recht van overpad met onze buren en onze buren hebben dat open. Dus je kan zo bij hun in de tuin kijken. Maar goed, omdat we zo goed met elkaar kunnen maakt het geen bal uit. [...] Als die band er niet was geweest dat lijkt me niet fijn. Dan wil je misschien niet zien wie er allemaal in de tuin zitten en wat daar gebeurt. Ja daar heb ik wel eens over nagedacht, ze zouden maar eens weggaan. Ja dat is wel een dingetje.”

“[buur waar zij weinig contact heeft] Ja, dan ben ik wel oplettend of het goed met haar gaat. Ja, daar voel ik mij wel verantwoordelijk voor.”

5.4.6. Bij elkaar terecht kunnen

Verdere behulpzaamheid naar buren waar geen intensieve band mee bestaat, beperkt zich tot kleine noodhulp zoals bij het autonome type beschreven. Deze vorm van hulp wordt echter niet actief opgezocht, maar uit solidariteit gegeven als dit van hun gevraagd wordt. Ook als het gaat om burenhulp focussen geïnterviewden zich op het contact binnen een specifieke groep buren. Binnen deze groep helpen buren elkaar als dit nodig is. Net als bij het sterk betrokken type beperkt dit zich niet alleen tot het noodzakelijke, maar gaat het om bewerkstelligen waar buren waarde aan hechten. Het kan dan gaan om helpen klussen in huis, favoriete sectie van een krant uitlenen of op de dieren passen tijdens vakantie. Anders dan voor geïnterviewden uit het sterk betrokken type, vinden geïnterviewden uit het selectieve type een wederdienst niet belangrijk. Er wordt niet naar een evenwicht gestreefd. Het sociale contact en de band met buren vinden geïnterviewden belangrijker dan een wederdienst. Daarnaast geeft het plezier dat buren van de hulp hebben ook hun plezier. Dit past binnen wat Sahlins (1972) gegeneraliseerde wederkerigheid noemt, waarbij het sociaal contact het materiele overschaduwet. Of de norm van solidariteit ook nog een rol speelt is moeilijk te bepalen.

“Het eerste waar ik heen ga is naar haar. [...] Dat klikt nog steeds, wat meer aantrekkingskracht als de anderen. Niet dat ik de anderen links laat liggen, als ze bellen of als ze komen de deur staat open, [...] Toch ligt het een beetje anders gevoelsmatig.”

“Het ligt er ook helemaal aan wie het is. Ja dat heeft weer te maken met een stukje dat je elkaar aanvoelt en dingen van elkaar begrijpt.[...] Dan heb je daar ook veel meer voor over.”

5.4.7. Niet teveel last hebben

De invloed van de intensieve band zet zich voort in de ervaring van overlast. Net als bij de overige thema's die aan de norm van vriendelijke afstand (Willmott, 1986 in Crow, Allan & Summers, 2002) verbonden zijn, is de privacygrens afhankelijk van de band die buren hebben. Geïnterviewden ervaren iets minder snel als overlast wanneer het gaat om buren waarmee intensief contact is, dan wanneer het gaat om buren waar weinig contact mee is. Zij geven aan dat iets minder snel als overlast voelt als ze

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

weten dat het de ander iets positiefs oplevert. Het plezier wat zij eraan beleven, maakt de last minder groot. Als het gaat om buren waar geen intensief contact mee is, komen de ideeën met betrekking tot overlast overeen met geïnterviewden uit het autonome type. De nadruk ligt op ieder zijn eigen leven kunnen leven en niet teveel last van elkaar hebben. Elkaar kunnen aanspreken en overleggen is belangrijk om rekening met elkaar te kunnen houden binnen dit contact.

“Als je een goede band hebt met je buren. [...] Dan respecteert je ook gewoon de dingen van elkaar. Dan weet je gewoon als daar een keer harder geluid is, dan weet je ‘ok de familie is er, prima gezellig weekendje, ok leuk voor ze’.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Tabel 2: Typologie buurrelaties algemeen

	Autonome type	Sterk betrokken type	Terughoudende type	Selectieve type
<i>Kennismaken</i>	Belangrijk & variatie in vormgeving	Belangrijk & nieuwkomers nodigen buurt uit	Niet heel belangrijk	Als autonome type
<i>Groeten</i>	Belangrijk & actief aangaan Vriendelijkheid, beleefdheid & erkenning als buur	Belangrijk & actief aangaan Vriendelijkheid & beleefdheid	Niet heel belangrijk & reactief aangaan Vriendelijkheid & beleefdheid	Groep: Als autonome type Rest: Belangrijk & actief aangaan Vriendelijkheid & beleefdheid
<i>Praatje maken</i>	Belangrijk & actief aangaan Af en toe & oppervlakkig Toegankelijkheid & aanspreekbaarheid	Belangrijk & actief aangaan Vaak & persoonlijk Persoonlijk contact & betrokkenheid	Niet heel belangrijk & reactief aangaan Af en toe & oppervlakkig	Groep: Als sterk betrokken type Rest: Niet heel belangrijk & reactief aangaan Af en toe & oppervlakkig
<i>Mekaar niet overlopen</i>	Af en toe sociaal contact buitenshuis & enkele keer binnenshuis, controle over het contact & geen verplichtingen	Regelmatig sociaal contact buitens- en binnenshuis & deur staat altijd open	Af en toe sociaal contact buitenshuis	Groep: Regelmatig sociaal contact buitens- en binnenshuis, bepaalde mate van controle over het contact & geen verplichtingen Rest: Af en toe sociaal contact buitenshuis, controle over het contact & geen verplichtingen
<i>Oplettendheid, maar geen nieuwsgierigheid</i>	Oplettendheid m.b.t. veiligheid gewent & interesse buiten globale informatie gezien als nieuwsgierigheid	Betrokkenheid en interesse in elkaars leven gewent & weinig gezien als nieuwsgierigheid	Oplettendheid reactief Geen betrokkenheid gewent	Groep: Als sterk betrokken type Rest: Als autonome type
<i>Bij elkaar terecht kunnen</i>	Kleine noodhulp actief aangaan & geen verplichtingen Wetenschap hulp krijgen als dit nodig is en dankbaarheid belangrijk	Elkaar voorthelpen & samen doen Wederdienst na enige tijd belangrijk	Kleine noodhulp reactief aangaan & geen verplichtingen Wederdienst niet belangrijk	Groep: Elkaar voorthelpen & samen doen Wederdienst niet belangrijk, sociaal contact belangrijk Rest: Kleine noodhulp reactief aangaan & geen verplichtingen Wederdienst niet belangrijk
<i>Niet teveel last</i>	Rekening houden met elkaar belangrijk: aanspreken en overleggen	Niet snel als overlast ervaren, veel tolereren moet	Niet snel als overlast ervaren, veel tolereren moet	Groep: Niet snel als overlast ervaren, tolerantie wegens sterke band Rest: Als autonome type

6. Buren met een verstandelijke beperking

Het vorige hoofdstuk schets een beeld hoe sociale normen van buurtbewoners in Didam en Winterswijk hun relatie met buren vormgeven. In dit hoofdstuk worden de bevindingen ten aanzien van de relatie met buren met een verstandelijke beperking beschreven. Hiermee wordt ingegaan op de laatste deelvraag van deze thesis:

Hoe zien buurtbewoners in Didam en Winterswijk hun relatie met buren met een lichte verstandelijke beperking en gerelateerde sociale normen?

Om de bevindingen in perspectief te zien, worden de ideeën over de relatie met buren met een verstandelijke beperking tegenover de ideeën over de relatie met buren in het algemeen gezet. Als eerst wordt beschreven hoe binnen de verschillende typen uit het vorige hoofdstuk gedacht wordt over de relatie met buren met een verstandelijke beperking. Vervolgens worden verschillen tussen ideeën over de thema's ten aanzien van buren in het algemeen en buren met een verstandelijke beperking nader toegelicht.

6.1. Typologie

Geïnterviewden vinden dezelfde thema's belangrijk binnen het contact met buren met een verstandelijke beperking, als binnen het contact met buren in het algemeen. De ideeën die geïnterviewden hebben over deze thema's ten aanzien van buren met een verstandelijke beperking, geven vorm aan de relatie die geïnterviewden met buren met een verstandelijke beperking aangaan. Deze ideeën komen niet altijd (geheel) overeen met de ideeën over buurrelaties in het algemeen. Hieronder wordt beschreven hoe binnen elk type over de relatie met buren met een verstandelijke beperking wordt gedacht. In bijlage 4 is een tabel opgenomen, waarin alle kenmerken naast elkaar.

Binnen het *autonome type* komen de ideeën over de relatie met buren in het algemeen en buren met een verstandelijke beperking nagenoeg overeen. Bij beiden ligt de nadruk op vrijheid en controle over het contact met buren. Geïnterviewden ervaren het contact met buren met een verstandelijke beperking in sommige opzichten anders, wat invloed heeft op hoe zij het contact met hen vormgeven. Dit wordt in de volgende paragraaf verder beschreven.

Geïnterviewden die hun relatie met buren naar het *sterk betrokken type* vormgeven, houden er andere ideeën op na als het gaat om buren met een verstandelijke beperking dan binnen relaties met buren in het algemeen. De sterke betrokkenheid die kenmerkend is voor dit type is niet wenselijk. Er worden meer grenzen gesteld aan het contact of het contact wordt geheel niet actief aangegaan. Zij handelen als het gaat om buren met een verstandelijke beperking of naar het autonome type, of naar het terughoudende type.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Voor geïnterviewden uit het *terughoudende type* zijn de ideeën over het contact met buren met een verstandelijke beperking niet anders dan de ideeën over buurschap in het algemeen. Zij gaan weinig contact aan met buren met een verstandelijke beperking. Uit beleefdheid reageren ze wel op het contact dat buren met een verstandelijke beperking met hun aangaan, maar behouden dit zo klein mogelijk. Actieve betrokkenheid bij woonvormen en hun bewoners is niet gewenst en dat is terug te zien binnen alle thema's. Geïnterviewden vinden het enkel belangrijk dat woonbegeleiding benaderbaar is in geval van ernstige overlast.

“Nee, nee niet belangrijk, als ze het niet doen dan doen ze het niet. En als ze het doen, natuurlijk dan doe je dat uit fatsoen.”

“Die jongen is gewoon zo, klaar. Die is spontaan zo, en die is daar heel spontaan in, klaar. En wat ik zeg, mocht er eens een keer iets niet bevallen dan ga ik wel naar de leiding daar.”

Binnen het *selectieve type* maken buren met een verstandelijke beperking geen deel uit van de groep buren waarmee geïnterviewden intensief contact hebben. De ideeën over het contact met buren met een verstandelijke beperking komen overeen met die over het contact met buren waarmee geïnterviewden weinig contact hebben. Er is hierbij een grote gelijkenis met de ideeën van het autonome type. Het voornaamste verschil is dat het contact minder belangrijk is voor geïnterviewden uit het selectieve type en dat zij het contact minder actief aangegaan, dan geïnterviewden uit het autonome type. Geïnterviewden binnen het selectieve type staan open voor een intensieve relatie met buren met een verstandelijke beperking, als beiden hier behoefte aan hebben. Contact tussen buren als groeten en een praatje maken, is belangrijk voor de ontwikkeling van deze intensieve relatie.

“[uitnodigen bij bbq die ze wel eens houdt met buren waarmee een intensieve relatie is] Ja, ik zou d'r geen problemen mee hebben. Ik zou het zelf ook niet voorstellen, maar ik zou er ook geen problemen mee hebben.”

“Ze moeten er in feite allebei wat aan hebben, het is dan ook leuk als ze dat allebei zo ervaren dat het leuk is of niet. Het moet niet een eenzijdig iets worden, of uit medelijden.”

6.2. Hetzelfde, maar toch anders

Zoals in de vorige paragraaf blijkt, geven geïnterviewden hun relatie met buren met een verstandelijke beperking voornamelijk vorm naar het autonome en terughoudende type. Binnen het terughoudende type zijn de ideeën niet anders voor buren met een verstandelijke beperking dan voor buren in het algemeen. Binnen het autonome type is dit ook het geval. Echter, zoals reeds aangegeven, ervaren geïnterviewden de relatie met buren met een verstandelijke beperking in sommige opzichten wel als anders dan de relatie met buren in het algemeen. Hieronder wordt binnen de verschillende thema's beschreven in welke opzichten geïnterviewden uit het autonome type het contact met buren met een

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

verstandelijke beperking als anders ervaren en hoe dit de vormgeving van de relatie beïnvloed. Eerst wordt er kort iets gezegd over de herkenbaarheid van buren met een verstandelijke beperking.

6.2.1. Herkenbaarheid

Voor geïnterviewden is het niet altijd duidelijk of een buur een verstandelijke beperking heeft. Zij weten ook niet van alle buren of zij in de woonvorm wonen. Wanneer niet (geheel) duidelijk is of iemand een verstandelijke beperking heeft, wordt afwijkend gedrag niet (met zekerheid) aan de verstandelijke beperking gekoppeld. En hiermee niet naar ideeën gehandeld over de relatie met buren met een verstandelijke beperking, zoals hieronder beschreven. Voor geïnterviewden die mensen met een verstandelijke beperking kennen bijvoorbeeld vanuit werk of familie, lijkt het makkelijker om te bepalen of afwijkend gedrag samenhangt met een verstandelijke beperking.

“Nou moet ik zeggen ik zou ook niet weten wie daar woont.”

“Er zijn wel wat mensen die, na er woont een stelletje maar ik weet niet of die in de woonvorm zitten.”

“Nu hebben wij natuurlijk in de familie ook twee nichtjes die zo zijn [verstandelijk beperkt], daar weet je het ook van.”

6.2.2. Kennismaken

In overeenstemming met ideeën over buurrelaties in het algemeen, vinden geïnterviewden uit het autonome type de kennismaking belangrijk voor de start van het contact met buren met een verstandelijke beperking. Zij spreken hierbij echter over een kennismaking met alle bewoners van de woonvorm en niet over de kennismaking met een individuele bewoner van de woonvorm. Het gaat hierbij niet over een kennismaking met een nieuwe bewoner van de woonvorm, maar over een kennismaking met de woonvorm en al zijn bewoners.

Als het gaat om buren in het algemeen hebben geïnterviewden uit het autonome type geen vaste ideeën over hoe de kennismaking vormgegeven dient te worden. Echter, als het gaat om buren met een verstandelijke beperking vinden zij het belangrijk dat de woonvorm het initiatief neemt om een kennismaking te organiseren. Initiatief om kennis te maken met buren met een verstandelijke beperking komt nauwelijks vanuit geïnterviewden zelf. Eén geïnterviewde is uit eigen initiatief kennis gaan maken met de bewoners van de woonvorm, toen hij in de buurt kwam wonen. Hij woont direct naast de woonvorm en is bekend met de doelgroep, mensen met een verstandelijke beperking. De meeste geïnterviewden zijn onbekend met woonvormen en mensen met een verstandelijke beperking. Het openstellen van de woonvorm geeft hen de gelegenheid om te bekijken hoe het er daar aan toe gaat, en ongedwongen kennis te maken met de bewoners in het bijzijn van begeleiding. Dit neemt een deel van de onbekendheid weg en verlaagt de drempel om verder contact met buren met een verstandelijke beperking aan te gaan.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Dat ze hun huis af en toe open zetten. [...] gewoon even om te zien hoe het gaat daar.”

“Nou ik vond het wel prettig, want je kan dan toch even van wat dichterbij kijken. Ik denk goh hoe zit het eigenlijk hier. Zijn dat echt allemaal huisjes of loopt het in mekaar over, daar hadden we eigenlijk allemaal geen beeld bij.”

Daarnaast ervaren de meeste geïnterviewden woonvormen als gesloten. Zij geven aan dat het openstellen van de woonvorm ook daarom belangrijk is. En dan niet alleen bij de opening van de woonvorm, maar bijvoorbeeld één keer in het jaar. Op deze momenten kunnen nieuwkomers in de buurt kennismaken met de bewoners en is er een nieuwe mogelijkheid voor andere buurtbewoners om het contact te starten.

“Dat het toch dat het een beetje gesloten is. [...] Een initiatief van hun uit zou misschien wel helpen. Als hun opener zijn in hetgeen, ik denk het wel dat dat eerder de aanzet geeft van god dat smaakt eigenlijk naar meer, we gaan eens meer doen.”

6.2.3. Groeten & praatje maken

‘Groeten’ en ‘een praatje maken’ zijn voor geïnterviewden uit het autonome type belangrijk binnen het contact met buren, ook als het gaat om buren met een verstandelijke beperking. Sociaal contact lijkt binnen de norm van vriendelijke herkenning (Kusenbach, 2006) belangrijker als het gaat om buren met een verstandelijke beperking belangrijker dan binnen de relatie met buren in het algemeen. Het plezier dat buren met een verstandelijke beperking uitstralen en hun waardering voor het sociaal contact geeft geïnterviewden voldoening en plezier. Niet alleen het eigen plezier lijkt voor een positieve ervaring te zorgen, zoals door Alphen en collega’s (2010) benoemd, ook het plezier van de ander draagt hieraan bij.

“Ja, al lopen ze daar boven op het balkon. Dan zeggen ze, ‘ome [naam], ik kom zo hoor’. Ik zeg ‘ja doe maar rustig aan’. Nou dan is er zo een meisje, die loopt met zo een krukje zo. Nou dan tien minuten later is ze dan ook wel hier, haha. Nou, dan praten we even wat en dan schuifelt ze door of ze gaat terug.”

“Ja, ik weet hoe belangrijk het voor die mensen die kleine dingen kunnen zijn, en ik heb d'r ook ja weet het zijn mensen, dus ja ik maak een praatje of we gaan samen een rondje rond de auto lopen of d'r ff in zitten ofzo weet je wel ja. Het praat wel aan hè, zo ontstaat er vanzelf contact.”

Geïnterviewden die direct naast of tegenover de woonvorm wonen, gaan regelmatig een praatje aan met buren met een verstandelijke beperking. Geïnterviewden die niet direct naast de woonvorm wonen geven aan buren met een verstandelijke beperking weinig tegen te komen in de buurt. Dit leidt ertoe dat zowel het groeten als een praatje maken weinig voorkomt. Geïnterviewden geven aan dat zichtbaarheid op straat of in de tuin het contact met buren met een verstandelijke beperking kan

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

bevorderen, wat zij leuk zouden vinden. Het is de start van een relatie met buren, als dit contact niet plaatsvindt zal er verder weinig contact zijn.

Sommige geïnterviewden geven ook aan dat als buren met een verstandelijke beperking in een groep met begeleiding lopen, zij minder snel geneigd zijn om een praatje met hun aan te gaan. Zij geven aan dat buren met een verstandelijke beperking dan met elkaar bezig zijn en duidelijk ergens naar op weg zijn, wat minder uitnodigt tot een spontaan praatje. Als zij in hun eentje of met zijn tweeën op straat zijn, beginnen geïnterviewden makkelijker een praatje.

“Nou, de woonvorm die staat eigenlijk met de achterkant naar de straat gericht, en dan hebben ze gekozen voor parkeerplekken voor. Ik denk ja, daar had je ook een tuin van kunnen maken waar je in het voorjaar zomer najaar gewoon, waar de bewoners kunnen zitten hè, dan heb je überhaupt al meer contact dan dat je dat allemaal aan de achterkant doet.”

“Maar ze gaan meestal met een groepje, en dan moeten ze wel doorlopen natuurlijk hè. Dan gaan ze naar de markt of, ja ze zijn haast nooit allen. Ze zijn altijd in een groep met een leidster. Ja, dan ga je niet gauw een praatje maken.”

Als duidelijk is dat de beperking de reden is dat buren met een verstandelijke beperking niet (vanuit zichzelf) groeten of geen praatje aangaan, wordt dit niet als vervelend ervaren. Mensen met een verstandelijke beperking worden over het algemeen als vriendelijk beschreven. Dit lijkt een beeld dat voor de doelgroep als geheel geldt, waardoor hun veelal positieve intenties worden toegeschreven. Hetzelfde geldt voor ongepaste opmerkingen en een eenzijdige belangstelling tijdens een praatje met buren met een verstandelijke beperking. Dit wordt getolereerd zolang geïnterviewden het idee hebben dat het niet kwaad bedoeld is en buren met een verstandelijke beperking niet anders kunnen. Het wordt dan gezien als iets waar ze niks aan kunnen doen, zo zijn ze eenmaal.

“Ze groeten altijd heel vriendelijk, maar uit zichzelf komt dat niet. Want ik weet niet of ze me gewoon nog steeds niet herkennen, dat kan, dan maakt het niet uit.”

“Nou ja, zo een mevrouw zie ik wel iedere keer lopen. Dan denk ik al wel zij heeft een vorm van autisme, dat zou je kunnen bedenken. En dat maakt mij niks uit, als zij geen gedag wil zeggen vind ik dat prima.”

“[ontmoeting met buur met een verstandelijke beperking] Ik kom haar tegen en ze kijkt naar mijn buik, net drie dagen geleden bevallen, 'oh, ik dacht dat de baby er al was'. Haha. En bedankt. Ja. Nou ja dan staat het huilen je ander dan het lachen, want je hebt hormonen tot boven je oren. 'Nee hoor hij is d'r al', en snel weer door. Haha. Ja ik moest er uiteindelijk ook wel om lachen natuurlijk, maar ja. Op dat moment wil je dat niet horen.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

6.2.4. Mekaar niet overlopen

Zoals in het vorige hoofdstuk benoemd is ‘mekaar niet overlopen’ een belangrijk thema voor geïnterviewden uit het autonome type. Dit geldt binnen de relatie met buren met een verstandelijke beperking. Geïnterviewden vrezen echter dat buren met een verstandelijke beperking om de haverklap voor hun deur staan en teveel blijven plakken als zij eenmaal een keer binnen zijn geweest. Aan moeten geven dat het niet uitkomt of niet gewenst is, vinden geïnterviewden niet prettig. Sommigen zijn bang hiermee de ander te kwetsen, anderen vinden het gewoon vervelend. Overlopen is een groot voorzien probleem binnen de relatie met buren met een verstandelijke beperking en wordt liever vermeden. Voor de meeste geïnterviewden is het aanleiding om contact binnenshuis geheel niet aan te gaan. Dit komt overeen met wat Bredewold (2014) in haar onderzoek ziet.

“Als ze eenmaal over de vloer zijn, krijg je ze nooit meer kwijt.”

“Je geeft ze één vinger en dan lopen ze de hele dag plat. Ja maar ik zeg hier langs maak ik een gezellig praatje, maar verder ik hoef ze niet thuis te hebben, want dan is het echt ehh, dat kun je duidelijk merken, dan heb je ze gewoon iedere week thuis, nou en dat hoef ik niet.”

Een aantal geïnterviewden hebben positieve ervaringen met het maken van duidelijke afspraken en het duidelijk aangeven van hun grenzen. Zij geven aan dat op deze manier goed om te gaan is met het probleem van overlopen van buren met een verstandelijke beperking en dat het tot positief contact met buren met een verstandelijke beperking kan leiden. Dit bevestigt dat het probleem van overlopen deels komt door een gebrek aan kennis bij zowel buren met als zonder een verstandelijke beperking over elkaars verwachtingen en een onvermogen het handelen hiernaar aan te passen, zoals Bredewold (2014) aangeeft.

“Hij kwam steeds vaker, ik zeg ‘ik vind het heel gezellig, maar één keer in de twee weken’. Ja en dat was altijd heel gezellig, dan nam ik er gewoon de tijd voor.”

“Je hebt daar een man wonen. [...] Die komt dus steeds vragen van ‘wanneer kom je eens op de koffie’, en ‘kom dan een keer bij mij langs’ en ja dat blijft gewoon al vijftien jaar terug komen. Ja, en het feit dat ik dan zeg ‘nee, dat gaat niet’ of ‘ik heb geen tijd’ of ‘ik kan niet’ of ‘dat lijkt me niet zo een goed idee’. Op dat moment accepteert hij het en dan draait hij zich ook om. Maar een dag later krijg je weer dezelfde vraag. Ja, maar goed dat past bij hem, en dat zal ook wel zijn manier van doen zijn.”

6.2.5. Niet teveel last hebben & geen nieuwsgierigheid

Geïnterviewden hebben niet veel ervaring met overlast of nieuwsgierigheid vanuit buren met een verstandelijke beperking. Zij ervaren dat buren met een verstandelijke beperking bijvoorbeeld wel iets meer geluidsoverlast veroorzaken, zoals schreeuwen of harde muziek. Dit wordt echter gezien als iets wat erbij hoort, iets waar buren met een verstandelijke beperking niks aan kunnen doen of geen erg in

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

hebben. Geïnterviewden zien het als ‘onvermijdelijke last’ die buren nou eenmaal van elkaar hebben en niet als ‘geen rekening houden met je buren’. Ondanks het begrip voor de beperking en positief contact, zit er een grens aan hoeveel last er getolereerd kan worden. Op een gegeven moment is het gewoon vervelend en kan je je er niet meer voor afsluiten. Dit komt overeen met de bevindingen uit het onderzoek van Van Alphen en collega’s (2010). Als het gaat om nieuwsgierigheid lijkt begrip voor de beperking minder invloed te hebben. Geïnterviewden geven aan dat dit gewoon niet prettig voelt, begrip kan niet veel aan dit gevoel veranderen. In het geval van nieuwsgierigheid lijkt positief contact meer invloed te hebben dan begrip. Positief contact heeft ook bij overlast een positieve invloed. Een buur waar je af en toe leuk contact mee hebt, daar kan je meer van hebben en tolereer je meer van.

“Nou ik denk dat ik van een woonvorm nog beter zou kunnen accepteren, dan gewoon. Stel dat die buurjongen dat hier doet, weet je wel. Dan denk ik van ‘jij hebt wel zoveel verstand dat je weet van je hebt buren, dat je daar rekening mee moet houden’. Kijk en die anderen die willen het nog wel eens vergeten. Daar zou ik meer begrip voor kunnen hebben.”

“Maar ja ik heb daar geen last van, ja ik moet er wel om lachen. Maar ik kan me wel voorstellen als je ze echt pal naast je hebt wonen, dat je denkt, ik ben er nou ook klaar mee. Terwijl die mensen dat helemaal niet in de gaten hebben.”

“[geen last van] Je kent ze ook, ze komen wel eens van de trein of zo en de meesten zeggen ook vriendelijk gedag.”

De minimale verwachtingen in hoeverre buren met een verstandelijke beperking rekening kunnen houden met buren, lijken voor de gehele groep gelijk te zijn. Als het gaat om overlast en nieuwsgierigheid richten verwachtingen zich meer op de woonbegeleiding. Geïnterviewden verwachten dat zij in de gaten houdt dat de overlast die buren met een verstandelijke beperking veroorzaken niet te erg wordt en dat buurtbewoners niet worden overspoeld door nieuwsgierigheid vanuit buren met een verstandelijke beperking. Of in ieder geval dat woonbegeleiding in dit soort situaties te benaderen is om de klacht neer te leggen en de situatie te bespreken. Zoals in het onderzoek van Bredewold (2014) naar voren komt, krijgt woonbegeleiding de taak toebedeeld om privégrenzen te helpen bewaken. Zij krijgen hierbij de verantwoordelijkheid om tot een voor beiden acceptabele vorm van buurcontact te komen, iets wat ook Van Alphen en collega’s (2010) opmerken. Verder geven een aantal geïnterviewden aan dat zij ervanuit gaan dat mensen met een verstandelijke beperking die teveel overlast bezorgen niet in een woonwijk worden geplaatst. Dus naast dat verwacht wordt dat woonbegeleiding rekening houdt met buren, wordt er ook verwacht dat de woonorganisatie rekening houdt met buren. ‘Rekening houden met’ moet wat dat betreft wel van twee kanten komen.

“Je weet dat er begeleiding bij loopt, dan denk ik als het echt de spuigaten uit loopt, dan zeggen ze er wel wat van.”

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

“Ik heb toen een vrouw gezien daar ontmoet en maar heel even gesproken. En ik kwam ze laatst tegen en dit is echt al jaren geleden hè. ‘Dag mevrouw, dag [naam]’. Ze had gewoon nog precies in haar hoofd zitten wie wij waren en waar wij wonen en ehh ja. Dus ik vond het wel bijzonder, maar dat is ook iemand die me heel veel heeft proberen te vragen, dat ik al dacht van wat wil je met al die informatie. Dus ik was al een beetje op mijn hoede. En daar grijpt zo een begeleider dan ook wel in van ‘je hebt nou wel genoeg gevraagd, ga nou maar weer eventjes daar staan’ ofzo. Dus ze houden het wel in de gaten.”

“Maar met alle respect denk ik ook wel dat ze zulke mensen ook niet in zo een woonvorm in een woonwijk zullen neerzetten dus, ik ben er niet zo heel bang voor nee.”

Ook als het gaat om openbare ruimten vinden geïnterviewden dat afwijkend gedrag van buren met een verstandelijke beperking getolereerd moet worden. Buren met een verstandelijke beperking hebben het recht om daar te zijn en om bij dit deel van het leven betrokken te worden. De supermarkt daar ben je maar kort aanwezig, dat is geen probleem. Als het gaat om een terrasje kan je als het stoort op een andere plek gaan zitten. Een kerkdienst daar moeten ook mensen met een verstandelijke beperking heen kunnen, dat is een plek voor iedereen. Ook hierbij wordt ervanuit gegaan dat buren met een verstandelijke beperking er niks aan kunnen doen dat zij enig overlast veroorzaken en dat woonbegeleiding ervoor zorgt dat de overlast voor buurtbewoners tot het minimale beperkt wordt.

6.2.6. Oplettendheid & bij elkaar terecht kunnen

De meeste geïnterviewden hebben weinig ervaring met wederzijdse oplettendheid en het uitwisselen van hulp met buren met een verstandelijke beperking. Alleen een aantal geïnterviewden die direct naast of tegenover een woonvorm wonen, hebben wel eens hulp verleend aan buren met een verstandelijke beperking en hun begeleiding. Echter alle geïnterviewden geven aan het niet meer dan logisch te vinden ook buren met een verstandelijke beperking te helpen in noodsituaties en als het gaat om kleine diensten, overeenkomstig met ideeën binnen het autonome type over buurrelaties in het algemeen.

Als het gaat om het thema ‘bij elkaar terecht kunnen’ vinden geïnterviewden het in het geval van buren met een verstandelijke beperking wel lastig om te bepalen welke hulp de begeleiding binnen de woonvorm zou moeten kunnen oppakken en welke hulp aan buren gevraagd kan worden. Men wil niet het gevoel hebben werk van betaalde krachten over te nemen. Woonvormen met kleine groepen mensen met een verstandelijke beperking worden eerder als buren gezien die af en toe hulp nodig hebben, dan grote groepen waarvan de woning meer op een instelling lijkt. Deze eerste benaderen om te kijken of er hulp nodig is, wordt makkelijker gedaan dan instellingen met grote groepen buren met een verstandelijke beperking. Ook leggen geïnterviewden vaak de associatie met vrijwilligerswerk als het gaat om hulpvragen vanuit woonvormen, wat afschrikt. Vrijwilligerswerk heeft een verplicht karakter, wat geïnterviewden uit het autonome type niet graag hebben in het contact met buren.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Sommige geïnterviewden willen best vrijwilligerswerk doen, maar de meesten willen in eerste instantie burenhulp beperken tot spontane en incidentele hulpvragen.

“Nou dat vind ik dan weer dubbel. [...] Daar moeten gewoon betaalde krachten voor zijn. Dat vind ik heel moeilijk. Ik zou dat best een keer willen doen. Maar het moet niet standaard zijn.”

“Het moet niet zo gaan worden dat je elke week de boodschappen moet gaan halen. Dat zou ik wel lastig vinden denk ik. Ik wil graag helpen, maar ik wil er ook niet aan vast zitten om dat echt elke week te moeten doen.”

“Burenhulp is vaak spontaan en vrijwilligerswerk is toch vaak gepland, of een gepland dagdeel of een gepland moment. En ja want ik zei ik werk fulltime, en ik zou niet ook nog bij hun structureel kunnen zeggen ik ga iedere vrijdag om vier uur met hun boodschappen doen.”

Geïnterviewden geven aan dat er van buren met een verstandelijke beperking niet veel verwacht of gevraagd moet worden, als het gaat om het geven van hulp. Ook van begeleiding zullen ze niks vragen, zij hebben het al druk genoeg. Waar Bredewold (2014) en Van Alphen en collega's (2010) zien dat verwachtingen van buurtbewoners ten aanzien van de norm van wederkerigheid niet ontmoet worden, liggen de verwachtingen van geïnterviewden erg laag. En dat enkele buren niet kunnen bijdragen aan wat Molm, Collett en Schaefer (2007) een collectieve uitwisselingssysteem van solidariteit noemt, lijkt voor geïnterviewden geen probleem. De 'wetenschap bij de ander terecht te kunnen als hulp nodig is' lijkt voor buren als groep te gelden, niet individueel. Dit komt overeen met wat Bayertz (1999) argumenteert, dat binnen de norm van solidariteit de indirecte wederkerigheid door de hele groep gedragen wordt.

Echter, zoals in het vorige hoofdstuk benoemd, lijkt er bij geïnterviewden uit het autonome type zelf naast een gevoel van solidariteit ook een wederkerigheidsgevoel aanwezig te zijn. Bij grote onbalans in geven en nemen voelen geïnterviewden zich toch verplicht iets terug te doen. Geïnterviewden geven echter aan dat zij van buren met een verstandelijke beperking niks terug hoeven als er een groot onbalans ontstaat. Zoals Gouldner (1960) aangeeft, lijken mensen met een verstandelijke beperking hierbij vrijgesteld van de norm van wederkerigheid. Binnen behulpzaamheid naar buren met een verstandelijke beperking vinden geïnterviewden dankbaarheid en plezier in het sociaal contact wel belangrijk. Geïnterviewden geven aan dat dankbaarheid iets is wat iedereen kan geven. Dit hoeft niet altijd geuit te worden in de vorm van woorden, maar ook kan blijken uit blijdschap van de ander. Dankbaarheid geeft de hulpgever voldoening en is voor geïnterviewden veel waard. Het plezier dat van sociaal contact met buren met een verstandelijke beperking, is voor geïnterviewden ook van grote waarde. Binnen de relatie met buren met een verstandelijke beperking lijkt in deze situatie sprake van gegeneraliseerde wederkerigheid, zoals Sahlins (1972) dat beschrijft. Het sociaal contact wordt boven het materiele gesteld (Sahlins, 1972). Waar Bredewold (2014) dit alleen ziet binnen meer intieme

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

relaties, lijkt dit ook van toepassing bij minder intiem maar positief sociaal contact. Hierbij moet wel gezegd worden dat binnen het autonome type de behulpzaamheid zich beperkt tot kleine diensten.

“Nee, dat moet je niet doen. Ik denk dat dat voor hun een belasting is dan, denk ik. We hebben dan toch nog leuk doorgebracht.”

“Kijk de begeleiding die heeft het al druk genoeg. Die moet je niet gaan belasten met andere dingen erbij.”

“Ja, meer hoeft je niet te hebben toch? [...] Ik vind het al leuk dat je een glimlach krijgt, dat vind ik meer als genoeg. [...] Ja, wij hoeven er niks voor te hebben, ja als wij dat niet willen doen dan doen we het niet. Ik vind het al leuk genoeg om te doen, ik hoef niks.”

7. Conclusie

Zoals in de inleiding beschreven wonen mensen met een verstandelijke beperking in steeds grotere getale in reguliere buurten in plaats van grote institutionele settingen (Beadle-Brown, Mansell & Kozma, 2007; Nivel, 2013). Het wonen in een buurt blijkt echter niet automatisch te leiden tot sociale inclusie (Ager et al., 2001 en Myers et al., 1998, in Overmars-Marx et al, 2014). Mensen met een verstandelijke beperking voelen zich nog vaak afgewezen en niet geaccepteerd als buurman of buurvrouw (Cobigo & Hall 2009 en Hall 2005, in Overmars-Marx et al, 2014). Buurtbewoners hebben invloed op hoe mensen met een verstandelijke beperking hun sociale rol als buurvrouw of buurman ervaren (Van Gennep, 2007). Relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking komen echter weinig tot stand en beperkt zich tot buitenshuis (Bredewold, 2014). Sociale normen van buurtbewoners lijken van invloed op het beperkte contact dat zij hebben (Bredewold, 2014; Van Alphen et al, 2010). Deze thesis heeft als doelstelling om een beter begrip te krijgen van hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven, door de verbinding tussen hun gedrag en achterliggende sociale normen te bekijken. De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe geven de sociale normen van buurtbewoners in Didam en Winterswijk vorm aan hun contact met buren met een verstandelijke beperking?

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag van de thesis, gebaseerd op de bevindingen beschreven in de vorige twee hoofdstukken. Om te beginnen wordt ingegaan op hoe sociale normen de relatie tussen buren vormgeven, om vervolgens in te zoomen op de vormgeving van de relatie met buren met een verstandelijke beperking.

7.1. Hoe sociale normen buurrelaties vormgeven

Sociale normen spelen een belangrijke rol in de vormgeving van de relatie tussen buren. Welke sociale interactie buurtbewoners met hun buren aangaan, wordt sterk beïnvloed door sociale normen. Zij bepalen verwachtingen en grenzen ten aanzien van zowel het sociaal contact als de behulpzaamheid, wat Bulmer (1986) als de twee basiselementen van buurrelaties beschrijft. Zeven thema's zijn voor buurtbewoners in Didam en Winterswijk belangrijk binnen het contact met buren, welke invulling geven aan sociale normen relevant binnen buurrelaties. De thema's 'kennismaken', 'groeten', en 'praatje maken' geven invulling aan de norm van vriendelijke herkenning zoals beschreven door Kusenbach (2006). 'Mekaar niet overlopen', 'oplettendheid maar geen nieuwsgierigheid', en 'niet teveel last hebben' bepalen de grenzen binnen de norm van vriendelijke herkenning, welke Willmott (1986 in Crow, Allan & Summers, 2002) beschrijft. En de thema's 'oplettendheid (maar geen nieuwsgierigheid)' en 'bij elkaar terecht kunnen' geven een samenspel van de norm van morele

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

verplichting (Manstead, 2000), de norm van solidariteit (Bayertz, 1999) en de norm van wederkerigheid (Sahlins, 1972) weer. De thema's worden door buurtbewoners vormgegeven naar persoonlijke ideeën over en voorkeuren ten aanzien van interactie met buren. Zij vormen samen de rode draad door de relatie, wat deze een typerend karakter geeft.

7.1.1. Typologie

In de wijze waarop sociale normen de relatie tussen buren vormgeven, zijn vier typen te onderscheiden, namelijk het autonome, sterk betrokken, terughoudende of selectieve type. Binnen het *autonome type* wordt de nadruk gelegd op vrijheid en regie over het contact met buren, waarbij buurtbewoners duidelijk hun grenzen stellen. Er wordt veel waarde gehecht aan spontaan contact op straat, en het contact binnenshuis wordt beperkt. Buurtbewoners vinden het prettig als buren toegankelijk en benaderbaar voor elkaar zijn, maar houden sterke persoonlijke betrokkenheid af. Privacy is dan ook een belangrijk goed binnen dit type. Voor elkaar klaar staan in geval van klein burenhulp en hulp in noodsituaties is een belangrijke rol die aan buren wordt toegekend. Buurtbewoners hebben binnen zowel deze behulpzaamheid als het sociaal contact het liefst zo min mogelijk verplichtingen.

Binnen het *sterk betrokken type* daarentegen staan de sociale normen in het teken van betrokkenheid tussen buren. Buren zijn een belangrijk onderdeel van het leven in en rondom het huis, waarbij regelmatig contact en persoonlijke betrokkenheid bij elkaars leven centraal staat. Het is belangrijk om elkaar te helpen om in het leven verder te komen, waarbij wederkerigheid een rol speelt. Het plezier van sociaal contact en betrokkenheid weegt zwaarder dan de eventuele last die van (nauw contact met) buren ondervonden wordt, eventuele nieuwsgierigheid en overlast moet worden getolereerd.

Bij het *terughoudende type* spelen buren een minimale rol in het (sociale) leven van buurtbewoners. Buurtbewoners steken geen energie in de relatie met buren en wensen nauwelijks betrokkenheid. Contact vindt alleen buitenshuis plaats en wordt niet zelf geïnitieerd. Er wordt enkel uit beleefdheid gereageerd op contact dat buren beginnen, zoals groeten, een praatje maken of kleine hulpvragen.

Binnen het *selectieve type* maken buurtbewoners een duidelijk onderscheid tussen een groep buren waarmee intensief contact bestaat, en de rest van de buren waar weinig contact mee is. Binnen de intensieve relatie is regelmatig contact buitens- en binnenshuis, en betrokkenheid bij elkaars leven belangrijk. Buurtbewoners hechten hierbij wel veel waarde aan de vrijheid van verplichtingen en het behoud van controle over het contact. Door de sterke band wordt veel van elkaar geaccepteerd en hebben buurtbewoners veel voor hun buren over. Het contact met de rest van de buren wordt veelal gevormd naar dezelfde ideeën als binnen het autonome type, al wordt er minder waarde gehecht aan dit contact. Buurtbewoners handelen meer reactief als het bijvoorbeeld gaat om een praatje maken of behulpzaamheid.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

7.2. Buren met een verstandelijke beperking

Het is voor buurtbewoners niet altijd direct zichtbaar dat een buur een verstandelijke beperking heeft. Zolang dit niet herkend wordt, gelden de sociale normen zoals in de vorige paragraaf beschreven. Zoals Wuyts, (2010) ook aangeeft, is herkenning van de verstandelijke beperking noodzakelijk om verwachtingen aan te passen. Als duidelijk is dat er een verstandelijke beperking in het spel is, verschillen de ideeën over de vormgeving van de relatie met buren met een verstandelijke beperking van de ideeën over buurrelaties in het algemeen. De thema's die van belang zijn binnen de relatie zijn hetzelfde als binnen buurrelaties in het algemeen, de ideeën over deze thema's komen echter niet altijd (geheel) overeen. Binnen sommige typen waarnaar de sociale normen buurrelaties vormgeven, worden sociale normen anders ingevuld. Buurtbewoners die hun relaties in het algemeen naar het sterk betrokken type vormgeven, zijn terughoudender als het gaat om buren met een verstandelijke beperking en handelen in dit geval of naar het autonome type of naar het terughoudende type. Binnen het selectieve type maken buren met een verstandelijke beperking in dit onderzoek geen deel uit van de groep buren waarmee intensief contact is. De relatie met hen wordt vormgegeven naar de ideeën ten aanzien van buren waar weinig contact mee is, wat nagenoeg overeen komt met het autonome type. De relatie met buren met een verstandelijke beperking wordt dus enkel vormgegeven naar het autonome en terughoudende type.

Binnen het terughoudende type geven buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking naar dezelfde ideeën vorm als buurrelaties in het algemeen. Sociale normen die de relatie met buren met een verstandelijke beperking typeren, zijn gericht op minimaal contact. Contact met buren met een verstandelijke beperking is nauwelijks aanwezig, niet gewenst en zal hoogstwaarschijnlijk ook niet ontstaan. Buurtbewoners die hun relatie met buren met een verstandelijke beperking naar het autonome type vormgeven, hanteren ook nagenoeg dezelfde ideeën als bij het vormgeven van buurrelaties in het algemeen. Sommige sociale normen worden aangepast naar het vermogen van buren met een verstandelijke beperking, beter gezegd het vermogen dat buurtbewoners aan buren met een verstandelijke beperking toekennen. Hierdoor komt de relatie met buren met een verstandelijke beperking er toch anders uit te zien, dan de relatie met buren in het algemeen. Ook het overschrijden van sociale normen door buren met een verstandelijke beperking en de verwachting van buurtbewoners in hoeverre buren met een verstandelijke beperking sociale normen zullen overschrijden, is hierop van invloed. In de volgende twee paragrafen wordt dit nader toegelicht.

7.2.1. Aanpassen naar vermogen

Sommige sociale normen worden binnen het autonome type aangepast naar het (vermeend) vermogen van buren met een verstandelijke beperking. Zo vinden buurtbewoners het niet erg als buren met een verstandelijke beperking niet (vanuit zichzelf) naar de norm van vriendelijke herkenning handelen, als

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

duidelijk is dat de beperking hieraan ten grondslag ligt. Dit zorgt er echter wel voor dat sociaal contact binnen de relatie moeilijk op gang komt, wat wel belangrijk is voor het verdere contact met buren.

Verder zijn verwachtingen van buurtbewoners, ten aanzien van wat buren met een verstandelijke beperking kunnen bijdragen aan onderlinge behulpzaamheid, erg laag. Als het gaat om de norm van solidariteit wordt het niet als probleem gezien dat enkele buren vanwege een beperkt vermogen weinig tot niks bijdragen aan behulpzaamheid binnen de groep. De nadruk ligt namelijk op 'bijdragen wat je kan'. Incidentele hulpvragen die voor de hulpgever een kleine moeite zijn, wordt dan ook aan buren met een verstandelijke beperking verleend uit solidariteit. Al vinden buurtbewoners het soms lastig te bepalen welke hulp door woonbegeleiding geboden behoort te worden en waarvoor aanspraak gemaakt kan worden op burenhulp. Waar buurtbewoners bij een groot onbalans in geven en nemen binnen relatie met buren in het algemeen toch een gevoel van wederkerigheid hebben, lijken zij dit van buren met een verstandelijke beperking niet te verwachten. Dit komt overeen met wat Gouldner (1960) aangeeft, dat onder meer mensen met een verstandelijke beperking vrijgesteld zijn van de norm van wederkerigheid. Dankbaarheid is binnen deze relatie voldoende.

Grote en structurele hulpvragen worden anders ervaren. Deze worden gezien als vrijwilligerswerk, wat voor buurtbewoners in eerste instantie niet onder burenhulp lijkt te vallen. De verplichtingen die het met zich meebrengt passen niet binnen het autonome type, waar de nadruk op vrijheid ligt. Een aantal buurtbewoners zouden wel vrijwilligerswerk willen doen. De voldoening en het plezier dat zij hieraan beleven is dusdanig, dat dit opweegt tegen de inspanningen die geleverd worden. In deze situatie lijkt sprake te zijn van wat Bredewold (2014) aangepaste wederkerigheid noemt, de dienst is ondergeschikt aan de relatie en het sociaal contact. Het onderscheid tussen wanneer het gaat om hulp vanuit de norm van solidariteit of vanuit de norm van wederkerigheid is niet zo strikt gescheiden als hier beschreven. Het gaat om een samenspel van beide normen, waarbij de norm van morele verplichting ook een kleine rol speelt. In de discussie wordt verder ingegaan op het samenspel van deze drie normen.

Verder wordt er meer last van buren met een verstandelijke beperking getolereerd, dan van buren in het algemeen. Dit komt overeen met wat Van Alphen en collega's (2010) in hun onderzoek zien. Buurtbewoners gaan ervanuit dat buren met een verstandelijke beperking zich niet bewust zijn van de overlast die zij veroorzaken of zich niet anders kunnen gedragen. Zij zien de overlast die buren met een verstandelijke beperking veroorzaken dan ook niet als 'geen rekening houden met', maar als 'onvermijdelijke last', wat van buren geaccepteerd moet worden. Ook in overeenstemming met wat Van Alphen en collega's (2010) aangeven, zit er wel een bepaalde grens aan deze tolerantie. Daarbuiten wordt de overlast gewoon erg vervelend en kan men zich er niet meer voor afsluiten. Van woonbegeleiding en de woonorganisatie wordt verwacht dat zij deze grens in de gaten houden en te benaderen zijn als er sprake is van overlast. Zoals Van Alphen en collega's (2010), en Bredewold (2014) aangeven, krijgt woonbegeleiding de taak privacygrenzen binnen de relatie tussen buren met en

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

zonder een verstandelijke beperking te bewaken. In de discussie wordt nader ingegaan op de wijze waarop de privacygrens door buurtbewoners bepaald wordt.

Begrip voor de beperking heeft minder invloed op de grens van de andere twee thema's binnen de norm van vriendelijke afstand: 'mekaar niet overlopen' en 'oplettendheid, maar geen nieuwsgierigheid'. Binnen deze thema's is nauwelijks sprake van aanpassing naar het vermogen van buren met een verstandelijke beperking. Ook hier richten verwachtingen zich op woonbegeleiding, wie in de gaten behoort te houden dat buren met een verstandelijke beperking de privacygrenzen van buurtbewoners niet (teveel) overschrijden.

Als het gaat om het aanpassen van sociale normen naar het vermogen van buren met een verstandelijke beperking, wordt weinig gedifferentieerd tussen buren met een verstandelijke beperking. Verwachtingen hebben betrekking op mensen met een verstandelijke beperking als groep en individuele mogelijkheden worden hierbij niet meegenomen. Daardoor worden buren met een verstandelijke beperking eigenlijk niet aangesproken op het vermogen dat zij daadwerkelijk bezitten, en hiermee op de rol die zij als buurvrouw of buurman zouden kunnen vervullen.

7.2.2. Overschrijden van sociale normen

Aan de rekbaarheid van sociale normen zit een grens, welke overschreden kan worden. Als buren met een verstandelijke beperking de sociale normen van buurtbewoners overschrijden, wordt contact vermeden of er ontstaat negatief contact. Maar ook de verwachting van buurtbewoners dat buren met een verstandelijke beperking bepaalde sociale normen zullen overschrijden, heeft invloed op het contact dat wordt aangaan. Een vermeend risico op 'overlopen' beperkt bijvoorbeeld het contact dat buurtbewoners met buren met een verstandelijke beperking aangaan tot buitenshuis. Zoals ook in het onderzoek van Bredewold (2014) naar voren komt, weten buurtbewoners niet goed hoe ze met deze situatie om zouden kunnen gaan en vermijden contact binnenshuis met buren met een verstandelijke beperking. Echter blijkt dat het maken van duidelijke afspraken over het contact in sommige gevallen tot duurzaam contact leidt tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking. Dit kan erop duiden dat het probleem van overlopen deels komt door een gebrek aan kennis over elkaars verwachtingen en het onvermogen het handelen hiernaar aan te passen, zoals Bredewold (2014) aangeeft. Ook de verwachting dat buren met een verstandelijke beperking vaker langskomen en langer blijven plakken dan gewenst, is van toepassing op buren met een verstandelijke beperking als groep. Individuele verschillen zijn niet bekend en worden niet meegenomen.

7.2.3. Onbekend en gesloten

Voordat er sprake is van het vormgeven van de relatie met buren met een verstandelijke beperking naar sociale normen met betrekking tot buurrelaties, moeten mensen met een verstandelijke beperking als buren gezien worden. En dan niet alleen in de zin dat buurtbewoners hun als buren beschouwen,

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

maar ook dat zij letterlijk buren met een verstandelijke beperking ontmoeten. Zoals Kusenbach (2006) aangeeft, zijn ontmoetingen buitenshuis een belangrijke basis voor de relatie tussen buren en noodzakelijk voor verder contact. Zoals Bredewold (2014) ook in haar onderzoek ziet, is er weinig contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking. Contact buitenshuis vinden weinig plaats, doordat buurtbewoners buren met een verstandelijke beperking weinig tegenkomen op straat. En wanneer zij hun wel tegenkomen, lopen buren met een verstandelijke beperking vaak in groepen met begeleiding en zijn duidelijk ergens naar onderweg. Buurtbewoners gaan dan minder snel even een praatje maken. Enkel buurtbewoners die direct naast of tegenover buren met een verstandelijke beperking wonen, komen hen vaak tegen en zien momenten om eens een praatje aan te gaan.

De woonvormen waar buren met een verstandelijke beperking in wonen worden als gesloten ervaren, waardoor buurtbewoners niet het initiatief nemen om kennis te maken. Ook de onbekendheid van buurtbewoners met mensen met een verstandelijke beperking en woonvormen werkt hieraan mee. Buurtbewoners leggen het initiatief om deze onbekendheid en het gesloten karakter (deels) weg te nemen bij de woonvormen en zijn bewoners. Het organiseren van een openingsfeest of jaarlijkse borrel zou de mogelijkheid creëren om het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking op een goede wijze te starten.

8. Discussie

Binnen de thesis gaat er aandacht uit naar een aantal vraagstukken die in het theoretisch kader naar voren zijn gekomen, betreffende: het samenspel van sociale normen binnen de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking, de wijze waarop de privacygrens bepaald wordt binnen de relatie met buren met een verstandelijke beperking, en de rol van de norm van solidariteit en de norm van morele verplichting binnen behulpzaamheid naar buren met een verstandelijke beperking. In dit hoofdstuk wordt vanuit de bevindingen van de thesis een theoretische reflectie gegeven ten aanzien van deze vraagstukken.

8.1. Samenspel van sociale normen

Binnen de theorie ten aanzien van de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking wordt vooral gekeken naar sociale normen onafhankelijk van elkaar, zoals in de onderzoeken van Van Alphen en collega's (2010), en Bredewold (2014). Doordat er gekeken wordt naar de invloed van een onafhankelijke sociale norm op de interactie tussen buren, kan er enkel iets gezegd worden over een stukje van de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking. Het samenspel van alle relevante sociale normen binnen buurrelaties geeft echter duidelijkheid over hoe de gehele relatie vorm krijgt. De typologie van de thesis laat verschillende wijzen zien waarop de relatie met buren met een verstandelijke beperking aan de hand van sociale normen vormgegeven wordt. Binnen de verschillende typen lopen sociale normen als een rode draad door de buurrelatie heen, wat zich uit in een uniek interactiepatroon.

Buiten dat sociale normen samen de gehele relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking vormen, zijn zij ook niet geheel los van elkaar te zien. Binnen elk type hebben sociale normen invloed op elkaar: interactie die samenhangt met de ene sociale norm heeft invloed op de interactie vanuit een andere sociale norm. Zo heeft het handelen naar de norm van vriendelijke herkenning invloed op hoe overlast ervaren wordt en hiermee waar de privacygrens binnen de norm van vriendelijke afstand ligt. Het bekijken van de invloed van onafhankelijke sociale normen op de interactie kan specifieke kennis opleveren ten aanzien van dat stukje van de relatie, echter moet hierbij in het achterhoofd gehouden worden dit niet geheel los van de andere sociale normen en bijbehorende interactie gezien kan worden.

8.2. Bepalen van de privacygrens

Een ander aandachtspunt binnen de thesis is de wijze waarop buurtbewoners de privacygrens binnen de norm van vriendelijke beperking bepalen en hoe hiermee wordt omgegaan binnen de relatie met buren met een verstandelijke beperking. Stokoe (2006) geeft één privacygrens aan voor buurcontact, namelijk de grenzen van het huis. Binnen de typologie van de thesis zijn echter verschillende wensen

Gewoon, als burenen?

Hoe buurtbewoners hun relatie met burenen met een verstandelijke beperking vormgeven.

ten aanzien van de betrokkenheid tussen burenen te zien, waarbij de norm van vriendelijke afstand verschillend wordt ingevuld. Als het gaat om de relatie met burenen met een verstandelijke beperking is er echter minder variatie dan in het algemeen, sterke betrokkenheid is niet wenselijk en contact wordt buitenshuis en buiten het privéleven gehouden.

Zoals uit de typologie van Kusenbach (2008) blijkt, hangt de privacygrens onder andere samen met de sociaal emotionele nabijheid van de buurrelatie. Het is echter geen harde lijn, er zit nog enige speling in. De intentie van het gedrag van burenen bepaalt of gedrag uiteindelijk als (niet) acceptabel wordt gezien. Binnen de relatie met burenen met een verstandelijke beperking speelt dit een belangrijke rol. Zoals Van Alphen en collega's (2010) aangeven, tolereren buurtbewoners meer wat betreft ongewoon gedrag van burenen met een verstandelijke dan in het algemeen. Aan burenen met een verstandelijke beperking worden veelal positieve intenties toegekend, zeker als er positief contact met hen is, wat hun gedrag acceptabel maakt. Dit gedrag moet echter wel enigszins binnen de grenzen van de gewenste betrokkenheid blijven, de norm van vriendelijke afstand kan niet oneindig aangepast worden naar het vermogen van burenen met een verstandelijke beperking. Het bijstellen van verwachtingen ten aanzien van de relatie, wat Bredewold (2014) als mogelijkheid ziet, is maar beperkt mogelijk.

8.3. Behulpzaamheid vanuit solidariteit en morele verplichting

Als laatste is er aandacht voor het (mogelijk) samenspel van de norm van wederkerigheid, de norm van solidariteit en de norm van morele verplichting binnen de relatie met burenen met een verstandelijke beperking. Zoals in de conclusie aangegeven speelt de norm van solidariteit een belangrijke rol als het gaat om klein burenhulp, zowel in het algemeen als in de relatie met burenen met een verstandelijke beperking. Bredewold (2014) ziet in haar onderzoek dat er niet voldoende vertrouwen is tussen burenen met en zonder een verstandelijke beperking om naar de norm van solidariteit te handelen. Binnen het onderzoek van de thesis wordt er een sterk vertrouwen gezien onder burenen als groep, waarbij het niet erg lijkt dat een aantal burenen weinig bijdragen vanwege een beperkt vermogen. Dankbaarheid uiten is in deze situatie wel gewenst, dat is iets wat iedereen kan.

In overeenstemming met wat Gouldner (1960) aangeeft, lijkt de norm van wederkerigheid nauwelijks van toepassing binnen de relatie met burenen met een verstandelijke beperking. Bredewold (2014) geeft aan dat dit juist een probleem vormt binnen de relatie tussen burenen met en zonder een verstandelijke beperking. Binnen de thesis zijn verwachtingen van het vermogen van burenen met een verstandelijke beperking zeer laag, waardoor het geheel uitblijven van een wederdienst als eerlijk kan voelen. In het onderzoek van Bredewold (2014) hebben buurtbewoners wel verwachtingen te hebben ten aanzien het vermogen van burenen met een verstandelijke beperking, waar vervolgens niet aan voldaan wordt. Binnen de norm van wederkerigheid in relaties tussen burenen met en zonder een verstandelijke beperking lijkt het eerlijkheidsgevoel dat Becker (2005) beschrijft belangrijk. Als het gaat om hulp dat meer van burenen vraagt dan een kleine moeite, lijkt er sprake van aangepaste wederkerigheid zoals

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Bredewold (2014) dit beschrijft. De dienst wordt ondergeschikt gesteld aan de relatie. Het is echter lastig duidelijk aan te geven wanneer er sprake is van de norm van solidariteit en wanneer (een bepaalde vorm van) de norm van wederkerigheid. Zoals Linders (2010) onder buren ziet, is er binnen de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking ook sprake van een complex samenspel tussen deze sociale normen. Een eerlijkheidsgevoel lijkt de raadgever binnen dit samenspel, in wat verwachtingen ten aanzien van wederdiensten zijn.

De norm van morele verplichting, zoals Bayertz (1999) deze beschrijft, lijkt een minimale rol te spelen als het gaat om behulpzaamheid naar buren met een verstandelijke beperking. Deze norm heeft niet meer betrekking op de relatie tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking, dan in relaties tussen buren in het algemeen. Hulp met betrekking tot de veiligheid van buren met een verstandelijke beperking wordt verleend ongeacht de relatie. Echter is het lastig te onderscheiden wanneer de motivatie voortkomt vanuit solidariteit of morele verplichting. Ook de norm van morele verplichting, hoe klein de rol ook, maakt deel uit van het samenspel van sociale normen met betrekking tot de behulpzaamheid onder buren met en zonder een verstandelijke beperking.

9. Methodologische reflectie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt een methodologische reflectie gegeven op het onderzoek binnen de thesis. Naast het bespreken van methodologische beperkingen van het onderzoek, worden ook aanbevelingen gedaan ten aanzien van verder onderzoek gegeven. Het hoofdstuk sluit ik af met aanbevelingen voor de praktijk.

9.1. Methodologische beperkingen en verder onderzoek

Binnen het onderzoek zijn de participanten door middel van huis-aan-huis aanpak geworven. Het werven is snel gegaan, buurtbewoners waren enthousiast en direct bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Er waren (uiteraard) ook buurtbewoners duidelijk niet geïnteresseerd. Ondanks dat de maatregelen die zijn genomen om deelname aan het onderzoek zo laagdrempelig mogelijk te maken, zullen bepaalde typen buurtbewoners (niet) ingaan op het verzoek. Hierdoor kan het zijn dat bepaalde typen buurtbewoners niet zijn meegenomen in het onderzoek en ook niet zijn opgenomen in de typologie. Gedacht worden aan het type buurtbewoner dat negatief tegenover de aanwezigheid van buren met een verstandelijke beperking in de buurt staan. Binnen het onderzoek zijn uiteenlopende typen naar voren gekomen als het gaat om de buurrelaties in het algemeen, welke een brede groep buurtbewoners zal ondervangen. Echter, de bevindingen ten aanzien van de relatie met buren met een verstandelijke beperking kan beperkt zijn.

Verder zijn binnen het onderzoek geïnterviewden uit verschillende buurten betrokken, elk met een andere woonvorm in de buurt. Ondanks dat de doelgroep afgebakend is tot mensen met een matige en lichte verstandelijke beperking, zijn er verschillen in gedrag en sociaal functioneren van de bewoners van de verschillende woonvormen. Ook de herkenbaarheid van de verstandelijke beperking bij de bewoners verschilt als gekeken wordt naar de verschillende woonvormen. De verhalen van buurtbewoners zijn niet gericht op dezelfde buren met een gelijk sociaal functioneren en hetzelfde afwijkende gedrag. Differentiatie in de omgang met buren met een verstandelijke beperking met een bepaald sociaal functioneren, is hierdoor niet mogelijk. Er zijn duidelijke patronen naar voren gekomen in de vormgeving van de relatie met buren met een verstandelijke beperking als groep met een grote diversiteit.

Verder onderzoek kan zich bijvoorbeeld toespitsen op buren met een verstandelijke beperking waarbij de beperking niet direct zichtbaar is en het sociaal functioneren in mindere mate afwijkt van de buurtbewoners zonder een verstandelijke beperking. Hiermee kan meer inzicht verkregen worden in de relatie met buren met een verstandelijke beperking waarbij het aanpassen van sociale normen naar vermogen minder eenduidig is.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Naast toe te spitsen op diversiteit binnen de groep buren met een verstandelijke beperking, kan verder onderzoek zich ook richten op verschillen tussen buurtbewoners van dorpse buurten en buurtbewoners van stedelijke buurten. Onder buurtbewoners van stedelijke buurten komen andere typen naar voren als het gaat om het vormgeven van de relatie met buren met een verstandelijke beperking aan de hand van sociale normen.

Binnen het onderzoek blijken sommige sociale normen eraan bij te dragen dat relaties met buren met een verstandelijke beperking zich anders ontwikkelen dan gewenst. Dit door het daadwerkelijk overschrijden van sociale normen van buurtbewoners en door verwachtingen die buurtbewoners hebben over in hoeverre buren met een verstandelijke beperking naar hun sociale normen kunnen handelen. In enkele gevallen zijn er ervaringen met manieren waarop hiermee omgegaan kan worden, waardoor toch duurzaam contact ontstaat. Verder onderzoek naar positieve casussen ten aanzien van relaties met buren met een verstandelijke beperking, kan kennis verschaffen over hoe duurzaam contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking bewerkstelligd kan worden.

9.2. Aanbevelingen voor de praktijk

Het onderzoek heeft veel kennis opgeleverd als het gaat om relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking, waar mensen met een verstandelijke beperking en hun woonbegeleiding gebruik van kunnen maken. In eerste instantie is het belangrijk om aan te geven dat buurtbewoners zeer kunnen verschillen in het contact dat zij met buren met een verstandelijke beperking willen aangaan en hoe zij dit vormgeven. Het is dan ook belangrijk om enigszins op de hoogte te zijn van het soort contact dat buren willen, om een prettige omgang tussen buurtbewoners en buren met een verstandelijke beperking te bewerkstelligen. Als buren met een verstandelijke beperking meer contact willen met buurtbewoners zonder een beperking, kan bijvoorbeeld beter gericht worden op buurtbewoners uit het autonome type. Contact met buurtbewoners uit het terughoudende type kan beter geminimaliseerd worden om te voorkomen dat sociale normen overschreden worden en negatief contact ontstaat.

Daarnaast is het belangrijk dat vanuit de woonvorm initiatieven worden georganiseerd om de kennismaking tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking te faciliteren en het contact op gang te brengen. Kennisoverdracht aan buurtbewoners over hoe met buren met een verstandelijke beperking om te gaan, is hierbij gewenst. Ook kleinschalig wonen in een woning die ‘normaal’ oogt, kan de drempel verlagen om contact met buren met een verstandelijke beperking aan te gaan. Naast de bouw van de woonvorm is ook de locatie van invloed op het contact dat ontstaat tussen bewoners en hun buren.

De relatie tussen buren begint bij sociaal contact buitenshuis zoals het groeten en een praatje maken. Hierin investeren is belangrijk voor het ontstaan van verder contact met buren. Daarvoor is het belangrijk dat er regelmatig momenten zijn waarop buren met en zonder een verstandelijke beperking

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

elkaar tegenkomen, en dat buren met een verstandelijke beperking meer zichtbaar zijn in de buurt. Het contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking kan hierbij bevorderd worden door in kleine groepjes of wanneer mogelijk enkele buren met een verstandelijke beperking zonder begeleiding in de buurt te lopen. Daarnaast is de kans op sociaal contact met buren groter wanneer bijvoorbeeld voor een wandeling naar faciliteiten als een winkel of een sportcentrum de tijd genomen wordt en aandacht is voor de mensen die men onderweg tegenkomt. Hierdoor zullen buurtbewoners eerder geneigd zijn te groeten en een praatje aan te gaan. Woonbegeleiding kan hierin ook de aanzet geven.

Ook als het gaat om burenhulp tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking is het aan te raden om in eerste instantie te investeren in het sociaal contact tussen hun en in te zetten op incidentele kleine hulpvragen, zoals het plakken van een fietsband. Buren met een verstandelijke beperking aanzetten om hun buren zonder verstandelijke beperking te helpen met bijvoorbeeld het wegbrengen van oud papier, kan eraan bijdragen dat ook zij worden gezien als buren die iets kunnen bijdragen aan behulpzaamheid onder buren. Het is goed om vanuit de woonvorm het initiatief voor te nemen, aangezien hier duidelijk is wat buren met een verstandelijke beperking zouden kunnen doen. Vanuit dit contact kan de relatie zich verder ontwikkelen en behulpzaamheid uit voortkomen dat verder gaat dan klein burenhulp, als de relatie zich daarnaar ontwikkelt. Bij sommige buren is het prima om de vraag betreft vrijwilligerswerk neer te leggen. Maar omdat dit buurtbewoners ook erg kan afschrikken is het aan te raden dit er niet te dik op te leggen of hiermee te wachten tot duidelijk is dat een buurtbewoner open staat voor intensiever contact. Begeleiding van het contact en kennisoverdracht is zeker in het begin wenselijk.

Verder is het belangrijk om als woonbegeleiding een kort lijntje met buurtbewoners te houden en open te staan voor benadering in geval van overlast. Hierdoor kunnen overlast en andere issues in een vroeg stadium met buurtbewoners en buren met een verstandelijke beperking besproken worden, waardoor escalatie voorkomen kan worden. Buurtbewoners voelen zich hierbij gehoord en krijgen mee wat er gedaan wordt om de situatie binnen de mogelijkheden te veranderen. Ook hier is het belangrijk dat woonbegeleiding bemiddelt, om voor zowel buurtbewoners als hun buren met een verstandelijke beperking tot een acceptabel buurcontact te komen. Verder is het goed te beseffen dat er een grens is aan het gedrag dat door buurtbewoners getolereerd wordt en dat verwacht wordt dat woonbegeleiding een actieve rol speelt in het voorkomen dat deze grens overschreden wordt.

Binnen het gehele contact tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking is het aan te raden om ook aandacht te besteden aan het contact met individuele bewoners van de woonvorm. Hierbij kan gedacht worden aan een kennismaking met buren als er een nieuwe bewoner in de woonvorm komt wonen, en het contact tussen een buurtbewoner en een individuele buur met een verstandelijke beperking te stimuleren. Hierdoor worden buren met een verstandelijke beperking minder als groep gezien, en worden individuele verschillen duidelijk. Hierbij kan het contact tussen buren met en

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

zonder een verstandelijke beperking en de verwachtingen vanuit de buurtbewoner aangepast worden.

Wat individuele relaties tussen buren met en zonder een verstandelijke beperking bevorderd kunnen worden en buren met een verstandelijke beperking de sociale rol van buurvrouw of buurman ervaren.

10. Literatuurlijst

- Abbas, T. & Commandeur, L. (2012). *Modern naoberschap: hype of houvast*. Geraadpleegd via: https://issuu.com/lindacommandeur/docs/pdf_mns_final_d2_extern/17?e=7389571/13272666
- Ager, A., Myers, F., Kerr, P., Myles, S., & Green, A. (2000). Moving home: social integration for adults with intellectual disabilities resettling into community provision. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 14, 392–400.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. New York: Open university press.
- Arthur, S., Mitchell, M., Lewis, J., & McNaughton Nicholls, C. (2014). Designing fieldwork. In: Ritchie, J., Lewis, J., McNaughton Nicholls, C., & Ormston, R. (red.). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers* (SecondEdition) (27-46). London: SAGE.
- Aubry, T.D., Teffl, B., & Currie, R.F. (1995). Public attitudes and intentions regarding tenants of community mental health residences who are neighbours. *Community mental health journal*, 31(1), 39-52.
- Bayertz, K. (1999). Four uses of “solidarity”. In: Bayertz, K. (Ed.). *Solidarity* (3-28). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Beadle-Brown, J., Mansell, J., & Kozma, A. (2007). Deinstitutionalization in Intellectual Disabilities. *Mental Retardation and Development Disorders*, 20, 437–442.
- Becker, L.C. (2005). Reciprocity, justice and disability. *Ethics*, 116, 9-39.
- Bicchiera, C. (2006). *The grammar of society. The nature and dynamics of social norms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blokland, T., & Nast, J. (2014). From public familiarity to comfort zone: the relevance of absent ties for belonging in Berlin's mixed neighbourhoods. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(4), 1142-11.
- Bredewold, F.H. (2014). *Lof der oppervlakkigheid: Contact tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische beperking en buurtbewoners*. (Proefschrift, Universiteit van Amsterdam).
- Bulmer, M. (1986). *Neighbours: The Work of Philip Abrams*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cobigo, V., and Hall, H. (2009). Social Inclusion and Mental Health. *Current Opinion in Psychiatry* 23, 453–457.
- Cobigo, V., Ouellette-Kuntz, H., Lysaght, R., & Martin, L. (2012). Shifting our Conceptualization of Social Inclusion. *Stigma Research and Action*, 2(2), 75–84.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

College voor de rechten voor de mens (2016). *Eerste Kamer akkoord met bekrachtiging VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking*. Geraadpleegd op 07 juni 2016 via: <https://www.mensenrechten.nl/berichten/eerste-kamer-akkoord-met-bekrachtiging-vn-verdrag-voor-rechten-van-mensen-met-een>

Cook, J.R. (1998). Interactions between Group Homes and Neighbors: Neighbor Preferences. *The Journal of Behavioral Health Services & Research*, 25(4), 425-436.

Crow, G., Allan, G., & Summers, M. (2002). Neither busybodies nor nobodies: managing proximity and distance in neighbourly relations. *Sociology*, 36(1), 127-145.

Gouldner, A.W. (1960). The norm of reciprocity: A preliminary statement. *American Sociological Review*, 25(2), 161-178.

Hall, E. (2005). The Entangled Geographies of Social Exclusion/Inclusion for People with Learning Disabilities. *Health & Place* 11, 107–115.

Horne, C. (2001). Sociological perspectives on the emergence of norms. In: Hechter, M., & Opp, K-D. *Social norms* (3-34). New York: Russell Sage Foundation.

Komter, A. (2003). *Solidariteit en de gift: sociale banden en sociale uitsluiting*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Kusenbach, M. (2006). Patterns of Neighboring: Practicing Community in the Parochial Realm. *Symbolic Interaction*, 29(3), pp. 279–306.

Kusenbach, M. (2008). A hierarchy of urban communities: observations on the nested character of place. *City & community*, 7(3), 225-249.

Lapinski, M.K., & Rimal, R.N. (2005). An Explication of Social Norms. *Communication Theory*, 15(2), 127–147.

Leegwater, E. & Lubbinge, A. (2005). *Rapport: Beeldvorming over mensen met een verstandelijke beperking*. Amsterdam: TNS NIPO.

Linders, L. (2010). *De betekenis van nabijheid: Een onderzoek naar informele zorg in een volkswijk*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Lofland, L.H. (1998). *The public realm. Exploring the city's quintessential social territory*. New York: Aldine de Gruyter.

Manstead, A.S.R. (2000). The role of moral norm in the attitude-behavior relation. In: Terry, D.J., & Hogg, M.A. (red.). *Attitudes, behaviour, and social context. The role of norms and group membership* (11-30). Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

MEE Utrecht, Gooi & Vecht. (2014). *Omgaan met mensen met een licht verstandelijke beperking*. Geraadpleegd op 07 augustus 2016 via www.mee-ugv.nl/media/med_view.asp?med_id=3258

Molm, L.D., Collett, J.L., & Schaefer, D.R. (2007). Building Solidarity through Generalized Exchange: A Theory of Reciprocity. *American Journal of Sociology*, 113(1), 205-242.

Myers, F., Ager, A., Kerr, P., & Myles, S. (1998). Outside Looking In? Studies of the Community Integration of People with Learning Disabilities. *Disability & Society*, 13(3), 389-413.

NIVEL (2013). *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking en ouderen. Participatiemonitor 2013*. Utrecht: NIVEL.

Nirje, B. (1985). The Basis and Logic of the Normalization Principle. *Australia and New Zealand Journal of Developmental Disabilities*, 11(2), 65-68.

Overmars-Marx, T., Thomése, F., Verdonshot, M., & Meininger, H. (2014). Advancing social inclusion in the neighbourhood for people with an intellectual disability: an exploration of the literature. *Disability & Society*, 29(2), 255-274.

Paquin, G.W., & Gambrill, E. (1994). The problem with neighbors. *Journal of Community Psychology*, 22, 21-32.

Putters, K. (2014). *Rijk geschakeerd. Op weg naar de participatiesamenleving*. Den Haag: SCP. Geraadpleegd op <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:npWiN9-IXdYJ:www.scp.nl/dsresource%3Fobjectid%3D36991%26type%3Dorg+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl>

Ritchie, J., Lewis, J., Elam, G., Tennant, R., & Rahim, N. (2014). Designing and selecting samples. In: Ritchie, J., Lewis, J., McNaughton Nicholls, C., & Ormston, R. (red.). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers* (SecondEdition) (111-146). London: SAGE.

Ritchie, J., & Ormston, R. (2014). The applications of qualitative methods to social research. In: Ritchie, J., Lewis, J., McNaughton Nicholls, C., & Ormston, R. (red.). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers* (SecondEdition) (27-46). London: SAGE.

Sahlins, M. (1972). *Stone age economics*. Chicago: Aldine publishing company.

Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2012). *Research methods for business students* (sixth edition). Harlow: Pearson Education Limited.

Skjaeveland, O., Gärling, T., & Maeland, J.G. (1996). A Multidimensional Measure of Neighboring. *American Journal of Community Psychology*, 24(3), 413-435.

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Stokoe, E. (2006). Public intimacy in neighbour relationships and complaints. *Sociological Research Online*, 11(3).

Stokoe, E.H., & Wallwork, J. (2003). Space invaders: The moral-spatial order in neighbour dispute discourse. *British Journal of Social Psychology*, 42, 551–569.

Sunstein, C.R. (1996). Social Norms and Social Roles. *Columbia Law Review*, 96(4), 903-968.

United Nation Convention (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities*. Geraadpleegd op <http://www.un.org/disabilities/convention/signature.shtml>

Van Alphen, L.M., Dijker, A.J.M., Borne, B.H.W. van den, & Curfs, L.M.G. (2010). People with Intellectual Disability as Neighbours: Towards Understanding the Mundane Aspects of Social Integration. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 20, 347–362.

Van Gennep A.Th.G. (2007). *Waardig leven met beperkingen. Over veranderingen in de hulpverlening aan mensen met beperkingen in hun verstandelijke mogelijkheden*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

Wiesel, I., Bigby, C., & Carling-Jenkins, R. (2013). ‘Do You Think I’m Stupid?’: Urban Encounters between People with and without Intellectual Disability. *Urban Studies*, 50(12), 2391-2406.

Wuyts, B. (2010). Beeldvorming en participatie van mensen met een handicap: een historisch perspectief in de West-Europese samenleving. *Ethiek en Maatschappij*, 13 (4), 7-28.

11. Bijlagen

11.1. Bijlage 1. Topiclijst

	Topic
Demografische kenmerken	<ul style="list-style-type: none"> - Wat is uw leeftijd? - Woont u alleen of met anderen? Met wie woont u hier? - Wat is uw voornaamste dagbesteding? Wat doet u zoal door de dag? - Bent u lid van een vereniging of groep? - Hoe lang woont u in dit huis? Waar heeft u hiervoor gewoond?
Buurtbeleving	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe vindt u het wonen hier? Wat is (niet) prettig, waarom? - Wat is dit voor een buurt? Hoe zou u de buurt omschrijven? - Als u het over de buurt heeft, over welke plek heeft u het dan? - Hoe is het contact tussen buren? Waar zien/ontmoeten buren elkaar? Wat doet men met en voor elkaar? - Kent u de woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking bij u in de buurt? Wat merkt u hiervan?
Sociale norm <i>Vriendelijke herkenning</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Komt u uw buren wel eens tegen? Waar, wanneer? Hoe gaat dat dan? Wat vindt u hier (niet) prettig/ belangrijk in? - Vindt u het belangrijk dat buren elkaar gedag zeggen/praatje maken? Waarom is dit belangrijk? - Hoe vindt u het als een buur u strak voorbij loopt? - Hoe vindt u het als een buur die u op een buurtfeest heeft gesproken u de volgende dag strak voorbij loopt op straat? - Wat als u te weten komt dat deze buur autistisch is en niet graag andere mensen aankijkt? <p><i>Verder contact:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat doet u samen met/ voor uw buren? - Wat vindt u (minder) prettig aan dit contact? - Wat is volgens u een goede band met buren? - Wie heeft u liever niet naast u wonen? Waarom? <p><i>Ervaringen met buren met een verstandelijke beperking</i></p>
<i>Vriendelijke afstand</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Houden buren elkaar in de gaten? Waarin letten buren op elkaar?

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe vindt u dit? Wat vindt u hier [gevoel] aan, waarom? - Wat zou u minder prettig vinden? - Heeft u ook negatieve ervaringen met buren gehad (zoals overlast, conflict, ruzie)? - Wat is er voorgevallen? Waar ging het (conflict) over? Waardoor is dit ontstaan? - Hoe heeft u dit (conflict) ervaren? Wat vond u het meest vervelend? - Zou het anders zijn als u een goede band met uw buur heeft? Hoe zou u het dan ervaren? <p><i>Ervaringen met buren met een verstandelijke beperking of vignet Pieter</i></p>
<p><i>Wederkerigheid/ solidariteit/ morele verplichting</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vraagt/ geeft u wel eens hulp aan uw buur? Welke steun of hulp zou u aan uw buren vragen? - Als u hulp krijgt aangeboden, neemt u dit altijd aan? - Als u steun/hulp krijgt, vindt u het belangrijk om iets terug te doen? Wat, waarom, wanneer? - Als u steun/hulp geeft, vindt u het belangrijk dat de ander iets terug doet? - Zou het anders zijn als u een goede band met uw buur heeft/ uw buur een verstandelijke beperking heeft? - Wat vindt u belangrijk dat buren voor elkaar doen? [ook bij een buur die u nauwelijks kent, en u merkt dat zij het huis niet uit komt, niemand bij haar over de vloer komt, moeite heeft met boodschappen doen] <p><i>Ervaringen met buren met een verstandelijke beperking of vignet Marie</i></p>
<p><i>Diversiteit</i></p>	<p>Als niet aan bod gekomen in vorige topics:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welk contact heeft met bewoners van de woonvorm? Hoe ervaart/vindt u dit? - Zou u dit contact vaker opzoeken? Waarom? - Zou u op een andere manier betrokken willen zijn/worden bij de woonvorm en zijn bewoners? - Wat is er belangrijk voor de woonvorm om buurcontact te bevorderen? <p><i>Vignet bbq/ kerk (of supermarkt)</i></p>
<p>Rol professionals</p>	<p>In verschillende situaties voorkomend uit bovenstaande vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat verwacht u van begeleider(s) in deze situatie?

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

11.2. Bijlage 2. Vignetten

Vignet	Topic(s)
<p>Elke ochtend wanneer u naar de bushalte loopt komt u een jongen met een verstandelijke beperking tegen. U zegt altijd vriendelijk gedag, waarop de jongen voor zich uit blijft staren en wat mompelt. Wat vindt u hiervan en waarom?</p> <p>Op een dag komt u de jongen met een begeleider tegen in de buurt. U legt de situatie aan de begeleider voor. Hij vertelt u dat deze jongen autistisch is en het niet fijn vindt om andere mensen in de ogen aan te kijken. De volgende ochtend komt u de jongen weer tegen. U zegt vriendelijk gedag, waarop de jongen voor zich uit blijft staren en wat mompelt. Wat vindt u hiervan en waarom?</p>	<i>Vriendelijke herkenning</i>
<p>Schuin tegenover u wonen tien jongeren met een verstandelijke beperking. Drie jongens zorgen voor overlast. Zij pesten buurtbewoners en verstoren de openbare orde. U bent al een aantal keer aan de deur geweest maar er verandert niks. Wat vindt u hiervan en waarom?</p> <p>De begeleiders geven aan dat ze moeilijk tot de jongens door kunnen dringen en vragen u of u zelf de jongens op hun gedrag aan wilt spreken. Wat vindt u hiervan en waarom?</p>	<i>Vriendelijke afstand</i>
<p>Bij u in de buurt wordt de jaarlijkse barbecue georganiseerd. Sinds een aantal maanden wonen er ook 6 mensen met een verstandelijke beperking in de buurt. U heeft nog weinig contact met deze bewoners. Tijdens de vergadering over de barbecue wordt er besproken of ze de mensen met een verstandelijke beperking zullen uitnodigen of niet en hoe dit dan moet gebeuren. Wat zou uw inbreng zijn en waarom?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe verwacht u dat dit zou verlopen? - Zijn er voor u belangrijke voorwaarden voor het meedoen aan buurtactiviteiten van mensen met een verstandelijke beperking? (begeleiding, voorlichting, ingrijpen, zelf aanspreken) - Kunt u aangeven wanneer een buurtactiviteit voor u geslaagd is? - Wat is belangrijk voor de acceptatie van de bewoners onder buren? - Is het belangrijk dat vanuit de woonvorm zoiets georganiseerd wordt? <p><i>Bv: gillen, alles opeten, continu blijven praten (plakken), boos worden omdat hij niet direct een stuk vlees krijgt.</i></p>	<i>Morele verplichting, tolerantie diversiteit</i>
<p>U gaat elke zondag naar de kerk. Sinds kort is er ook altijd een bewoner van een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking. Hij komt altijd trouw met een begeleider om de dienst bij te wonen. Tijdens de dienst begint hij af en toe te schreeuwen. Sommige omstanders lijken dit vervelend te vinden, te zien aan hun boze blikken. Wanneer u de begeleider spreekt geeft zij aan dat de kerkdienst wel heel belangrijk is voor de bewoner. Wat</p>	<i>Tolerantie diversiteit, vriendelijke</i>

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

<p>vindt u hiervan en waarom?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vindt u dat deze man de kerkdienst mag bijwonen? Wat maakt dat....? - Onder welke voorwaarden zou hij (wel) de kerkdienst mogen bijwonen? - Wat verwacht u van de begeleiding in deze situatie? <p><i>Supermarkt of café: gillen, continu bewegen, dingen aanraken, mensen aanspreken.</i></p>	<p><i>afstand, morele verplichting</i></p>
<p>Bij u in de buurt is een woonvorm met 6 mensen met een verstandelijke beperking. U komt de bewoners regelmatig tegen wanneer u met uw (klein)kinderen op een speelplaatsje in de buurt bent. Eén van de bewoners, Pieter van 23 jaar, komt altijd naast u zitten om een kletspraatje te maken. Het is een vriendelijke jongen en hij maakt ook makkelijk contact met uw (klein)kinderen. Na een aantal ontmoetingen komen jullie erachter dat beiden gek zijn op spelletjes doen en uw (klein)kinderen vragen of Pieter een keertje bij jullie thuis mag komen. Wat vindt u hiervan en waarom?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat zou u doen in deze situatie? - Wat maakt dat u zou [actie]? Waarom? - Hoe verwacht u dat het zou verlopen? Zin er bepaalde voorwaarden? - Wat verwacht u van de begeleiding in deze situatie? <p>Pieter komt een keer bij jullie thuis om spelletjes te spelen met uw (klein)kinderen. Hij gaat helemaal op in het spel. Hij begint steeds harder te praten en gooit er af en toe een scheldwoord uit. Wat vindt u hiervan?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat zou u doen in deze situatie? - Wat maakt dat u zou [actie]? Waarom? - Welk gedrag is niet gewenst (zou u het afkappen, als probleem ervaren)? - Zou u hem nog een keer uitnodigen bij u thuis? Zou u bepaalde voorwaarden/grenzen stellen voor een volgende keer of volgend contact? - Wat zou u doen als hij zich niet aan deze voorwaarden/ grenzen kan houden? - Wat verwacht u van de begeleiding in deze situatie? <p>Sinds de begeleiding met Pieter heeft gepraat gaat het er een stuk rustiger aan toe. Pieter is steeds vaker bij jullie thuis te vinden en komt op een dag onaangekondigd via de achtertuin uw huis binnen. Wat vindt u hiervan?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat zou u doen in deze situatie? - Wat maakt dat u zou [actie]? Waarom? - Wat verwacht u van de begeleiding in deze situatie?	<p><i>Vriendelijke afstand, en de invloed van relationeel contact</i></p>

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

In uw buurt is een woonvorm met 6 mensen met een verstandelijke beperking. Sinds een half jaar gaat u met Marie, één van de bewoners, elke week de stad in om even wat boodschappen te halen. Het is altijd gezellig en het is traditie geworden om in de stad ook even een kopje koffie te gaan drinken. Op een gegeven moment is Marie een keer ziek en vraagt of u wat boodschappen voor haar wilt halen. U wilt dat best voor haar doen. De volgende keren voelt Marie zich nog steeds te zwak om mee de stad in te gaan. Ze vraagt of als u toch elke week in de winkels komt, u ook wat boodschappen voor haar wilt meenemen. Wat vindt u hiervan en waarom?

- Wat zou u doen als u in deze situatie komt?
- Wat maakt dat u zou [actie]? Waarom?
- Wat verwacht u van Marie in deze situatie?
- Als u dit voor haar zou doen, vindt u het dan belangrijk dat zij iets terug doet voor u?
- Wat verwacht u van de begeleiding in deze situatie?

Wederkerigheid en solidariteit, en de invloed van relationeel contact

11.3. Bijlage 3. Gegevens Didam en Winterswijk

Tabel 3: Gegevens Didam en Winterswijk (bron: CBS, 2016)

	Didam Zuid	Didam Noord	Winterswijk centrale deel
Bevolking 2015			
Totaal aantal	5.095	7.115	3.755
Mannen	2.505	3.465	1.840
Vrouwen	2.595	3.655	1.915
0-15 jaar	14%	16%	12%
15-25 jaar	12%	11%	10%
25-45 jaar	19%	20%	23%
45-65 jaar	33%	30%	28%
65 jaar en ouder	24%	23%	26%
Ongehuwd	39%	39%	45%
Gehuwd	47%	47%	37%
Gescheiden	7%	7%	8%
Verweduwd	7%	7%	10%
Bevolkingsdichtheid per km2	3.198	4.764	4.122
Totaal aantal huishoudens	2.280	2.975	19.940
Eenpersoonshuishoudens	31%	26%	46%
Huishoudens zonder kinderen	35%	35%	31%
Huishoudens met kinderen	33%	39%	23%
Allochtonen westers	7%	6%	10%
Allochtonen niet westers	4%	4%	5%
Wonen 2013			
Totale woningvoorraad	2.257	3.045	2.078
Gemiddelde prijs	207 000 euro WOZ	207 000 euro WOZ	159 000 euro WOZ
Koopwoningen	56%	52%	45%
Huurwoningen woningbouw	28%	35%	34%
Huurwoningen overig	16%	12%	19%
Inkomen 2013			
Gemiddeld inkomen	20.500	20.500	20.400
Lage inkomens	47%	45%	49%
Hoge inkomens	14%	15%	11%
Sociale zekerheid 2013			
Bijstandsuitkeringen (aantal personen)	100	150	140
Nabijheid voorzieningen 2013			
Afstand huisartsenpost	0,6 km	0,7 km	0,3 km
Afstand ziekenhuis	4,9 km	5,1 km	1,8 km
Afstand basisschool	0,5 km	0,4 km	0,5km
Aantal restaurants binnen 3 km	6,8	6,6	23,7
Afstand restaurant	0,6 km	0,8 km	0,3 km
Aantal supermarkten binnen 3 km	5	5	11

Gewoon, als buren?

Hoe buurtbewoners hun relatie met buren met een verstandelijke beperking vormgeven.

Afstand supermarkt	0,5 km	0,4 km	0,2 km
Stedelijkheid 2015	3*	3*	2*

* 3=matig stedelijk: gemiddelde van 1000 tot 1500 adressen per km²

2=sterk stedelijk: gemiddelde van 1500 tot 2500 adressen per km²

11.4. Bijlage 4. Typologie burens met een verstandelijke beperking

	Autonome type	Sterk betrokken type	Terughoudende type	Selectieve type (rest)
<i>Kennismaken</i>	Belangrijk & initiatief vanuit woonvorm Onbekendheid wegnemen & openstellen	Handelt geheel naar autonome type of naar terughoudende type	Niet heel belangrijk	Belangrijk & initiatief vanuit woonvorm Onbekendheid wegnemen & openstellen
<i>Groeten</i>	Belangrijk & actief aangaan Vriendelijkheid, beleefdheid & erkenning als buur		Niet heel belangrijk & reactief aangaan Vriendelijkheid & beleefdheid	Belangrijk & actief aangaan Vriendelijkheid & beleefdheid
<i>Praatje maken</i>	Belangrijk & actief aangaan Af en toe & oppervlakkig Toegankelijkheid & plezier contact		Niet heel belangrijk & reactief aangaan Af en toe & oppervlakkig	Niet heel belangrijk & reactief aangaan Af en toe & oppervlakkig
<i>Mekaar niet overlopen</i>	Af en toe sociaal contact buitenshuis & enkele keer binnenshuis, controle over het contact & geen verplichtingen		Geen behoefte verder contact en betrokkenheid	Af en toe sociaal contact buitenshuis, controle over het contact & geen verplichtingen
<i>Oplettendheid, maar geen nieuwsgierigheid</i>	Oplettendheid m.b.t. veiligheid gewenst & interesse buiten globale informatie gezien als nieuwsgierigheid		Oplettendheid reactief Geen betrokkenheid gewenst	Als autonoom
<i>Bij elkaar terecht kunnen</i>	Kleine noodhulp actief aangaan & geen verplichtingen Wederdienst niet belangrijk; dankbaarheid & contact belangrijk		Kleine noodhulp reactief aangaan & geen verplichtingen Wederdienst niet belangrijk	Kleine noodhulp reactief aangaan & geen verplichtingen Wederdienst niet belangrijk
<i>Niet teveel last</i>	Tolereren: kunnen er niks aan doen Kunnen aanspreken begeleiding belangrijk		Niet snel als overlast ervaren, veel tolereren moet	Als autonoom